

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง บทบาทกระทรวงการต่างประเทศในการสนับสนุน
นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ : การถ่ายทอดบทเรียน
และข้อเสนอแนะแนวทางดำเนินการ ในบริบทที่สอดคล้อง
กับการแก้ไขปัญหายาเสพติดชายแดนภาคใต้

จัดทำโดย นางพรพรรณ จันทร์กระจ่าง
รหัส 13029

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง บทบาทกระทรวงการต่างประเทศในการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมใน
ต่างประเทศ : การถ่ายทอดบทเรียนและข้อเสนอแนะแนวทางดำเนินการ
ในบริบทที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

จัดทำโดย นางพรพรรณ จันทร์กระจ่าง
รหัส 13029

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 13 ปี 2564
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต ดร. จริยวัฒน์ สันตะบุตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานการศึกษานี้เป็นการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินบทบาทการดำเนินการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ ตามยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วย (1) การประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดขึ้นในห้วงปี 2560-2564 และ (2) การศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นตัวแปรในการดำเนินการ ทั้งในมิติกลไกและโครงสร้าง มิติสังคมจิตวิทยา และมิติการบริหารจัดการ โดยใช้วิธีการศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสารข้อมูลของทางราชการเกี่ยวกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ของภาครัฐในประเด็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) รายงานผลการดำเนินโครงการของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการรวบรวมสถิติและประเมินผลจากการจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ ตลอดจนการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภารกิจดังกล่าว

จากการศึกษา พบว่า กระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นหน่วยงาน “กลางทาง” ที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและขับเคลื่อนภารกิจสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้ตอบสนองเป้าประสงค์และแนวนโยบายของภาครัฐในการนำหลักการทรัพยากรมนุษย์ และการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ผ่านการส่งเสริมและพัฒนาศึกษาบนพื้นฐานของความยอมรับในอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของนักศึกษาไทยมุสลิม มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ จชต. อันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. โดยสามารถดำเนินบทบาทการเป็น “ผู้ปกครอง” และ “ผู้ประสานงานด้านบริการ” ให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ภายใต้ข้อจำกัดและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ได้อย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ จนเป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก และมีส่วนช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและปลูกฝังทัศนคติอันดีของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ

โดยที่สภาความมั่นคงแห่งชาติอยู่ในระหว่างการทบทวนและปรับปรุงยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ผู้ศึกษาเห็นว่า กระทรวงการต่างประเทศควรพิจารณาผลักดันให้มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด โดยให้น้ำหนักต่อการดำเนินการของหน่วยงานต้นทาง กลางทางและปลายทางอย่างทัดเทียม ผ่านการกำหนดกลไกในการติดตามการขับเคลื่อนนโยบาย และริเริ่มการบริหารจัดการข้อมูล ตลอดจนการกำหนด

โครงการที่เป็นการต่อยอดและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้การดำเนินการกิจดังกล่าวนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์ ถ่ายทอดประสบการณ์ และให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งเกร็ดความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับภารกิจงานสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศ ได้แก่ นายประกิจ ประจวบปัจฉิม อธิบดีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ นายภาสกร ศิริยะพันธุ์ อธิบดีรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และอดีตเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา นายदनัย มุ่สา ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษประจำสำนักนายกรัฐมนตรี นายพรพงศ์ กนิษฐานนท์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน นายชัยณรงค์ กิริติยวงศ์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ นายพุทธิพร อ้วนถกส้าน เอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร อิหม่าม ดร. วิสุทธิ บิลล่าเต๊ะ อดีตผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานสำนักจุฬาราชมนตรี พ.อ. ปกรณ์ สุทธิลักษณ์ ผู้อำนวยการกองข่าว กรมข่าวทหารบก น.ส. โรฮานา สะยิโยชะ นักวิชาการศึกษาชำนาญการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ น.ส. นริสสา สมานะวนิชย์ นักการทูตชำนาญการ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร นายยะห์ยา วงศ์กันยา นักการทูตชำนาญการ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัต และผู้แทนกลุ่มนักศึกษาจากสมาคมนักศึกษาไทยในมาเลเซีย ตลอดจนนายธรินทร์ เลิศสุโขษมนักการทูตปฏิบัติการ กลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ ที่เป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวกในการนัดหมายการสัมภาษณ์ โดยบทสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้รับจากบุคคลต่าง ๆ ตามที่ระบุข้างต้น นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของรายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่าน ประกอบด้วย เอกอัครราชทูต ดร. จริยวัฒน์ สันตะบุตร ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม ที่ได้กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การจัดทำรายงานการศึกษานี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รวมทั้งขอขอบคุณผู้อำนวยการสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการอบรมหลักสูตร นบพ. รุ่นที่ 13 ประจำปี 2564 ทุกท่าน สำหรับความช่วยเหลือและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตลอดช่วงระยะเวลาการอบรมฯ ตลอดจนขอชื่นชมผู้ที่อยู่เบื้องหลังการอบรม นบพ. ในปีนี้ ที่สามารถผลักดันและจัดการฝึกอบรมฯ ให้ประสบผลสำเร็จท่ามกลางความท้าทายจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่ 3 ในประเทศไทยที่ทวีความรุนแรง จนทำให้จำเป็นต้องปรับรูปแบบการอบรมฯ เป็นหลักสูตรออนไลน์อย่างเต็มระบบ

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาขอขอบคุณกำลังใจและการสนับสนุนจากครอบครัว บุคคลใกล้ชิด ผู้บังคับบัญชาทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อนสนิท และโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการรุ่นน้องที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ กลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ ในช่วงปี 2563-2564 ทุกคน ที่ช่วยอุทิศเวลา

ในการกำกับดูแลและปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบอย่างยิ่ง ตลอดระยะเวลา 3 เดือน (กรกฎาคม - กันยายน 2564) ที่ผู้ศึกษาเข้าร่วมการฝึกอบรมหลักสูตร นบท. ซึ่งมีส่วนทำให้ผู้ศึกษาสามารถจัดสรรเวลาในการศึกษาเรียนรู้และแสวงประโยชน์จากหลักสูตรดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอขอบคุณผู้ร่วมเข้ารับการอบรมหลักสูตร นบท. รุ่นที่ 13 ทุกท่าน สำหรับมิตรภาพ และความห่วงใยที่ส่งถึงกันผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์ และข้อความแชทออนไลน์ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักว่า สัมพันธภาพและความปรารถนาดีระหว่างมวลมนุษยชาติ เป็นสิ่งที่สามารถแบ่งปันระหว่างกันได้หลากหลายช่องทาง ตราบเท่าที่ทุกคนมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะสืบสานไมตรีจิตซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ ผู้เขียนจะนำประสบการณ์และบทเรียนที่ได้รับจากการเข้าร่วมอบรมหลักสูตร นบท. ในปีนี้ ไปพัฒนาต่อยอดและใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติราชการ รวมทั้งถ่ายทอดเรื่องราวที่ดีและมีคุณประโยชน์เหล่านี้ให้แก่เพื่อนข้าราชการรุ่นน้องต่อไป

พรพรรณ จันทร์กระจ่าง

กันยายน 2564

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
สารบัญแผนภูมิ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการศึกษา	8
1.3 สมมติฐานการศึกษา	9
1.4 วิธีการศึกษา	9
1.5 ขอบเขตการศึกษา	10
1.6 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	10
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา	11
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 แนวคิดทฤษฎี	12
2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	17
2.3 สรุปกรอบแนวคิด	22
บทที่ 3 ผลการศึกษา	24
3.1 สรุปผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม ในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ	24
3.2 บทวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินภารกิจสนับสนุน นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ	36
3.3 มุมมองของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม ในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ	48
3.4 บทวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมใน ต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศกับการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	50

บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	53
4.1 สรุปผลการศึกษา	54
4.2 ข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	68
ภาคผนวก	72
ก แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ บทบาทกระทรวงการต่างประเทศ ในการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ	73
ข บทสัมภาษณ์กรณีศึกษา	77
ประวัติผู้เขียน	98

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	สถิตินักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศเปรียบเทียบ ช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19-ปัจจุบัน	25
ตารางที่ 2	สถิติการเบิกจ่ายงบประมาณโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม ในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ	29
ตารางที่ 3	สรุปจำนวนโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดย กระทรวงการต่างประเทศ ในช่วงปีงบประมาณ 2559-2564	30
ตารางที่ 4	มิติความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์กับการพัฒนาความมั่นคง ในพื้นที่ จชต. ในบริบทของการสนับสนุนการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของ นักศึกษาไทยมุสลิม	50
ตารางที่ 5	ข้อเสนอแนะประเภทโครงการและกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพและเพิ่มพูนทักษะ ของนักศึกษาไทยมุสลิมในแต่ละกลุ่มประเทศ	60

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 ทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วม

15

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมที่ดำเนินการ ในปีงบประมาณ 2563	32
แผนภูมิที่ 2 โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมที่ดำเนินการ ในปีงบประมาณ 2564	32
แผนภูมิที่ 3 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงรูปแบบโครงการและกิจกรรมสนับสนุน นักศึกษาไทยมุสลิมในอนาคต	36

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน ละเอียดย่อย และเชื่อมโยงในหลายมิติ ทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนา ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ตลอดจนความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ โอกาสทางการศึกษา นอกเหนือไปจากสาเหตุทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งมักเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกให้เป็น เงื่อนไขของปัญหา และนำไปสู่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่โดยกลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์แตกต่าง จากรัฐ หรือกลุ่มที่รู้สึกคับแค้นใจและไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการดำเนินงานของภาครัฐ ส่งผลให้เกิด บรรยากาศของความกลัวและความหวาดระแวง และการขาดความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน ในพื้นที่ ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังรากลึกและส่งผลกระทบต่อนโยบายการดำเนินงานของภาครัฐในการ เสริมสร้างสันติสุขที่ยั่งยืนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งการพัฒนาพื้นที่ จชต. ให้เป็นสังคมที่มีความมั่นคงปลอดภัยและปราศจากเงื่อนไขความรุนแรง

ที่ผ่านมา รัฐบาลให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. โดย สภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ได้จัดทำนโยบายการบริหารและการพัฒนา จชต. ซึ่งมีเนื้อหา ครอบคลุมทั้งมิติด้านการพัฒนาและความมั่นคง เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการเสริมสร้างความเป็น เอกภาพ และบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา จชต. ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ โดยมีการน้อมนำ ยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ไว้ในนโยบาย การบริหารและการพัฒนา จชต. ฉบับล่าสุด (พ.ศ. 2560-2562) ซึ่งมุ่งเน้นการใช้แนวทางสันติวิธี ในการแก้ไขปัญหาเพื่อลดการใช้ความรุนแรง ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และยึดมั่น ในการบริหารจัดการบนพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรม และการเคารพในหลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐ นิติธรรมและกติการะหว่างประเทศ¹ และมีนัยครอบคลุมถึงการส่งเสริมและขยายโอกาสทาง การศึกษาให้แก่ชาวไทยมุสลิมใน จชต. ที่มักเผชิญกับข้อจำกัดด้านการศึกษาด้วยเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจ และสังคมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาวไทยมุสลิม

¹ สภาความมั่นคงแห่งชาติ, นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560-2562, หน้า 4-5.

ซึ่งมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนาพื้นที่ จชต. ตลอดจนสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการนำหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มาปรับใช้ในการเสริมสร้างความมั่นคงและพัฒนาประเทศ

1.1.1 สถานการณ์และค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาในพื้นที่ จชต. จำแนกออกเป็น 4 ระบบ ได้แก่ (1) โรงเรียนรัฐบาลซึ่งมีการเรียนการสอนเป็นภาษาไทยตามหลักสูตรมาตรฐานของประเทศ (2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หรือเป็นที่รู้จักกันในนาม “หลักสูตรศาสนาควคูสามัญ” หรือ “โรงเรียนสอนศาสนา” ที่ส่วนใหญ่สอนหลักสูตรมัธยมศึกษา โดยใช้หลักสูตรควบคุมทั้งของรัฐบาลหรือการศึกษานอกระบบในช่วงกลางวัน และสอนวิชาศาสนาในช่วงบ่ายหรือกลางคืน (3) โรงเรียนปอเนาะ ซึ่งบริหารโดยครูสอนศาสนาในพื้นที่มุ่งเน้นการสอนวิชาศาสนา โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอิสลามและความเข้าใจต่อคัมภีร์อัลกุรอาน และใช้ภาษามลายูในการเรียน การสอน จึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ด้านศาสนาใน จชต. และ (4) โรงเรียนตาดีกา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนประจำมัธยมและทำหน้าที่เป็นโรงเรียนเอกชนที่สอนวิชาศาสนาในระดับประถมศึกษา

สถานการณ์ความรุนแรงใน จชต. ทำให้การศึกษาหยุดชะงัก โดยเด็กและเยาวชนในพื้นที่ต่างได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่แทรกซึมเข้าไปในแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิต เช่น การก่อเหตุต่อเป้าหมายที่เป็นสถานศึกษาอันนำไปสู่การปิดโรงเรียน และการลอบสังหารครูสร้างความหวงกังวลและบาดแผลทางจิตใจที่ยากต่อการเยียวยา ลดแรงจูงใจในการศึกษาต่อของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ และทำให้สถานการณ์การศึกษาใน จชต. ในภาพรวมอยู่ในสถานะที่แย่ลงเพิ่มเติมไปจากความเหลื่อมล้ำทางโอกาสและข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาและการประกอบอาชีพ ทำให้กล่าวได้ว่า เงื่อนไขและทางเลือกทางการศึกษาใน จชต. มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากภาคอื่นของประเทศไทย²

อย่างไรก็ดี จากสถิติพบว่า มีเด็กและเยาวชนจากพื้นที่ จชต. จำนวนมากที่สนใจศึกษาต่อในต่างประเทศ อันเนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น (1) การตอบสนองค่านิยมของชาวไทยมุสลิมใน จชต. ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อด้านอิสลามศึกษาในแหล่งกำเนิดของศาสนาในประเทศแถบตะวันออกกลาง เพื่อยกระดับสถานะทางสังคมในท้องถิ่นในฐานะผู้นำทางศาสนา (2) แรงจูงใจจากค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อด้านศาสนาในต่างประเทศที่ต่ำกว่าการศึกษาต่อในประเทศไทย โดยเฉพาะในกรณีที่ได้รับจัดสรรทุนการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในต่างประเทศที่ส่งเสริมแนวคิด

² องค์การช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศ, เสียงจากใจเด็ก: ชายแดนใต้ ผ่านกระบวนการงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, หน้า 26-28.

การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างพี่น้องชาวมุสลิม หรือ “Muslim brotherhood” (3) การสนองตอบความต้องการของครอบครัวที่ไม่ต้องการให้บุตรหลานตกเป็นเหยื่อของปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะปัญหายาเสพติดใน จชต. ที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น (4) ข้อจำกัดด้านภาษาและโอกาสในการแข่งขันเพื่อศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนปอเนาะ ซึ่งขาดความสามารถและมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร และทักษะความรู้ในสายสามัญ³

ตามสถิติล่าสุดของกระทรวงการต่างประเทศ ณ เดือนเมษายน 2564 มีนักศึกษาไทยมุสลิมที่เดินทางไปศึกษาในต่างประเทศประมาณ 4,390 คน ลดลงจากช่วงเดียวกันของปีที่ผ่านมา ซึ่งมีจำนวนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศรวมทั้งสิ้นประมาณ 12,000 คน อันเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบให้นักศึกษาส่วนใหญ่ตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทย โดยประเทศที่นักศึกษาไทยมุสลิมสนใจเดินทางไปศึกษาต่อ ได้แก่ อียิปต์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ซูดาน ปากีสถาน จอร์แดน ซาอุดีอาระเบีย ตุรกี และอิหร่าน⁴

1.1.2 ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

โดยตระหนักถึงความสำคัญในการกำกับดูแลและการสนับสนุนช่วยเหลือนักศึกษาไทยมุสลิมที่เดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศที่มีอยู่จำนวนมาก และเพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างชัดเจนและเป็นระบบ สามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษาได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งสอดคล้องกับแนวนโยบายของภาครัฐในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับการพัฒนา และแก้ไขปัญหา จชต. รัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี จึงได้กำหนดให้จัดทำยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2550 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ ได้แก่ (1) การพัฒนาการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ จชต. และภายใน ประเทศ (2) การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการศึกษาต่อสำหรับนักเรียนไทยมุสลิมในต่างประเทศ (3) การกำหนดแนวทางในการดำเนินการต่อนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศอย่างสร้างสรรค์ เป็นระบบและมีความชัดเจน และ (4) การส่งเสริมให้นักศึกษาไทยมุสลิมเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองไทย เพื่อลดความรู้สึกแปลกแยก และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา จชต. และปัญหาภายในประเทศ⁵

³ สรุปรุประเด็นจากบทสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้แทนจากสมาคมความมั่นคงแห่งชาติ และเอกอัครราชทูตประจำประเทศโลกมุสลิม

⁴ สถิติรวบรวมโดยกลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักนโยบายและแผน กระทรวงการต่างประเทศ

⁵ สมาคมความมั่นคงแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ [ออนไลน์], 2564, แหล่งที่มา: http://www.nsc.go.th/Download1/strategy_student.pdf [27 มิถุนายน 2564].

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวจำแนกมาตรการในการดำเนินการออกเป็น 4 ยุทธศาสตร์ย่อย โดยมีการกำหนดหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับผิดชอบมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การดำเนินการก่อนการเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ เพื่อพัฒนาการศึกษาภายในประเทศให้มีคุณภาพและเหมาะสม สามารถรองรับความต้องการของผู้เรียนและความต้องการในการพัฒนาประเทศได้อย่างแท้จริง ตลอดจนเป็นการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่ประสงค์เดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศในทุกสาขา และบริหารจัดการข้อมูล ระเบียบและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับทุนการศึกษาให้เป็นอย่างเหมาะสม โดยมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

2) ยุทธศาสตร์การดำเนินการขณะศึกษาในต่างประเทศ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของความเป็นพลเมืองไทยและการเป็นตัวแทนประเทศไทย ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ผ่านการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการติดต่อกับครอบครัว สถาบันการศึกษาและหน่วยงานในต่างประเทศ และสนับสนุนการรวมตัวของชมรมหรือสมาคมนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ โดยมีกระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

3) ยุทธศาสตร์ภายหลังกลับจากการศึกษาต่อในต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่จบการศึกษาจากต่างประเทศกลับภูมิลำเนาด้วยความมั่นใจ มีความเข้าใจและทัศนคติอันดีกับหน่วยงานภาครัฐ อำนวยความสะดวกและเร่งรัดการเทียบโอนและรับรองวุฒิการศึกษาให้นักศึกษา เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ ส่งเสริมและขยายโอกาสในการประกอบอาชีพ และเสริมสร้างเครือข่ายการติดต่อระหว่างกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาในต่างประเทศอย่างเป็นระบบ โดยมีกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

4) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลนักศึกษาไทยมุสลิมที่ศึกษาต่อในต่างประเทศทั้งหมดอย่างเป็นระบบ ชัดเจนและทันสมัย เพื่อใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ และเสริมสร้างความเข้าใจและความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาของโลกมุสลิมกับโลกการศึกษาทั่วไป ตลอดจนติดตาม ประสานงาน และประเมินผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว ทั้งในขณะที่ยังศึกษาต่อในต่างประเทศและภายหลังสำเร็จการศึกษา โดยมีกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงาน ก.พ. สภาความมั่นคงแห่งชาติ และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) เป็นหน่วยงานร่วมรับผิดชอบ⁶

⁶ เรื่องเดียวกัน

1.1.3 บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม

นับตั้งแต่ปี 2551 เป็นต้นมา กระทรวงการต่างประเทศได้ดำเนินการกิจการดูแลและสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน⁷ ตามยุทธศาสตร์การดำเนินการขณะศึกษาในต่างประเทศ และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ย่อยภายใต้ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในเรื่องนี้จึงเป็นเสมือนหน่วยงาน “กลางทาง” ที่รับผิดชอบการดูแลทุกข์สุขและอำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิม ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาและวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาลเพื่อดำเนินการกิจดังกล่าว ผ่านกรอบแผนงานบูรณาการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา จชต. เพื่อให้การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. เป็นไปอย่างมีเอกภาพและสอดคล้องกับแนวนโยบายของภาครัฐ โดยมีการดำเนินโครงการและกิจกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านโครงการนำนักศึกษาจากพื้นที่ จชต. เข้ารับการฝึกอบรมและปฏิบัติงานที่กระทรวงการต่างประเทศ โดยสถาบันการต่างประเทศ เทเวศรวิเทศกิจ และโครงการและกิจกรรมของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ต่าง ๆ ในประเทศมุสลิมทั่วโลก ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย บังกลาเทศ อินเดีย ปากีสถาน จอร์แดน กาตาร์ อิหร่าน คูเวต โอมาน ซาอุดีอาระเบีย เยเมน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ตุรกี อียิปต์ ซูดาน โมร็อกโก และแอฟริกาใต้ ทั้งนี้ ในรายงานฉบับนี้ ผู้เขียนมุ่งศึกษาและวิเคราะห์บทบาทและผลการดำเนินการของกระทรวงการต่างประเทศเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการและกิจกรรมในต่างประเทศเท่านั้น

1.1.4 แนวทางการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาและการเสริมสร้างทักษะให้แก่นักศึกษา เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ การส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี การเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างนักศึกษากับหน่วยงานภาครัฐ และการปลูกฝังทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในฐานะ “พลเมืองไทย” ให้แก่นักศึกษา รวมทั้งการเปิดโลกทัศน์ของกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมให้ได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างทางความคิด เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม และนำองค์ความรู้ที่ได้รับในระหว่างการศึกษาต่อใน

⁷ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานคณะ กรรมการข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษาต่าง ๆ และเครือข่ายองค์กรมุสลิมที่เกี่ยวข้อง

ต่างประเทศไปเผยแพร่และใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและพัฒนาพื้นที่ จชต. ต่อไป โดยมีการจำแนกลักษณะโครงการออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1) การส่งเสริมสวัสดิการของนักศึกษา อาทิ โครงการตรวจสุขภาพฟันและช่องปากให้นักศึกษาไทยในอียิปต์ จัดโดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร

2) การส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศาสนา อาทิ กิจกรรมฉลองเลี้ยงละศีลอดเนื่องในโอกาสเดือนรอมฎอนให้นักศึกษาไทยในอียิปต์และจอร์แดน จัดโดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร และสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน

3) การพัฒนาศักยภาพและทักษะของนักศึกษา อาทิ กิจกรรมพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการแปลภาษาอาหรับเป็นภาษาไทยให้นักศึกษาไทยในซาอุดีอาระเบีย ผ่านการจัดทำสื่อการเรียนการสอนระบบอิเล็กทรอนิกส์ จัดโดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงริยาด

4) การส่งเสริมความสามัคคีผ่านกิจกรรมกีฬาต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมสานฝันกีฬาฟุตบอลของสมาคมนักศึกษาไทยในมาเลเซีย (TSAM United FC) จัดโดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

5) การส่งเสริมด้านการศึกษา เช่น โครงการปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่และกิจกรรมรับน้องใหม่ในประเทศต่าง ๆ ได้แก่ อียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย ซูดาน และปากีสถาน เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาในช่วงก่อนเปิดภาคเรียน และกิจกรรมทบทวนบทเรียนภาษาอังกฤษจัดโดยสถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองเจดดาห์

6) การสนับสนุนกิจกรรมของสมาคมและชมรมนักศึกษา ได้แก่ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมของสมาคมและชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมในประเทศต่าง ๆ เช่น อียิปต์ ซูดาน ซาอุดีอาระเบีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ปากีสถาน คูเวต และจอร์แดน⁸

ทั้งนี้ ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศตามที่ระบุไว้ข้างต้น กลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักนโยบายและแผน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบการกำกับดูแลโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศในภาพรวม ได้เน้นย้ำให้สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ที่เกี่ยวข้อง พิจารณาดำเนินการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่อยู่ในเขตรับผิดชอบได้รับทราบอย่างทั่วถึง ตลอดจนจัดทำแบบประเมินและแบบสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดตัวชี้วัดประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ และพิจารณาจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมต่อไป

⁸ ข้อมูลสรุปและรวบรวมโดยกลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักนโยบายและแผน กระทรวงการต่างประเทศ

1.1.5 ปัญหาและอุปสรรคของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

ในห้วงที่ผ่านมา การดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ต่าง ๆ เผชิญกับปัญหาและประเด็นท้าทายหลายประการ ดังนี้

1) ปัญหาในมิติกลไกและโครงสร้าง

ในฐานะหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินบทบาทหน่วยงาน “กลางทาง” ตามยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของ สมช. กระทรวงการต่างประเทศมีข้อจำกัดในการขับเคลื่อนภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้บรรลุตามเป้าประสงค์ของรัฐบาลในการส่งเสริมความเชื่อมั่นและความไว้วางใจระหว่างนักศึกษากับหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากการดำเนินภารกิจดังกล่าวมีนัยเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐหลายแห่ง และแต่ละแห่งมีบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบ แนวคิดและกลยุทธ์ในการดำเนินการที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดอุปสรรคในการขับเคลื่อนและบูรณาการความร่วมมือในเรื่องนี้ให้เกิดเอกภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังแนวคิดและทัศนคติเชิงบวกของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ เพื่อลดความรู้สึกหวาดระแวงและแก้ไขปัญหาการขาดความไว้วางใจภาครัฐของกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมบางกลุ่มที่อาจเคยมีประสบการณ์ในเชิงลบต่อปฏิบัติการในเชิงยุทธวิธีของหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ จชต. อาทิ การสุ่มตรวจเชิงรุก ซึ่งเป็นทัศนคติที่ถูกปลูกฝังมายาวนาน ตั้งแต่ก่อนเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ และหยั่งรากลึกจนไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ภายใต้กลไกการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นระยะเวลาอันสั้นเพียงไม่กี่ปี ในช่วงที่นักศึกษาเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ

2) ปัญหาในมิติสังคมจิตวิทยา

แม้กระทรวงการต่างประเทศจะยึดมั่นในการดำเนินภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศอย่างเท่าเทียมในฐานะ “พลเมืองไทย” โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มนักศึกษาจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่ในทางปฏิบัติพบว่า นักศึกษาไทยมุสลิมที่เดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศมีหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มมีความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกัน อันเนื่องจากปัจจัยแวดล้อมทางสังคมในพื้นที่ จชต. เช่น การยึดมั่นในหลักความเชื่อตามคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด ค่านิยมและความเชื่อเรื่องการศึกษาด้านศาสนาอิสลามในต่างประเทศจะมีส่วนช่วยยกระดับสถานะทางสังคม และกระแสดันทางสังคมระหว่างกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมด้วยกันเอง ซึ่งล้วนเป็นประเด็นในเชิงสังคมจิตวิทยาที่มีนัยละเอียดอ่อน และเป็นปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อและสร้างความท้าทายให้แก่กระทรวงการต่างประเทศ ในการกำหนดรูปแบบ

โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้เป็นที่ยอมรับ สามารถสนองตอบความต้องการ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะในประเทศที่มีนักศึกษาสนใจเดินทางไปศึกษาต่อจำนวนมาก อาทิ อียิปต์ และอินโดนีเซีย ซึ่งมีกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านการดำเนินงานของภาครัฐอย่างรุนแรงพำนักอยู่ โดยมีการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบและไม่ประสงค์เข้าร่วมโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดโดยกระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในการโน้มน้าวให้นักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มอื่นเกิดความรู้สึกหวาดระแวง ขาดความเชื่อมั่นในแนวนโยบายของรัฐ อันเป็นปัจจัยที่มีส่วนลดแรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ

3) ปัญหาในมิติการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศมักประสบปัญหาเกี่ยวกับการรักษาสมดุลในการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศระหว่างการอำนวยความสะดวกและการดำเนินโครงการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เพื่อมุ่ง “ซื้อใจ” นักศึกษา ซึ่งมักถูกมองว่า เป็นปัจจัยที่ทำให้นักศึกษาไทยมุสลิมเกิดความคาดหวัง และปลุกกระแสเรียกร้องให้ภาครัฐดำเนินการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ตามสิทธิที่ตนพึงได้รับในฐานะ “ผู้ด้อยโอกาส” หรือ “ผู้ถูกกระทำ” กับการสอดแทรกแนวคิดและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมไว้ในโครงการและกิจกรรมที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ เพื่อกระตุ้นแนวคิดและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในฐานะ “พลเมืองไทย” ตลอดจนความท้าทายในการชี้แจงและทำความเข้าใจกับสังคมไทย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ ให้ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็น และความเชื่อมโยงของการส่งเสริมการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมกับการส่งเสริมความมั่นคงมนุษย์ อันเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต.

1.2 คำถามการศึกษา

การดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศตามยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศตลอดห่วงโซ่ที่ผ่านมาประสบปัญหานานาประการ ทั้งในมิติกลไกและโครงสร้าง สังคมจิตวิทยาการบริหารจัดการ กระทรวงการต่างประเทศควรจะกำหนดทิศทางและแนวนโยบายในการดำเนินการกิจดังกล่าวในอนาคตอย่างไร เพื่อเผชิญและก้าวข้ามปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งประเด็นท้าทายต่าง ๆ และขับเคลื่อนโครงการให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในมิติของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาไทยมุสลิม และการเสริมสร้างความมั่นคงของภาครัฐ ตลอดจนสนองตอบแนวนโยบายของภาครัฐในการนำหลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. และการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

1.3 สมมติฐานการศึกษา

การดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้สนองตอบความคาดหวังของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ และบรรลุเป้าประสงค์ตามยุทธศาสตร์และแนวนโยบายของภาครัฐ ในการนำหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. จำเป็นต้องพึ่งพาการบูรณาการความร่วมมือที่ใกล้ชิดระหว่างทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนโครงการของทุกองค์การฯให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และดำเนินการโดยคำนึงถึงปัจจัยความเชื่อมโยง และการรักษาดุลยภาพระหว่างการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ที่มิให้นักศึกษาไทยมุสลิมเป็น จุดศูนย์กลาง กับการเสริมสร้างความมั่นคงในชุมชนชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ จชต. ที่มีนัยละเอียดอ่อน ด้วยปัจจัยความแตกต่างทางค่านิยม หลักความเชื่อด้านศาสนา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรม

1.4 วิธีการศึกษา

รายงานการศึกษานี้จัดทำขึ้น โดยวิธีการศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสารหลักฐาน ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1.4.1 เอกสารข้อมูลของทางราชการเกี่ยวกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ของภาครัฐ ในประเด็น จชต. เอกสารรายงานผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม ในต่างประเทศของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ต่าง ๆ บทความ สิ่งพิมพ์ งานวิจัย ข้อมูล จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.4.2 การรวบรวมสถิติและประเมินผลจากการจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นและการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาไทยมุสลิมที่เคยเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมสนับสนุน นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

1.4.3 การสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม ในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเอกอัครราชทูตและบุคลากรของกระทรวงการต่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในประเทศต่าง ๆ ได้แก่ อียิปต์ จอร์แดน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และปากีสถาน

2) กลุ่มผู้แทนบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกิจสนับสนุน นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ได้แก่ สภาความมั่นคงแห่งชาติ กองอำนวยการรักษาความมั่นคง ภายใน ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสำนักจุฬาราชมนตรี

3) กลุ่มผู้แทนนักศึกษาไทยมุสลิมที่เคยเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมที่จัดโดย สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

1.5 ขอบเขตการศึกษา

1.5.1 การศึกษาและวิเคราะห์ภาพรวมและการประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในกลุ่มประเทศมุสลิมต่าง ๆ ในห้วงปี 2560-2564 โดยเฉพาะตัวอย่างโครงการและกิจกรรมเด่นที่จัดในอียิปต์ มาเลเซีย ปากีสถาน จอร์แดน และอินโดนีเซีย ซึ่งมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีจำนวนนักศึกษาเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก

1.5.2 การศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจเป็นตัวแปรในการดำเนินการกิจของกระทรวงการต่างประเทศ เช่น ทัศนคติและค่านิยมของสังคมไทยที่มีต่อการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโลกมุสลิม ทิศทางและแนวนโยบายของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. และผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19

1.6 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.6.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์และประเมินประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

1.6.2 เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในบทบาทและการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศในภาพรวม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของนักศึกษา และการตอบสนองเป้าประสงค์ของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต.

1.6.3 เพื่อให้ข้อเสนอแนะทั้งเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการของกระทรวงการต่างประเทศในอนาคต เพื่อขับเคลื่อนภารกิจการดูแลและสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้สอดคล้องกับความต้องการ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักศึกษาอย่างแท้จริง รวมทั้งตอบสนองแนวนโยบายของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาพื้นที่ จชต. ตลอดจนการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

1.6.4 เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาการปรับปรุงยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของสมาคมมั่นคงแห่งชาติ และเป็นแนวทางในการส่งเสริมและบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศในอนาคตต่อไป

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.7.1 กระทรวงการต่างประเทศได้ทบทวนและปรับปรุงแนวทางการดำเนินภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ เพื่อให้การดำเนินภารกิจดังกล่าวในอนาคตมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้วิถีปฏิบัติใหม่ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงและแนวนโยบายของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. อย่างยั่งยืน

1.7.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้รับทราบประเด็นปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อจำกัดของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ และนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในรายงานฉบับนี้ไปใช้ในการทบทวนและปรับปรุงยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ และกำหนดแนวทางการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถสนองตอบความต้องการของนักศึกษาได้อย่างแท้จริง รวมทั้งมีส่วนช่วยพัฒนาองค์ความรู้และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ จชต. ต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

รายงานฉบับนี้มุ่งเน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในกลุ่มประเทศเป้าหมายต่าง ๆ ในห้วงปี 2560-2564 และให้ข้อเสนอแนะทั้งเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อพัฒนาบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในฐานะ หน่วยงาน “กลางทาง” ที่ดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศตามยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) โดยดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดและทฤษฎี ดังต่อไปนี้

2.1.1 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์และการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชน

แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ขององค์การสหประชาชาติที่ใช้หลัก “เสรีภาพจากความต้องการพื้นฐาน” (freedom from want) “เสรีภาพจากความหวาดกลัว” (freedom from fear) และ “เสรีภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี” (freedom to live in dignity)⁹ เป็นแนวคิดที่มักถูกหยิบยกและนำไปใช้ในบริบทของการบริหารจัดการสถานการณ์ความขัดแย้งและการแก้ไขวิกฤตการณ์ต่าง ๆ โดยแนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนินการของภาครัฐในการเสริมสร้างความปลอดภัยและปกป้องประชาชนให้รอดพ้นจากประเด็นท้าทายและปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเป็นภัยคุกคามต่อชีวิต ผ่านการยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยที่แข็งแกร่ง การเสริมสร้างความอดทนอดกลั้นทางสังคม และการส่งเสริมความร่วมมือและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งเป็นแนวทางที่มีความเชื่อมโยงกับหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนา เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชน โดยมีประชาชนเป็นจุดศูนย์กลาง¹⁰

⁹ United Nations, “In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All: Report of the Secretary-General” UN document A/59/2005, [Online], 21 March 2015, Available from: <https://undocs.org/A/59/2005> [2021, June 27].

¹⁰ International Institute for Democracy and Electoral Assistance, “Democracy and Human Security”, Democracy, Conflict and Human Security: Pursuing Peace in the 21st Century, [Online],

ในประเทศไทย ความหมายของ “ความมั่นคงของมนุษย์” ตามคำจำกัดความของแผนพัฒนางานสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545-2549) หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิความปลอดภัย การตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่สิ้นหวัง และมีความสุขตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในฐานะหน่วยงานเจ้าภาพในประเด็นดังกล่าวได้จัดทำ “ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2556-2566” เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดความมั่นคงของมนุษย์ ผ่านการส่งเสริมและบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบทของสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ จชต. เป็นหนึ่งใน “กลุ่มเสี่ยง” ตามโครงสร้างเชิงสถาบันที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงของมนุษย์¹¹

สถานการณ์ความรุนแรงใน จชต. ได้ส่งผลกระทบและก่อให้เกิดประเด็นปัญหาและความท้าทายต่อความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่ จชต. ในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ (1) การเสริมสร้างศักยภาพและความมั่นคงในอาชีพของผู้หญิงที่ต้องปรับตัวไปรับบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัวเมื่อสูญเสียผู้นำจากสถานการณ์ความรุนแรง (2) การแพร่ระบาดของยาเสพติด และ (3) การเข้าถึงการศึกษาของเด็กและเยาวชน ซึ่งประเด็นปัญหาเหล่านี้มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความพยายามของภาครัฐ ในการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ และการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องบูรณาการความร่วมมือและคำนึงถึงปัจจัยเชื่อมโยงดังกล่าว ตลอดจนมิติความสัมพันธ์ระหว่าง “ความมั่นคงของมนุษย์” กับ “ความมั่นคงของชุมชน” ในการกำหนดแนวทางการดำเนินการและการขับเคลื่อนการพัฒนาและการแก้ไขปัญหา จชต. ซึ่งรวมถึงภารกิจสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

Available from: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/democracy-conflict-and-human-security-handbook-volume-1.pdf> [2021, June 26].

¹¹ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ United Nations Development Program, Thailand, แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2556-2566 [ออนไลน์], 2564, แหล่งที่มา: <http://www.bps.m-society.go.th/uploads/content/download/539681f52ccac.pdf> [27 มิถุนายน 2564].

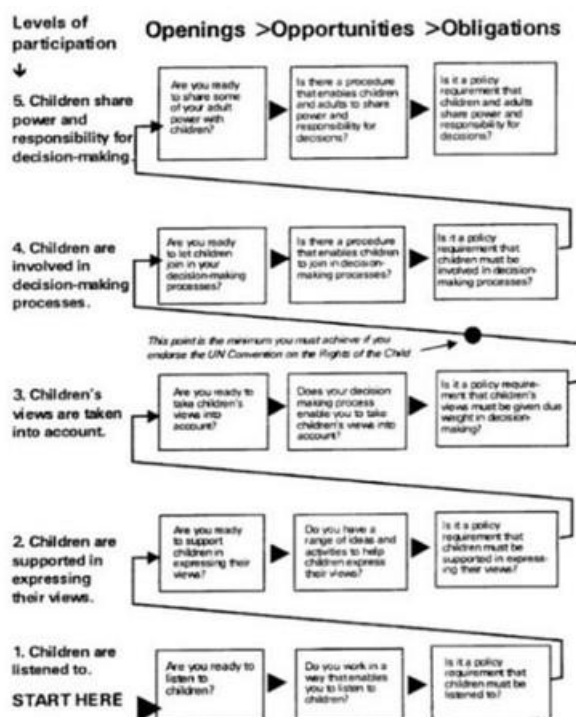
2.1.2 ทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วม (Pathways to Participation)

คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับหนทางสู่การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ที่จัดทำขึ้นโดย แฮร์รี เชียร์ (Harry Shier)¹² เพื่อเป็นกรอบแนวทางสำหรับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน โดยทฤษฎีดังกล่าวได้รับแรงบันดาลใจจากผลงานวิจัยและทฤษฎีเรื่อง “บันไดในการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน” (Ladder of Children’s Participation) โดย ศาสตราจารย์ โรเจอร์ ฮาร์ท (Roger Hart)¹³ ซึ่งเป็นต้นแบบในการกำหนดแนวคิดด้านการเรียนรู้และการดำเนินโครงการส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาทักษะของหน่วยงานนักศึกษา (student agency) ภายในปี ค.ศ. 2030 ขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Cooperation and Development: OECD)

สาระสำคัญของทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วมของ ดร. แฮร์รีฯ คือ การกำหนดระดับและขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อดึงดูดความสนใจให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการอย่างจริงจัง และส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน รายละเอียดแนวทางในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีดังกล่าว ดังปรากฏตามแผนภาพที่ 1

¹² ดร. แฮร์รี เชียร์ (Harry Shier) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิและการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนชาวอังกฤษ ที่เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกใน UN Committee on the Rights of the Child International Expert Group และปัจจุบันเป็นอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัย Macquarie และมหาวิทยาลัย Western Sydney ในออสเตรเลีย

¹³ ศาสตราจารย์โรเจอร์ ฮาร์ท (Roger Hart) เป็นอาจารย์ด้านจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมประจำมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก อาจารย์ร่วมด้านจิตวิทยาการพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์สิ่งแวดล้อมมนุษย์ และผู้อำนวยการร่วมในคณะวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเด็ก ที่นำเสนอผลงาน การวิจัยโดยมุ่งเน้นประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาในเด็กและเยาวชนและความสัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในเด็กและเยาวชนไปใช้ในการกำหนดแนวทางและรูปแบบสภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาศึกษาของเด็กและเยาวชน

ภาพที่ 1 ทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วม

ที่มา: Organizing Management (2564: ออนไลน์)

จากแผนภาพประกอบข้างต้น องค์ประกอบสำคัญตามทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วมของ ดร. แฮร์รี มี 2 ส่วน ดังนี้

1) ระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ซึ่งจำแนกออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

ก. การถูกรับฟัง (Children are listened to) คือ การที่เด็กและเยาวชนริเริ่มแสดงความคิดเห็นด้วยตนเอง โดยมีหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องรับฟังอย่างตั้งใจ

ข. การได้รับการสนับสนุนให้แสดงความคิดเห็น (Children are supported in expressing their views) คือ การที่เด็กและเยาวชนสามารถเผชิญและก้าวข้ามประเด็นท้าทายต่าง ๆ เช่น ความเขินอาย ความรู้สึกหวาดระแวง การมีอคติ และข้อจำกัดด้านภาษาและวัฒนธรรม เพื่อแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างเสรีและมั่นใจ โดยได้รับการตอบสนองในเชิงบวกจากหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ค. การนำเสนอข้อคิดเห็นอันเป็นที่ยอมรับ (Children's views are taken into account) คือ การที่หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องนำข้อคิดเห็นของเด็กและเยาวชนไปใช้ประกอบการตัดสินใจและการพิจารณาในประเด็นสำคัญต่าง ๆ โดยไม่มีข้อผูกมัดในการดำเนินการ ซึ่งอาจเป็นไปในลักษณะของการจัดทำแบบสอบถามและการปรึกษาหารือระหว่างกัน

ง. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (Children are involved in decision-making processes) คือ การที่เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในโครงสร้างและกระบวนการตัดสินใจของหน่วยงานและองค์กร เพื่อเสริมสร้างและกระตุ้นความรู้สึกของการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (ownership) ในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นรากฐานของการปลูกฝังแนวคิดหน้าที่พลเมืองและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

จ. การแบ่งปันอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในกระบวนการตัดสินใจ (Children share power and responsibility for decision-making) คือ การที่เด็กและเยาวชนได้รับมอบหมายจากหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในฐานะส่วนหนึ่งของคณะกรรมการหรือสมาชิก

2) ขั้นตอนและกระบวนการในการมีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

ก. การเปิดโลกทัศน์ (Openings): ซึ่งหมายถึงการที่หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ยอมรับและตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างศักยภาพ (empowerment) ในเด็กและเยาวชน

ข. โอกาส (Opportunities): ซึ่งหมายถึงการที่หน่วยงานหรือองค์กรพิจารณาดำเนินการเตรียมการในเรื่องงบประมาณ กำหนดหัวเวลา และพัฒนาองค์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินโครงการเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน

ค. ภาระผูกพัน (Obligations): ซึ่งหมายถึงการที่หน่วยงานหรือองค์กรเห็นชอบให้มีการบรรจุโครงการเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนไว้ในแนวนโยบายและแผนปฏิบัติการ และมีความพร้อมในการดำเนินการตามความคาดหวังของเด็กและเยาวชน ตลอดจนสร้างเงื่อนไขในการดึงดูดให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการอย่างเป็นระบบ¹⁴

ทั้งนี้ ในการนำทฤษฎีดังกล่าวมาปรับใช้ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน หน่วยงานและองค์กรอาจมุ่งเน้นการวิเคราะห์และทบทวนสถานะของการมีส่วนร่วมในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาขยายบทบาทและกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสมต่อไป ทฤษฎีดังกล่าวจึงอาจเป็นประโยชน์สำหรับกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

¹⁴ Organizing Management, Models Pathways to Participation [Online], Available from: <https://organizingengagement.org/models/pathways-to-participation/> [2021, June 25].

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 เอกสารราชการที่เกี่ยวกับนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มีนัยเชื่อมโยงกับประเด็นจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 1) นโยบายการบริหารและการพัฒนา จชต. พ.ศ. 2560-2562 โดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ
- 2) แผนปฏิบัติการ การแก้ไขปัญหาและพัฒนา จชต. พ.ศ. 2558-2560 โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา จชต.
- 3) ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ โดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ
- 4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ภายใต้ข้อ 4.2.3 “การสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวรในพื้นที่ จชต. เพื่อบรรลุเป้าหมายประชาชนในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน อยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกับภาคอื่น”
- 5) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562-2565) ภายใต้นโยบายที่ 3: การป้องกันและแก้ไขการก่อเหตุรุนแรงใน จชต. กลยุทธ์ที่ 1: การบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐให้เป็นระบบ มีเอกภาพและเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม และกลยุทธ์ที่ 5: การส่งเสริมสภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างสันติสุข โดยยึดมั่นแนวทางสันติวิธีและสร้างความเข้าใจให้ภาคส่วนต่าง ๆ ภายในประเทศ รวมทั้งภาคประชาสังคมในพื้นที่ ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา จชต. รวมถึงการเฝ้าระวังแนวคิดสุดโต่ง

2.2.2 รายงานการศึกษาภายใต้หลักสูตรนักบริหารการทูต (นบท.)

จากการสำรวจพบว่า มีรายงานการศึกษาที่มีนัยเกี่ยวข้องกับประเด็นการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ และการแก้ไขปัญหา จชต. ดังนี้

- 1) เรื่อง “ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ: ศึกษากรณีการดำเนินงานของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร” จัดทำโดย น.ส. พรพรรณ บัวเกิด รุ่นที่ 2 ประจำปี 2553 ซึ่งนำเสนอบทวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร ในช่วงปี 2550-2552 ซึ่งเป็นช่วงแรกที่มีการบังคับใช้ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ โดยใช้ 2 กรอบแนวคิดประกอบการศึกษา ดังนี้

ก. การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวิธีการบริหารงานภาครัฐจากเดิมที่ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า และอาศัยกฎระเบียบเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความถูกต้อง

สุจริตและเป็นธรรม เป็นการให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์และสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงาน ทั้งในแง่ของผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (outcome) และความคุ้มค่าของเงิน (value for money) รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนผู้รับบริการ ซึ่งนำไปสู่การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การวัดและประเมินผลงาน และการบริหารคุณภาพโดยรวม

ข. การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) การกำหนดวิสัยทัศน์ (2) การกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ (3) การกำหนดกลยุทธ์เพื่อบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ (4) การนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ และ (5) การประเมินผล นับเป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ที่มีส่วนช่วยยกระดับความสามารถและมาตรฐานการทำงานขององค์กร โดยการบูรณาการกระบวนการทำงานใน 3 ส่วน ได้แก่ (1) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (2) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ (3) การควบคุมและประเมินผลเชิงยุทธศาสตร์

รายงานฉบับนี้พบว่า ในภาพรวมการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในอียิปต์โดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ เนื่องจากมีกระบวนการวางแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน และคำนึงถึงผลประโยชน์ของนักศึกษาเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าวของสถานเอกอัครราชทูตฯ คือ การรักษาความต่อเนื่องในการดำเนินโครงการ รวมทั้งการกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ โดยสามารถครอบคลุมและสนองตอบความต้องการของนักศึกษาไทยมุสลิมในอียิปต์แต่ละกลุ่มได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่ยังคงมีความรู้สึกหวาดระแวงและขาดความไว้วางใจต่อการดำเนินงานของภาครัฐ

2) เรื่อง “การปรับนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศเพื่อสนับสนุนนักศึกษาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” จัดทำโดย ร.อ. ชัยวรรณ สาครสินธุ์ ร.น. รุ่นที่ 5 ประจำปี 2556 ซึ่งนำเสนอข้อจำกัดทั้งในเชิงนโยบายและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบให้การดำเนินนโยบายส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของกระทรวงการต่างประเทศในช่วงปี 2551-2556 เกิดปัญหาและอุปสรรคและไม่อาจดำเนินการในลักษณะ “เชิงรุก” ได้อย่างเต็มที่ โดยวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของภารกิจตามหลัก SWOT Analysis รวมทั้งใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการทูตเชิงวัฒนธรรม (Cultural Diplomacy) มาปรับใช้ในการเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปัญหาความเหลื่อมล้ำเกี่ยวกับโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ จขต. โดยการบริหารจัดการด้านงบประมาณ การขยายวงเงินในการจัดสรรทุนการศึกษาแก่นักศึกษาไทยมุสลิมใน จขต. และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในเรื่องการสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักศึกษาไทยมุสลิมในพื้นที่ จขต. ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) เรื่อง “ตุรกี: ทางเลือกทางการศึกษาสำหรับนักศึกษาไทยมุสลิม โดยเฉพาะจาก จังหวัดชายแดนภาคใต้” จัดทำโดย น.ส. เนตรนภา คงศรี รุ่นที่ 6 ประจำปี 2557 ซึ่งใช้หลัก SWOT Analysis ในการนำเสนอจุดแข็งของตุรกี ในฐานะหนึ่งในประเทศมุสลิมสมัยใหม่ที่มีความใกล้ชิดกับ ประเทศตะวันตกและรับอารยธรรมตะวันตกเข้าไว้มากกว่าประเทศในโลกมุสลิมในกลุ่มประเทศ ตะวันออกกลางและเอเชีย ตลอดจนเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและองค์ความรู้ด้าน วิชาสายสามัญ ซึ่งเป็นปัจจัยที่อาจหล่อหลอมให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่เดินทางไปศึกษาในตุรกี ห่างไกลจากแนวคิดสุดโต่งที่นิยมความรุนแรง เพื่อส่งเสริมให้ตุรกีเป็นทางเลือกสำหรับการเดินทางไป ศึกษาต่อของนักศึกษาไทยมุสลิมจากพื้นที่ จชต.

4) เรื่อง “บทบาทสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา ในการสนับสนุนการศึกษา ของนักศึกษาไทยมุสลิมในอินโดนีเซีย” จัดทำโดย น.ส. ประเพ็ญพิมพ์ ประจันปัจจนิก รุ่นที่ 9 ประจำปี 2560 ซึ่งเป็นการนำเสนอปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกิจสนับสนุน การศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในอินโดนีเซียในช่วงปี 2558-2560 โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยโมเดล C-PEST¹⁵ ที่ประยุกต์มาจากการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ และทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับ การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ (Stakeholder Theory and Strategic Management) และพบว่า การดำเนินงานของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา เกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิมในด้านการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์และการมีบทบาทในการพัฒนาประเทศไทยยังเป็นไปอย่างจำกัด เนื่องจาก สถานเอกอัครราชทูตฯ เป็นหน่วยงานกลางทาง จึงประสบความสำเร็จในการทำในการส่งเสริมการบูรณาการ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต้นทาง กลางทาง และปลายทาง พร้อมให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การบริหารจัดการและแนวทางการดำเนินการ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำเนินการกิจ สนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในอินโดนีเซียของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา

จากการศึกษารายงานการศึกษาทั้ง 4 ฉบับตามที่ระบุข้างต้น ผู้เขียนพบว่า ผู้จัดทำ รายงานการศึกษาแต่ละรายมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การสนับสนุนการศึกษาให้แก่นักศึกษา ไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ เป็นภารกิจที่มีความสำคัญและสมควรดำเนิน

¹⁵ การวิเคราะห์ด้วยโมเดล C-Pest ประยุกต์มาจากการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ PEST ซึ่งริเริ่มโดย ศาสตราจารย์ ฟรานซิส อาากิลาร์ (Francis Aguilar) อาจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด เมื่อปี 2510 ในหนังสือ Scanning the Business Environment โดย C-Pest ประกอบด้วย

C หมายถึง ลูกค้า (Customer) ซึ่งในกรณีนี้หมายถึงนักศึกษาไทยมุสลิม

P หมายถึง ปัจจัยแวดล้อมทางการเมือง (Political)

E หมายถึง ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic)

S หมายถึง ปัจจัยแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural)

T หมายถึง ปัจจัยแวดล้อมทางเทคโนโลยี (Technological)

ต่อไป เนื่องจากเป็นแนวทางหนึ่งที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์และปลูกฝังทัศนคติอันดีระหว่างนักศึกษาไทยมุสลิมกับหน่วยงานภาครัฐ อันเป็นรากฐานสำคัญนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. อย่างไรก็ดี ในฐานะหน่วยงาน “กลางทาง” กระทรวงการต่างประเทศมีข้อจำกัดหลายประการ ในการดำเนินการกิจดังกล่าวให้บรรลุเป้าประสงค์ตามแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็น จชต. ของภาครัฐ ตลอดจนการสนองตอบความคาดหวังของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องและกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิม โดยปมปัญหาหลักอยู่ที่ การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนภารกิจที่มีนัยยะเยียดอ่อน อันเนื่องมาจากความซับซ้อนในมิติสังคมวิทยาของสังคม จชต. ตลอดจนค่านิยมและการยึดมั่นในหลัก ความเชื่อทางศาสนาของนักศึกษาไทยมุสลิม ซึ่งผู้เขียนจะรวบรวมประเด็นและพัฒนาการของปัญหา ต่าง ๆ ที่สะท้อนอยู่ในรายงานการศึกษาทั้ง 4 ฉบับนี้ เพื่อนำไปวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางในการ แก้ไขและปรับปรุงบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศ ในการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทย มุสลิมในต่างประเทศต่อไป

2.2.3 บทความและเอกสารผลงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1) เสียงจากใจเด็ก: ชายแดนใต้ ผ่านกระบวนการงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วม โดยองค์การช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ จชต. ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง ทัศนคติ ของเด็กเกี่ยวกับสันติภาพ และการรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางสังคมเพื่อสร้างสันติภาพ ผ่านการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) และ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนำโดยเยาวชน (Youth-led Participatory Action Research: YPAR) ที่ได้รับการออกแบบให้เจ้าหน้าที่องค์กรภาคประชาสังคมและเด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะมีส่วนช่วย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

การศึกษาผลงานวิจัยฉบับนี้ทำให้ผู้เขียนตระหนักว่า สถานการณ์ความขัดแย้ง ในพื้นที่ จชต. ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการ ความเป็นอยู่ มุมมองและแนวคิดด้านการศึกษา ตลอดจน ทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ จชต. ซึ่งเป็นปัจจัยที่สร้างเงื่อนไขและ ข้อจำกัดในการดำเนินการกิจสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ นอกจากนี้ ผลงานวิจัยฉบับนี้ยังเน้นย้ำความจำเป็นในการแก้ไขปัญหา จชต. อย่างมีพลวัตร โดยคำนึงถึงตัวแปร ที่หลากหลายของชุมชน และการใช้กระบวนการเชิงบวกผ่านความสมานฉันท์ระหว่างรัฐบาล ภาคประชาสังคม ฝ่ายศาสนาและหน่วยงานด้านการศึกษา โดยมี “เด็กเป็นศูนย์กลาง” ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของผู้เขียนที่มุ่งเสนอแนะให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณานำหลักการ “ความมั่นคง ของมนุษย์” มาปรับใช้ในการพัฒนาโครงการสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิม ในต่างประเทศ

2) เอกสารสำหรับการประเมินผลงานเรื่อง “บทบาทเชิงรุกของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัตต่อนักศึกษาไทยมุสลิมในปากีสถาน” และข้อเสนอแนวคิดเรื่อง “การเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษาไทยในปากีสถานอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน” โดยนายยะหฺยา วงษ์กันยา ซึ่งนำเสนอผลการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัต ในช่วงปี 2561-2563 โดยมีการระบุประเด็นปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ พร้อมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ เพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาไทยในปากีสถานอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ซึ่งผู้เขียนได้นำมาใช้ประโยชน์ในการจัดทำบทวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะในรายงานการศึกษานี้

3) บทความเรื่อง “การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยนายณัฐพงษ์ จิตรนิรัตน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในสถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ จชต. โดยนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในรูปแบบ “ชุมชนศรัทธา” ซึ่งเป็นทิศทางการพัฒนาแนวใหม่ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นมีสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองอย่างจริงจัง โดยการพัฒนาบนพื้นฐานของอัตลักษณ์ทางศาสนา สังคม และชาติพันธุ์ รวมทั้งการใช้ “กระบวนการทัศน์อิสลามกับการพัฒนา” เพื่อแก้ไขปัญหาและส่งเสริมสันติภาพใน จชต. อย่างยั่งยืน

รายงานการศึกษานี้ จะใช้แนวคิดเรื่อง “กระบวนการทัศน์อิสลามกับการพัฒนา” ประกอบการทบทวนและพิจารณาจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่สามารถสนองตอบความต้องการและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษาไทยมุสลิมได้อย่างแท้จริง

4) บทความเรื่อง “การติดตามนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555-2557” โดยนายทนาย เพิ่มพูล ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อติดตามการขับเคลื่อนผลผลิตและผลลัพธ์ของนโยบายการบริหารและการพัฒนา จชต. ในช่วงปี 2555-2557 โดยนำเสนอบทวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว ผ่านการติดตามในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ก. การติดตามการขับเคลื่อนทางด้านทรัพยากร ได้แก่ (1) ความเหมาะสมและความพอเพียงของงบประมาณ (2) ความเชื่อมโยงและเหมาะสมของแนวนโยบาย (3) กระบวนการและกลไก ซึ่งหมายถึงองค์ประกอบ โครงสร้าง ความสัมพันธ์และระดับความร่วมมือของหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบาย (4) ภาวการณ์ ซึ่งหมายถึงองค์ประกอบ บทบาท ความสำคัญ และระดับความร่วมมือของหน่วยงานอื่น ๆ นอกเหนือจากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการขับเคลื่อนนโยบาย

ข. การติดตามผลผลิตในการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ (1) สถิติเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ จชต. (2) สถิติการสูญเสียประชากรในพื้นที่ (3) สถิติการสูญเสียเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงในพื้นที่ (4) สถิติการสูญเสียยุทธโศปกรณ์ และ (5) การเบิกจ่ายงบประมาณ

ค. การติดตามผลลัพธ์ ซึ่งหมายถึงการติดตามประสิทธิผลในการดำเนินนโยบาย โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และวิสัยทัศน์ของนโยบาย และการติดตามการอำนวยความสะดวกให้เกิดเสรีภาพและความเท่าเทียมในด้านต่าง ๆ

รายงานการศึกษาฉบับนี้ จะใช้ประโยชน์จากการติดตามการขับเคลื่อนนโยบายตามแนวทาง ก. คือ การติดตามการขับเคลื่อนทางด้านทรัพยากรเป็นกรอบในการวิเคราะห์ และเปรียบเทียบการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ และเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกลไกและกระบวนการในการส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือระหว่างกระทรวงการต่างประเทศกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

2.3.1 รายงานการศึกษาฉบับนี้ จะนำข้อมูลที่ได้รับจาก (1) การรวบรวมข้อมูลข้อเสนอและผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ซึ่งจัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในกลุ่มประเทศโลกมุสลิมที่ดำเนินการต่อเนื่อง และมีผู้เข้าร่วมจำนวนมากพอสมควร (2) ผลจากการสำรวจแบบสอบถามความคิดเห็นและการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่เคยเข้าร่วมโครงการ และ (3) บทสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ ไปใช้ประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์และวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อบทบาทและการดำเนินภารกิจของกระทรวงการต่างประเทศในการส่งเสริมและขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิม โดยเฉพาะในมิติที่เชื่อมโยงกับการใช้กลยุทธ์เชิงสันติวิธีผ่านการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต.

2.3.2 นอกจากนี้ รายงานการศึกษาฉบับนี้ จะพิจารณานำเสนอแนวทางในการกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศให้เป็นไปอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการยึดหลักการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ที่มีประชาชนเป็นจุดศูนย์กลาง และการใช้ทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วมตามนัยข้อ 2.1.2 เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาไทยมุสลิมเข้าร่วมโครงการและ

เสริมสร้างความรู้สึกของการมีส่วนร่วม ตลอดจนส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษาไทยมุสลิม
กับหน่วยงานภาครัฐ อันเป็นรากฐานสำคัญนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

บทที่ 3

ผลการศึกษา

ในรายงานการศึกษานี้ ผู้เขียนจะนำเสนอผลการศึกษาเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) สรุปผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศจากการรวบรวมข้อมูลของกลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักนโยบายและแผน กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการกำกับดูแลโครงการและกิจกรรมสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ต่าง ๆ ตลอดจนข้อคิดเห็นของนักศึกษาที่ร่วมกรอกแบบสอบถามความคิดเห็นและการประเมินความพึงพอใจจากการเข้าร่วมโครงการ (2) บทวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ โดยสรุปจากบทสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกิจดังกล่าว ทั้งกลุ่มผู้ดำเนินโครงการ ได้แก่ เอกอัครราชทูตและข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (3) มุมมองของนักศึกษาที่มีต่อการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ โดยสรุปจากบทสัมภาษณ์ผู้แทนนักศึกษาไทยมุสลิมในมาเลเซีย ในฐานะที่เป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายหลัก และ (4) บทวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศกับการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.)

3.1 สรุปผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

3.1.1 สถิตินักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

จากการรวบรวมสถิติจำนวนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศโดยหน่วยงานภาครัฐ เพื่อประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ พบว่า ในช่วงปี 2550-2562 นักศึกษาไทยมุสลิมที่เดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศมีจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 10,000-12,000 คน โดยกระจายตัวอยู่ในประเทศมุสลิมทั่วโลก อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ช่วงต้นปี 2563 ได้ส่งผลกระทบต่อนักศึกษาไทยมุสลิมที่เดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศ ทั้งในเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการดำรงชีวิตและ

ความห่วงกังวลเกี่ยวกับมาตรการด้านสาธารณสุขของประเทศที่กำลังศึกษาต่อ ทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่ตัดสินใจเดินทางกลับภูมิลำเนาในประเทศไทย จำนวนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศจึงลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยล่าสุด (สถานะ ณ เดือนมกราคม 2564) มีนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศคงเหลือเพียง 4,390 คน หรือลดลงประมาณร้อยละ 58.03 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเดียวกันของปีที่ผ่านมา ซึ่งมีนักศึกษาประมาณ 10,460 คน

ตารางที่ 1 สถิตินักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศเปรียบเทียบช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19¹⁶-ปัจจุบัน

ประเทศ	จำนวนนักศึกษาโดยประมาณ (คน) ในช่วงปี 2560-2562 ก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19	จำนวนนักศึกษา โดยประมาณ (คน) ในช่วงปี 2563-ปัจจุบัน	สัดส่วนร้อยละ การเปลี่ยนแปลง (%)
อียิปต์	3,800	1,800	- 52.63
มาเลเซีย	2,000	80	-96
อินโดนีเซีย	2,000	1,500	-25
ซูดาน	700	400	-42.86
ปากีสถาน	550	100	-81.81
จอร์แดน	460	140	-69.57
ซาอุดีอาระเบีย	400	40	-90
ตุรกี	400	200	-50
อิหร่าน	150	130	-13.33
รวม	10,460	4,390	-58.03

จากสถิติล่าสุดของนักศึกษาไทยมุสลิมที่ยังคงพำนักในต่างประเทศรวม 4,390 คน ตามตารางที่ 1 สามารถจำแนกสถิติจำนวนนักศึกษารายประเทศ รายละเอียดสาขาการศึกษา และข้อมูลสำคัญต่าง ๆ เรียงจากประเทศที่มีจำนวนนักศึกษามากที่สุดจนถึงน้อยที่สุด ดังนี้

1) **อียิปต์** เดิมนักศึกษาไทยมุสลิมประมาณ 3,800 คน ลดลง 2,000 คน ปัจจุบันเหลือ 1,800 คน คิดเป็นลดลงร้อยละ 52.63 โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ จขต. ที่เดินทางไปศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาในสาขาด้านศาสนา และมีนักศึกษาบางส่วนจากภาคอื่นที่ศึกษาต่อในสายวิชาชีพเฉพาะทาง เช่น แพทย์ศาสตร์และทันตแพทย์ โดยในปี

¹⁶ สถิตินักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศเปรียบเทียบในช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19 - ปัจจุบัน รวบรวมโดยกลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักนโยบายและแผน กระทรวงการต่างประเทศ

2564 มหาวิทยาลัยอัล อัซฮัร¹⁷ ได้มอบทุนการศึกษาให้นักศึกษาไทยมุสลิมรวมทั้งสิ้น 144 ทุน แบ่งเป็นทุนการศึกษาเพื่อศึกษาต่อในสายศาสนา 72 ทุน และสายสามัญ 72 ทุน ทั้งนี้ สมาคมนักเรียนไทยในกรุงไคโรในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นองค์กรกลางของนักศึกษาในการติดต่อประสานงาน และให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในอียิปต์ โดยดำเนินงานร่วมกับสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร

2) อินโดนีเซีย เดิมมีนักศึกษาไทยมุสลิมประมาณ 2,000 คน ลดลง 500 คน ปัจจุบันเหลือ 1,500 คน คิดเป็นลดลงร้อยละ 25 โดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาจากพื้นที่ จชต. ที่ได้รับทุนการศึกษาเพื่อศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาในสายศาสนา ภาษาศาสตร์และครุศาสตร์ โดยเฉพาะทุนการศึกษาจากองค์กรมุฮัมมาดียะห์¹⁸ ซึ่งมีความร่วมมือกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) นักศึกษาไทยมุสลิมในอินโดนีเซียมักจัดอยู่ในกลุ่มเผ่าระวังของหน่วยงานความมั่นคง เนื่องจากเชื่อว่า กลุ่มนักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านในอินโดนีเซียมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มแนวร่วมขบวนการที่เคลื่อนไหวอยู่ใน จชต. ทั้งนี้ กลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมในอินโดนีเซียมีการรวมตัวจัดตั้งสมาคมและชมรมนักศึกษา จำแนกตามกลุ่มและความสนใจของนักศึกษา โดยข้อมูลของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา ระบุว่า มีสมาคมและชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมในอินโดนีเซียทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการประมาณ 10-12 ชมรม กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วอินโดนีเซีย ได้แก่ กรุงจาการ์ตา เมืองยอกยาคาร์ตา เมืองสุราการ์ตา เมืองมาลัง เมืองสุราบายา และเมืองบันดุง

3) ชูदान เดิมมีนักศึกษาไทยมุสลิมประมาณ 700 คน ลดลง 300 คน ปัจจุบันเหลือ 400 คน คิดเป็นลดลงร้อยละ 42.86 โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักศึกษาจากพื้นที่ จชต. ที่เดินทางไปศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งในสายศาสนาและสายสามัญ ได้แก่ ภาษาศาสตร์ และรัฐศาสตร์ และเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการศึกษาต่อในชูदान เนื่องจากปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังความอดทน อดกลั้น

¹⁷ มหาวิทยาลัยอัล อัซฮัร (Al-Azhar) เป็นสถาบันการศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดของอียิปต์ และได้รับการยอมรับจากชาวมุสลิมทั่วโลกในด้านการสอนศาสนาแนวทางอิสลามกระแสหลักของนิกายสุหนี่ และส่งเสริมการปรองดองในสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนา โดยได้รับการขนานนามจากชาวอาหรับให้เป็น Oxford of the Middle East ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยดังกล่าวมักได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคม

¹⁸ องค์กรมุฮัมมาดียะห์ (Muhammadiyah) เป็นองค์กรศาสนาที่มอบทุนการศึกษาให้นักศึกษาไทยมุสลิมใน จชต. เพื่อศึกษาต่อในอินโดนีเซียในสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะในสายวิชาชีพ โดยดำเนินงานร่วมกับ ศอ.บต. อย่างไรก็ดี ผู้ที่ได้รับทุนการศึกษาจากองค์กรดังกล่าวบางรายประสบปัญหาในการเทียบวุฒิการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย ซึ่งทำให้ในระยะหลังองค์กรดังกล่าวยุติการให้ทุนการศึกษาในสาขาที่ประสบปัญหาเรื่องการเทียบโอนวุฒิทางการศึกษา

และความสมถะ ทั้งนี้ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร รับผิดชอบการดูแลและให้การสนับสนุน นักศึกษาไทยมุสลิมในชูดาน โดยดำเนินงานร่วมกับสมาคมนักศึกษาไทยในชูดาน และสถานกงสุล กิตติมศักดิ์ ณ กรุงคาร์ฟูม

4) *ตุรกี* เดิมมีนักศึกษาไทยมุสลิมประมาณ 400 คน ลดลง 200 คน ปัจจุบันเหลือ 200 คน คิดเป็นลดลงร้อยละ 50 โดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่ได้รับทุนการศึกษาจากหน่วยงานของ ตุรกี เพื่อศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในสายศาสนา และมีบางส่วนที่ศึกษาในสายสามัญ โดยมีสมาคม นักเรียนไทยในตุรกีเป็นตัวกลางในการติดต่อประสานงานและดำเนินกิจกรรมร่วมกับสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอังการา

5) *จอร์แดน* เดิมมีนักศึกษาไทยมุสลิมประมาณ 460 คน ลดลง 320 คน ปัจจุบัน เหลือ 140 คน คิดเป็นลดลงร้อยละ 69.57 โดยส่วนใหญ่ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในสายศาสนา และ บางส่วนศึกษาในสายสามัญ โดยมีสมาคมนักศึกษาไทยในจอร์แดนเป็นตัวกลางในการติดต่อ ประสานงานและดำเนินกิจกรรมร่วมกับสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน

6) *อิหร่าน* เดิมมีนักศึกษาไทยมุสลิมประมาณ 150 คน ลดลง 20 คน ปัจจุบัน เหลือ 130 คน คิดเป็นลดลงร้อยละ 13.33 โดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาจากพื้นที่ จขต. และภาคกลาง ที่เดินทางไปศึกษาต่อในสายศาสนาและภาษาศาสตร์ โดยทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์

7) *ปากีสถาน* เดิมมีนักศึกษาไทยมุสลิมประมาณ 550 คน ลดลง 450 คน ปัจจุบัน เหลือ 100 คน คิดเป็นลดลงร้อยละ 81.81 โดยส่วนใหญ่ศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งสายสามัญและ สายศาสนา และบางส่วนที่ศึกษาในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม (มาตราซห) ในเมืองการาจี และ เมืองละฮอร์ อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาที่นักศึกษาเริ่มสนใจศึกษาต่อสายสามัญที่สถาบันการศึกษาใน กรุงอิสลามาบัตมากขึ้น ทั้งนี้ นักศึกษาไทยมุสลิมในปากีสถานรวมตัวจัดตั้งสมาคมนักเรียน/นักศึกษาไทย ในปากีสถาน เพื่อเป็นองค์กรกลางในการประสานงานกับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ใน ปากีสถาน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมและการขอรับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยในปัจจุบัน มีสมาคมนักเรียน/นักศึกษาไทยในปากีสถานรวม 2 แห่ง ในกรุงอิสลามาบัตและ เมืองการาจี ตามลำดับ

8) *มาเลเซีย* เดิมมีนักศึกษาไทยมุสลิมประมาณ 2,000 คน ลดลง 1,920 คน ปัจจุบันเหลือ 80 คน คิดเป็นลดลงร้อยละ 96 โดยส่วนใหญ่ศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาใน สายสามัญ ได้แก่ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ รวมทั้งแพทยศาสตร์และพยาบาลศาสตร์ ในขณะที่บางส่วนศึกษาในสายศาสนา โดยมีสมาคมนักศึกษาไทยในมาเลเซีย (Thai Students Association in Malaysia-TSAM) เป็นหน่วยงานกลางในการติดต่อประสานงาน โดยดำเนินงาน ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในมาเลเซีย เพื่อช่วยติดตามให้ความช่วยเหลือและ สนับสนุนความเป็นอยู่ของนักศึกษาไทยในมาเลเซีย

9) *ชาอูดีอาระเบีย* เดิมมีนักศึกษาไทยมุสลิมประมาณ 400 คน ลดลง 360 คน ปัจจุบันเหลือ 40 คน คิดเป็นลดลงร้อยละ 90 โดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่ได้รับทุนการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในสายศาสนา โดยทางการชาอูดีอาระเบียจัดสรรทุนดังกล่าวให้นักศึกษาโดยตรงโดยไม่ผ่านหน่วยงานภาครัฐของไทย ทั้งนี้ นักศึกษาไทยในชาอูดีอาระเบียได้รวมตัวกันจัดตั้งชมรมนักศึกษาไทยในชาอูดีอาระเบียที่กรุงริยาดและเมืองเจดดาห์ เพื่อเป็นหน่วยงานกลางในการติดต่อประสานงานกับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมและการขอรับการสนับสนุนและความช่วยเหลือทั้งในด้านคำปรึกษา ด้านการดำรงชีวิตและความช่วยเหลือในมิติด้านกงสุล¹⁹

3.1.2 สถิติการเบิกจ่ายงบประมาณโครงการ

ในห้วงระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2559-2564 กระทรวงการต่างประเทศได้รับจัดสรรวงเงินงบประมาณเพื่อดำเนินภารกิจสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศจากงบรายจ่ายอื่น แผนงานบูรณาการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) โครงการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อสันติสุขในพื้นที่ จชต. กิจกรรมการศึกษา เพื่อความมั่นคง รายการค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ โดยเฉลี่ยปีละประมาณ 28 ล้านบาท โดยในช่วงปี 2559-2562 ซึ่งเป็นช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19 มีการเบิกจ่ายวงเงินงบประมาณดังกล่าวในสัดส่วนร้อยละ 97.41 อย่างไรก็ดี สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ปี 2563 ได้ส่งผลกระทบให้สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่หลายแห่งไม่สามารถดำเนินโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมได้ตามที่กำหนด อันเนื่องจากข้อจำกัดด้านมาตรการสาธารณสุขภายในของแต่ละประเทศ และมาตรการจำกัดการเดินทางระหว่างประเทศ ทำให้สัดส่วนการเบิกจ่ายวงเงินงบประมาณตั้งแต่ปี 2563 จนถึงปัจจุบันลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีการเบิกจ่ายเพียงร้อยละ 43.32 ของวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรร รวมเป็นเงินที่มีการเบิกจ่ายจริงประมาณ 11.41 ล้านบาท จากวงเงินงบประมาณรวมที่ได้รับจัดสรร 26.35 ล้านบาท รายละเอียดการเบิกจ่ายงบประมาณโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศในห้วงที่ผ่านมา ดังปรากฏตามตารางที่ 2

¹⁹ ข้อมูลสรุปและรวบรวมโดยกลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักนโยบายและแผน กระทรวงการต่างประเทศ

ตารางที่ 2 สถิติการเบิกจ่ายงบประมาณโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของ
กระทรวงการต่างประเทศ

ปีงบประมาณ (พ.ศ.)	วงเงินที่ได้รับ จัดสรร	วงเงินสะสม	ค่าเฉลี่ย งบประมาณต่อปี	ผลการเบิกจ่าย	สัดส่วนร้อยละ ผลการเบิกจ่าย
2559	33,000,000	33,000,000	33,000,000	32,813,994	99.44
2560	30,200,000	63,200,000	31,600,000	29,760,000	98.54
2561	30,200,000	93,400,000	31,133,333	28,560,000	94.54
2562	26,350,000	119,750,000	29,937,500	25,600,000	97.15
2563	26,350,000	146,100,000	29,220,000	11,415,040* ²⁰	43.32
2564	25,908,100	172,008,100	28,668,017	8,404,700 (สถานะ ก.ค. 2564)	32.44
รวมทั้งสิ้น	172,008,100	-	-	-	-

กระทรวงการต่างประเทศได้จัดสรรวงเงินงบประมาณตามที่ปรากฏในตารางที่ 2 ให้แก่สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศมุสลิมที่มีนักศึกษาไทยมุสลิมเดินทางไปศึกษาต่อรวมทั้งสิ้น 20 แห่ง ครอบคลุม 18 ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย บังกลาเทศ อินเดีย ปากีสถาน จอร์แดน กาตาร์ อิหร่าน ซาอุดีอาระเบีย คูเวต โอมาน เยเมน ตุรกี อียิปต์ ซูดานสหรัฐอาหรับเอมิเรสต์ โมร็อกโก และแอฟริกาใต้ รวมทั้งจัดสรรวงเงินงบประมาณอีกส่วนหนึ่งให้แก่สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ เพื่อดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษา จชต. ภายในประเทศ ทั้งนี้ โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ต่าง ๆ สามารถจำแนกออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ (1) โครงการส่งเสริมสวัสดิการของนักศึกษา (2) โครงการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศาสนา (3) โครงการพัฒนาศักยภาพและทักษะของนักศึกษา (4) โครงการเกี่ยวกับกิจกรรมกีฬา (5) โครงการส่งเสริมด้านการศึกษา และ (6) โครงการเกี่ยวกับการสนับสนุนกิจกรรมของสมาคมและชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

²⁰ กระทรวงการต่างประเทศได้อนุมัติงบประมาณในรายการค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ วงเงินรวม 11,191,000 บาท คืนให้แก่สำนักงบประมาณ เพื่อจัดทำ พ.ร.บ. อนุมัติงบประมาณ ปี พ.ศ. 2563 ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2563 อันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ตารางที่ 3 สรุปจำนวนโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยกระทรวง
การต่างประเทศ ในช่วงปีงบประมาณ 2559-2564²¹

ปีงบประมาณ (พ.ศ.)	จำนวนโครงการ ที่เสนอและดำเนินการ	ค่าเฉลี่ย จำนวนโครงการ ที่ดำเนินการในแต่ละปี	จุดเน้น/แนวโน้มข้อเสนอโครงการ
2559	51	51	การพัฒนาศักยภาพและทักษะ / การส่งเสริม สวัสดิการ / การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นัก ศึกษาใน จชต.
2560	56	54	การพัฒนาศักยภาพและทักษะ / การส่งเสริม สวัสดิการ / การส่งเสริมความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักศาสนา
2561	58	55	การพัฒนาศักยภาพและทักษะ / การส่งเสริม สวัสดิการ / การส่งเสริมความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักศาสนา
2562	76	60	การพัฒนาศักยภาพและทักษะ / การส่งเสริม สวัสดิการ / การส่งเสริมความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักศาสนา
2563	47	58	การพัฒนาศักยภาพและทักษะ / การส่งเสริม สวัสดิการ / การส่งเสริมความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักศาสนา
2564	61 (สถานะ ก.ค. 2564)	58 (สถานะ ก.ค. 2564)	การพัฒนาศักยภาพและทักษะ / การส่งเสริม สวัสดิการ / การส่งเสริมความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักศาสนา / การเตรียมความพร้อมใน บริบทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โรคโควิด-19

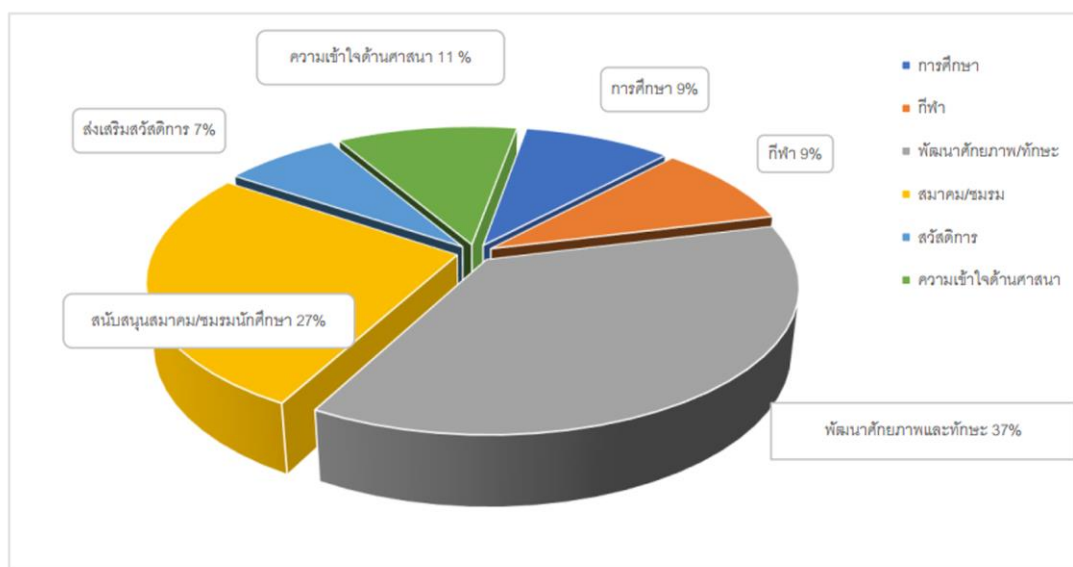
จากการพิจารณารายละเอียดข้อเสนอโครงการและแนวทางการจัดสรรงบประมาณ
ของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัด
โดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ต่าง ๆ ในช่วงตั้งแต่ปี 2559 จนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏ
ตามตารางที่ 3 พบว่า โครงการและกิจกรรมที่เป็นจุดเน้นสำคัญและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
ได้แก่ (1) โครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและทักษะของนักศึกษาไทยมุสลิม เช่น โครงการ
พัฒนาทักษะการแปลภาษาอาหรับเป็นภาษาไทย ผ่านการจัดทำสื่อการเรียนการสอนระบบ
อิเล็กทรอนิกส์ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงริยาด (2) โครงการส่งเสริมสวัสดิการของนักศึกษา

²¹ สถิติข้อเสนอและการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่สรุปและรวบรวมโดยกลุ่มงาน
ความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักนโยบายและแผน กระทรวงการต่างประเทศ

เช่น โครงการตรวจสอบสุขภาพฟันและช่องปากของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร และ (3) โครงการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม เช่น กิจกรรมฉลองเลี้ยงละศีลอดในช่วงเดือนรอมฎอน ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมหลักของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศโลกมุสลิมแทบทุกแห่ง

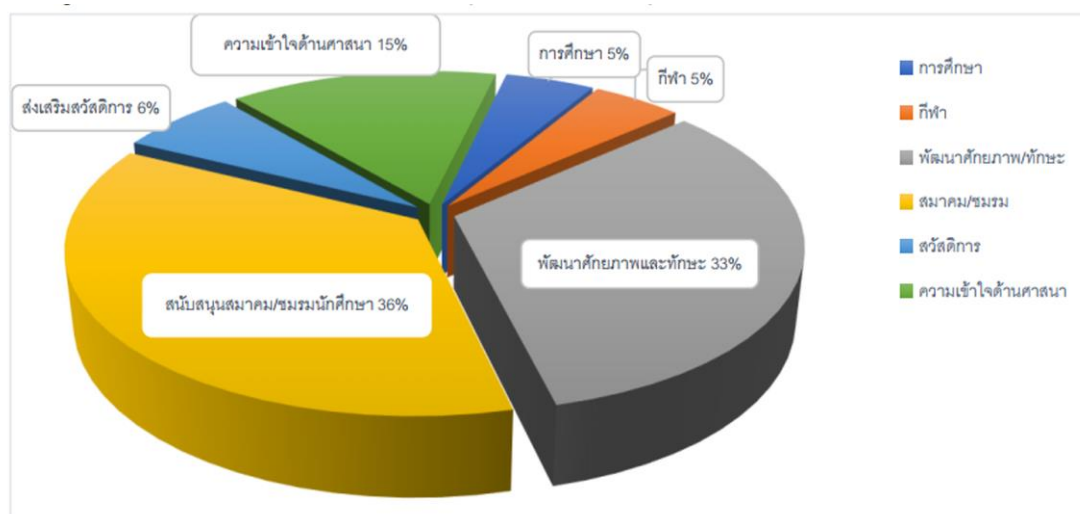
โครงการทั้ง 3 ประเภทตามที่ระบุข้างต้นเป็นโครงการที่มีส่วนช่วยส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษาไทยมุสลิมกับหน่วยงานภาครัฐ เสริมสร้างความสามัคคีระหว่างนักศึกษากลุ่มต่าง ๆ และสามารถเพิ่มพูนศักยภาพและองค์ความรู้ให้นักศึกษาได้โดยตรง อีกทั้งเป็นโครงการที่เป็นที่สนใจและสามารถดึงดูดนักศึกษาไทยมุสลิมได้ทุกกลุ่ม และมักได้รับการตอบรับในเชิงบวกจากนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ตลอดจนเป็นโครงการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การดำเนินการขณะศึกษาต่อในต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองไทยและการเป็นตัวแทนของประเทศ

สถานการณ์โควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อแนวทางการจัดสรรงบประมาณและการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ โดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่แต่ละแห่งจำเป็นต้องปรับรูปแบบและแนวทางดำเนินโครงการ รวมทั้งประเภทของกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวที่ก่อให้เกิดอุปสรรคและความท้าทายต่อการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบเดิม โดยเฉพาะโครงการที่มีลักษณะเป็นการรวมตัวของกลุ่มบุคคลจำนวนมาก ซึ่งไม่อาจดำเนินการได้ เนื่องจากข้อจำกัดจากมาตรการด้านสาธารณสุขของแต่ละประเทศ และข้อจำกัดในการเดินทางระหว่างประเทศ ดังนั้น ในการจัดทำข้อเสนอโครงการประจำปี 2564 กระทรวงการต่างประเทศจึงกำหนดให้สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศมุสลิมทุกแห่ง พิจารณาทบทวนและปรับเปลี่ยนรูปแบบและแนวทางดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมให้สอดคล้องกับวิถีปกติใหม่ (new normal) มากขึ้น รวมทั้งพิจารณาใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ในการดำเนินกิจกรรมรายละเอียดข้อมูลประเภทโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศในห้วงปี 2563-2564 ดังปรากฏตามแผนภูมิที่ 1 และ 2

จำนวนโครงการที่ได้รับการอนุมัติ : 98 กิจกรรม
 จำนวนโครงการที่ดำเนินการแล้วเสร็จ : 47 กิจกรรม

แผนภูมิที่ 1 โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมที่ดำเนินการในปีงบประมาณ 2563

จำนวนโครงการที่ได้รับการอนุมัติ : 99 กิจกรรม
 จำนวนโครงการที่คาดว่าจะสามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในปีงบประมาณ 2564 : 61 กิจกรรม

แผนภูมิที่ 2 โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมที่ดำเนินการในปีงบประมาณ 2564

3.1.3 สรุปข้อคิดเห็นของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อโครงการ

ในการจัดทำรายงานการศึกษารอบนี้ ผู้เขียนได้สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจและข้อเสนอแนะของนักศึกษาไทยมุสลิมที่เคยมีประสบการณ์เข้าร่วมโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ต่าง ๆ

ผ่านการจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นในรูปแบบออนไลน์ภายใต้หัวข้อ “บทบาทกระทรวงการต่างประเทศในการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ” โดยมีนักศึกษาในช่วงอายุตั้งแต่ 15-35 ปี สนใจเข้าร่วมกรอกแบบสอบถามดังกล่าวรวมทั้งสิ้น 105 คน (ชาย 80 คน หญิง 19 คน ไม่ประสงค์ระบุเพศ 6 คน) ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ จชต. แบ่งเป็นกลุ่มที่ยังคงศึกษาอยู่ร้อยละ 97.1 และกลุ่มที่สำเร็จการศึกษาเรียบร้อยแล้วร้อยละ 2.9 ครอบคลุมนักศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา ซึ่งสามารถจำแนกเป็นกลุ่มที่ศึกษาในสายศาสนาร้อยละ 85.7 และสายสามัญร้อยละ 14.3 สรุปผลการศึกษาที่ได้รับจากการจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นดังนี้

3.1.3.1 ความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการ

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ (จำนวนคน)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การดำเนินการในภาพรวม	38	38	27	2	-
รูปแบบโครงการ	32	40	29	4	-
สถานที่ดำเนินโครงการ	30	41	32	2	-
หัวข้อและรายละเอียด	29	41	32	3	-
แนวทางการประชาสัมพันธ์	30	42	29	4	-
องค์ประกอบและสัดส่วนผู้เข้าร่วมโครงการ	21	52	29	3	-

3.1.3.2 ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินโครงการและประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ (จำนวนคน)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การบรรลุเป้าหมายตามความคาดหวัง	23	51	24	7	-
ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและโอกาสในการประกอบอาชีพ	26	44	29	6	-
การส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม	25	48	28	4	-
ความเกี่ยวเนื่องกับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาพื้นที่ จชต.	17	34	36	14	4
การเพิ่มพูนโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต	22	46	27	10	-
การเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษากับหน่วยงานภาครัฐ	29	42	27	6	1

3.1.3.3 การดำเนินการในลำดับต่อไป

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ (สัดส่วนร้อยละ)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ความเหมาะสมในการดำเนินโครงการต่อไปในอนาคต	70.5	20	7.6	1.9	-
ความเชื่อมโยงกับการขยายโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต	21.9	46.7	24.8	6.7	-
ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการในภาพรวม	21	34.3	36.2	5.7	2.9

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 80.5)²² เห็นสมควรให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศต่อไป โดยร้อยละ 96.2 ของนักศึกษาที่ร่วมกรอกแบบสอบถาม สนใจเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศ และยินดีแนะนำโครงการดังกล่าวต่อไปยังบุคคลอื่นเพื่อพิจารณาเข้าร่วมในอนาคต ในขณะที่ร้อยละ 3.8 ของนักศึกษาไม่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการในอนาคตและไม่ประสงค์แนะนำโครงการต่อไปยังบุคคลอื่น ทั้งนี้ ร้อยละ 68.6 ของนักศึกษาเห็นว่า โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศมีส่วนช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม และร้อยละ 55.3 ระบุว่า ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว

3.1.3.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

ในมุมมองของนักศึกษา โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยกระทรวงการต่างประเทศประสบปัญหาและอุปสรรคในมิติต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

²² แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่ผู้เขียนได้จัดทำขึ้น มีกลุ่มเป้าหมายหลักคือนักศึกษาที่เคยเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศโลกมุสลิม จึงมิได้ครอบคลุมกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่ไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์และไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศ

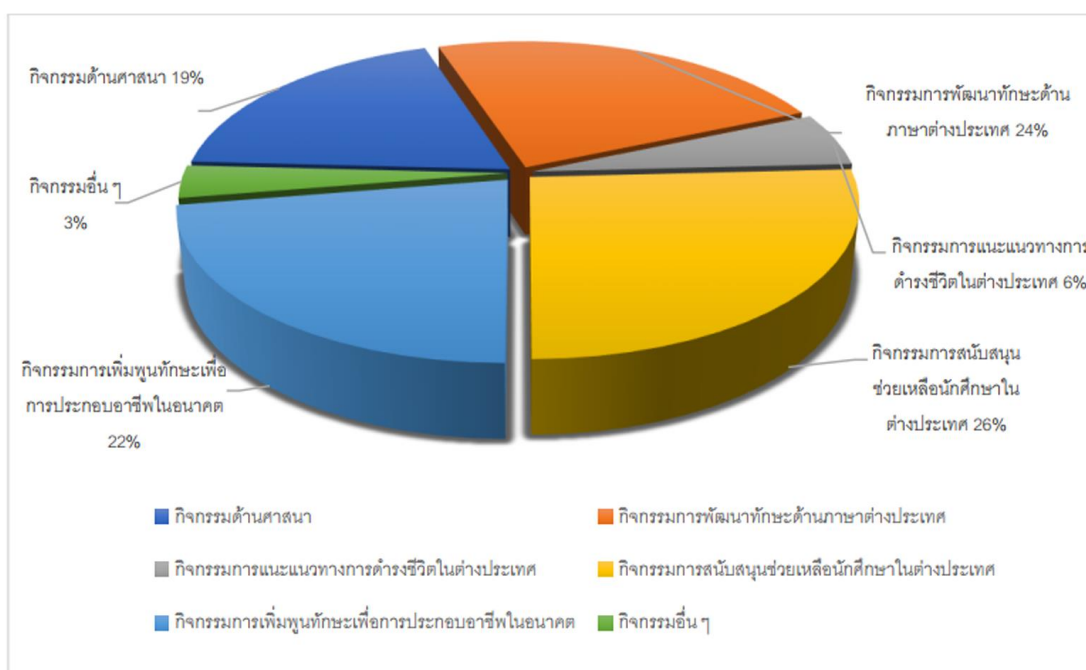
ลำดับ	ประเด็น	สัดส่วนร้อยละ ของนักศึกษา
1.	ข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินโครงการ	40
2.	ขอบข่ายการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในแต่ละโครงการ	16.2
3.	รูปแบบการดำเนินโครงการ	12.4
4.	การนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ	10.5
5.	การประชาสัมพันธ์โครงการ	5.7
6.	การกำหนดหัวข้อ รายละเอียด และวัตถุประสงค์โครงการ	3.8
7.	ปัญหาในมิติอื่น ๆ เช่น ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ระยะเวลา ในการดำเนินโครงการ การดึงดูดนักศึกษาให้เข้าร่วมโครงการ และทัศนคติ ของเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการที่มีต่อนักศึกษาไทยมุสลิม	11.4

3.1.3.5 ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาโครงการในอนาคต

นักศึกษาไทยมุสลิมที่ร่วมกรอกแบบสอบถามเสนอให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศในมิติต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษาไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเรียงแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาโครงการตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

ลำดับ	ประเด็น	สัดส่วนร้อยละ ของนักศึกษา
1.	การจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ	29.5
2.	การต่อยอดโครงการให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในอนาคต	20
3.	การปรับปรุงรูปแบบและลักษณะของโครงการ	19
4.	การขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมของนักศึกษา	10.5
5.	การปรับปรุงแบบการประชาสัมพันธ์โครงการ	7.6
6.	การปรับแนวทางในการกำหนดหัวข้อ วัตถุประสงค์ และรายละเอียดของโครงการ	7.6
7.	การปรับปรุงและพัฒนาโครงการในมิติอื่น ๆ เช่น การเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น การส่งเสริมความรู้และความเข้าใจ และการปรับปรุงแนวทางการเข้าถึงนักศึกษา	5.8

จากการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรับรูปแบบและแนวทางการดำเนินโครงการในอนาคต พบว่า นักศึกษาไทยมุสลิมส่วนใหญ่ประสงค์ให้โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อสนองตอบความต้องการที่แตกต่างของนักศึกษาไทยมุสลิมในแต่ละประเทศ โดยเฉพาะโครงการเชิงปฏิบัติที่มุ่งพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ต่าง ๆ อาทิ ทักษะด้านภาษาและการประกอบธุรกิจ ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดและก่อให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพในอนาคต

แผนภูมิที่ 3 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงรูปแบบโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในอนาคต

3.2 บทวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

ในการศึกษาปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ ผู้เขียนได้ศึกษาและวิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการกิจดังกล่าว ได้แก่ (1) กลุ่มผู้ดำเนินโครงการ หมายถึง เอกอัครราชทูตและเจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศที่มีนักศึกษาไทยมุสลิมเดินทางไปศึกษาต่อ (2) กลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ซึ่งหมายถึง กลุ่มบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดแนวนโยบายและสนับสนุนการดำเนินโครงการในมิติต่าง ๆ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และต่อยอด

การดำเนินการกิจดังกล่าว ได้แก่ ผู้แทนจากสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ศูนย์อำนวยการบริหาร จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) สำนักจุฬาราชมนตรี และผู้แทนจากหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ จชต. ได้แก่ กรมข่าวทหารบก และ (3) กลุ่มเป้าหมายของโครงการ ซึ่งหมายถึง นักศึกษาไทยมุสลิมที่เคยมีประสบการณ์เข้าร่วมโครงการฯ ได้แก่ กลุ่มตัวแทนนักศึกษาไทยมุสลิมในมาเลเซีย สรุปลักษณะสำคัญ ดังนี้

3.2.1 ปัจจัยแวดล้อมในมุมมองของผู้ดำเนินโครงการ

ในฐานะหน่วยงาน “กลางทาง” ที่มีหน้าที่รับผิดชอบการดูแลและให้การสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ เพื่อสนองนโยบายของรัฐตามยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่มักเผชิญกับปัจจัยแวดล้อมในมิติต่าง ๆ ที่สร้างความท้าทายในการดำเนินโครงการให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

3.2.1.1 มิติกลไกและโครงสร้าง

โครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในกลุ่มประเทศโลกมุสลิมมีกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ (1) กลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อหน่วยงานภาครัฐ (2) กลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมสายกลางที่ไม่แสดงท่าทีและความรู้สึกที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐอย่างชัดเจน ซึ่งอาจประกอบด้วยกลุ่มที่มีแนวคิดเปิดกว้างต่อความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม และกลุ่มที่ยึดหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางสังคมและความเชื่อของครอบครัวและชุมชน และ (3) กลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านการดำเนินงานของรัฐ และไม่ประสงค์ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐ

การดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษาไทยมุสลิมกับหน่วยงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการกิจดังกล่าวนับเป็นการแก้ไขปัญหาที่ “ปลายเหตุ”²³ เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการเป็นกลุ่มที่มีพื้นฐานความคิดและทัศนคติในเชิงบวกต่อหน่วยงานภาครัฐ จึงพร้อมที่จะให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์กับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ โดยอาจดำเนินการผ่านสมาคมหรือชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ในขณะที่กลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน ซึ่งอยู่ในความสนใจและการติดตามของหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ จชต. มักไม่สนใจเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมใด ๆ ที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ รวมทั้งแสดงท่าทีชัดเจนว่า สามารถบริหารจัดการและดำรงชีวิตในต่างประเทศได้ด้วยตนเอง โดย

²³ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 1 นายพรพงศ์ กนิษฐานนท์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน, 21 มิถุนายน 2564

ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการมีปฏิสัมพันธ์และความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ โดยนักศึกษากลุ่มนี้มักรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายการติดต่อกันเองอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด

จากกรณีศึกษาในอียิปต์ พบว่า กลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านในอียิปต์ได้ใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ในการริเริ่มจัดตั้งเครือข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อแจ้งข้อมูลสำคัญและข่าวสารสำคัญในช่วงที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในลักษณะรุ่นพี่ดูแลรุ่นน้อง โดยไม่พึ่งพาการติดต่อกับสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร และแม้สถานเอกอัครราชทูตฯ จะยึดมั่นในนโยบายการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาไทยมุสลิมในอียิปต์ทุกกลุ่มโดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อนักศึกษาในวงกว้าง ผ่านโครงการมอบถุงยังชีพและการจัดเที่ยวบินพิเศษ เพื่อนำนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบเดินทางกลับประเทศไทย อันเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจการคุ้มครองดูแลคนไทยตามมติงานกงสุล ซึ่งมีส่วนช่วยขยายเครือข่ายการติดต่อและทำให้นักศึกษากลุ่มนี้ผ่อนปรนท่าทีที่แข็งกร้าวต่อภาครัฐได้ในระดับหนึ่ง²⁴ แต่ไม่ว่าจะระบุได้อย่างชัดเจนว่า การดำเนินการดังกล่าวส่งผลต่อแนวคิดและทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐในภาพรวมมากน้อยเพียงใด

ในมุมมองของผู้ดำเนินโครงการ การเข้าถึงกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านและมีทัศนคติเชิงลบต่อหน่วยงานภาครัฐเป็นประเด็นที่ท้าทายอย่างยิ่ง และจำเป็นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและโครงสร้างภายในประเทศควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศอ.บต. และหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ เพราะโดยส่วนใหญ่ นักศึกษากลุ่มนี้ได้รับการปลูกฝังแนวคิดดังกล่าวตั้งแต่ ต้นทางก่อนการเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ จากการเติบโตในชุมชนที่มีสภาวะแวดล้อมและปัจจัยเกื้อหนุนที่ก่อให้เกิดความรู้สึกหวาดระแวงและขาดความไว้วางใจต่อการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งเป็นทัศนคติที่ยังรากลึกและยากต่อการแก้ไข โครงการต่าง ๆ ของสถานเอกอัครราชทูต และสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศ โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสวัสดิการ อาทิ โครงการตรวจสุขภาพฟันและช่องปากในอียิปต์ อาจช่วยให้เกิดกระแสตอบรับในเชิงบวกจากนักศึกษาไทยมุสลิมครอบคลุมทุกกลุ่ม รวมทั้งกลุ่มที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านเพราะเป็นโครงการที่นักศึกษาได้รับ

²⁴ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 3 นายพุทธิพร อ้วนทส้าน เอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร ประเทศอียิปต์, 24 มิถุนายน 2564 และกรณีศึกษาที่ 4 นางสาวนริสสา สมานะวนิชย์ นักการทูตชำนาญการ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร ประเทศอียิปต์, 23 มิถุนายน 2564

ประโยชน์โดยตรง²⁵ และสะท้อนให้เห็นถึงความจริงใจและความพร้อมของภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาอย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ดี โครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและทักษะวิชาชีพ ซึ่งเป็นโครงการที่ริเริ่มขึ้นเพื่อเสริมสร้างทางเลือกและขยายโอกาสทางอาชีพให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิม ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ มักประสบข้อจำกัดและไม่อาจบรรลุผลสำเร็จตามความคาดหวัง เนื่องจากขาดโครงการรองรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งต้นทางและปลายทาง โดยเฉพาะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการเทียบโอนวุฒิการศึกษา การเพิ่มพูนขีดความสามารถและศักยภาพทางวิชาชีพของนักศึกษา และการอำนวยความสะดวกเรื่องการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ภายในประเทศสำหรับนักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่อาจส่งผลให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่ประสบปัญหาดังกล่าว กลับไปพัฒนาแนวคิดและทัศนคติเชิงลบต่อหน่วยงานภาครัฐ²⁶ นับเป็นการ “ลดทอน” คุณค่าในการดำเนินภารกิจส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษาไทยมุสลิมกับหน่วยงานภาครัฐของกระทรวงการต่างประเทศ

นอกจากนี้ แม้ในปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จะพยายามบูรณาการความร่วมมือในเรื่องการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม โดยมียุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศเป็นปัจจัยเชื่อมโยงและกรอบในการดำเนินงาน แต่ในทางปฏิบัติพบว่า หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ยังคงขาดกลไกและโครงสร้างในการเชื่อมโยงภารกิจและการบริหารจัดการข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาที่เป็นระบบ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการติดตามพัฒนาการและแนวโน้มทางเลือกในสาขาอาชีพของนักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ อันเป็นชุดข้อมูลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดทิศทางและแนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการศึกษา และการเสริมสร้างโอกาสทางอาชีพให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิม ทั้งนี้ การจัดทำชุดข้อมูลในลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องพึ่งพาความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ จชต. ได้แก่ คอ.บต. ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิมในพื้นที่ จชต. ครอบคลุมตั้งแต่ช่วงก่อนเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศและการเข้าสู่ตลาดแรงงานภายหลังสำเร็จการศึกษา ในขณะที่กระทรวงการต่างประเทศสามารถแบ่งปันข้อมูลเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถิตินักศึกษาไทยมุสลิมในขณะที่ศึกษาต่อในต่างประเทศเท่านั้น แต่ไม่อาจจัดทำฐานข้อมูลในส่วนอื่น ๆ เพราะอยู่นอกเหนือขอบข่ายโครงสร้างอำนาจหน้าที่ และขาดกลไกในการรวบรวมข้อมูลในลักษณะดังกล่าว

²⁵ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 2 นายชัยณรงค์ กิริติยวงศ์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย, 23 มิถุนายน 2564

²⁶ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 2, อ้างแล้ว

3.2.1.2 มิติสังคมจิตวิทยา

โดยที่โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศตลอดห้วงที่ผ่านมา ยังไม่สามารถดึงดูดและโน้มน้าวความสนใจของนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มได้อย่างครอบคลุม นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการจึงจำกัดอยู่เพียงกลุ่มที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งแม้จะเป็นกลุ่มที่ให้ความร่วมมือกับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศเป็นอย่างดี แต่ก็มักได้รับการปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการเป็น “ผู้ด้อยโอกาส” ที่สมควรได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐ²⁷ จึงมีทัศนคติต่อโครงการและกิจกรรมของกระทรวงการต่างประเทศว่า เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการตามบทบาทและหน้าที่ของภาครัฐในการอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาเพื่อตอบสนองสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ตนพึงได้รับ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนับเป็นปัญหาในมิติสังคมจิตวิทยาที่สร้างข้อจำกัดและความท้าทายต่อสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในการเสริมสร้างความรู้สึกของการมีส่วนร่วมในฐานะ “พลเมืองไทย” และการกระตุ้นให้นักศึกษาไทยมุสลิมตระหนักถึงคุณค่าของการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

ปัญหาดังกล่าวเห็นได้เด่นชัดยิ่งขึ้นในประเทศที่มีนักศึกษาไทยมุสลิมหลายกลุ่มพำนักอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ได้แก่ อียิปต์ อินโดนีเซีย และจอร์แดน ซึ่งการกำหนดรูปแบบโครงการที่สามารถตอบโจทย์และเข้าถึงนักศึกษาไทยมุสลิมให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป็นเรื่องยาก เพราะนักศึกษาแต่ละกลุ่มมีแนวคิด ค่านิยม ความเชื่อ และพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ นักศึกษาไทยมุสลิมส่วนใหญ่มักขาดความสนใจและความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมโครงการ หากปราศจาก “สิ่งล่อใจ” ที่ชัดเจน²⁸ ดังนั้น การริเริ่มโครงการประเภทจิตอาสาต่าง ๆ จึงมักไม่เป็นที่สนใจและไม่ได้รับการตอบรับจากกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมเท่าที่ควร และเป็นการตอกย้ำว่า นักศึกษาไทยมุสลิมจำนวนมากยังคงให้ความสำคัญกับผลตอบแทนในเชิงวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจในการเข้าร่วมโครงการ

พื้นฐานความเชื่อตามหลักศาสนาอิสลามและสภาวะแวดล้อมทางสังคมเป็นตัวแปรสำคัญอีกประการหนึ่งในการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ เช่น กรณีศึกษาในจอร์แดนพบว่า ร้อยละ 90 ของนักศึกษาไทยมุสลิมในประเทศดังกล่าวเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อหน่วยงานภาครัฐ แต่มีความยึดมั่นในหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด จึงกำหนดกรอบการตีความเกี่ยวกับการดำเนินการตามหลักศาสนาในขอบข่ายที่จำกัด แม้จะพำนักอยู่ในจอร์แดนซึ่งเป็นประเทศมุสลิมสายกลางที่มีแนวคิดเปิดกว้างและ

²⁷ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 1 นายพรพงศ์ กนิษฐานนท์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน, 21 มิถุนายน 2564

²⁸ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 2, อ้างแล้ว

ยอมรับต่อความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม โดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มักปฏิเสธการเข้าร่วมในกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตฯ อาทิ กิจกรรมการแสดงเนื่องในโอกาสงานวันครบรอบการก่อตั้งอาเซียน โดยระบุว่า กิจกรรมเชิงวัฒนธรรมในลักษณะดังกล่าวเข้าข่าย “การรื้อร่ำทำเพลง” ซึ่งขัดกับหลักศาสนาอิสลาม²⁹ นอกจากนี้ การริเริ่มโครงการสัมมนาหรือการแนะแนวทางวิชาชีพในรูปแบบออนไลน์ของสถานเอกอัครราชทูตฯ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์โควิด-19 มักไม่ได้รับความสนใจจากกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิม ในจอร์แดนมากเท่าที่ควร เนื่องจากนักศึกษากลุ่มนี้ขาดองค์ความรู้และพื้นฐานทางเทคโนโลยี ตลอดจนมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องภาษาและทุนทรัพย์ในการจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัย เพื่อรองรับการเข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบออนไลน์ดังกล่าว

การผลักดันและส่งเสริมโครงการพัฒนาศักยภาพและทักษะด้านวิชาชีพ ให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ เพื่อขยายโอกาสและเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพ ให้แก่กลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่ศึกษาสายศาสนา ซึ่งมีข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ภายในประเทศเมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย เป็นเรื่องที่สถานเอกอัครราชทูต และสถานกงสุลใหญ่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างแนบเนียนและระมัดระวัง เพราะโดยส่วนใหญ่ นักศึกษากลุ่มนี้เลือกที่จะเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศตามค่านิยมและพื้นฐานความเชื่อทางสังคมที่ว่า ผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านศาสนาในประเทศโลกมุสลิมเปรียบเสมือนนักปราชญ์ ที่ย่อมมีสถานะทางสังคมเหนือกว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษายสามัญ อาทิ วิศวกรรมศาสตร์³⁰ ดังนั้น สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ที่ดำเนินโครงการและกิจกรรมในลักษณะนี้จึงจำเป็นต้อง (1) ชี้แจงและทำความเข้าใจกับนักศึกษาให้ตระหนักถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโครงการและผลประโยชน์ที่นักศึกษาจะพึงได้รับจากการเข้าร่วม โดยเฉพาะความจำเป็นในการเพิ่มพูนทักษะทางวิชาชีพที่นอกเหนือไปจากความเชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลาม เพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพ และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ จซต. และ (2) รักษาสมดุลระหว่างการดำเนินโครงการโดยยึดหลักการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการเคารพในค่านิยมและพื้นฐานความเชื่อ ทางศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมในภาพรวม

นอกจากนี้ อุปนิสัยและแนวทางการดำรงชีวิตของชาวไทยมุสลิมที่มักอยู่รวมกันเป็นกลุ่มอย่างเหนียวแน่น โดยมีปัจจัยเชื่อมโยงต่าง ๆ เช่น หลักความเชื่อทางศาสนา ภูมิลำเนา สถาบันการศึกษา ฯลฯ เป็นตัวแปรในมิติสังคมจิตวิทยาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ อาทิ

²⁹ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 1, อ้างแล้ว

³⁰ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 2, อ้างแล้ว

กรณีการรวมกลุ่มของนักศึกษาไทยมุสลิมสายกลางในจอร์แดนที่ยึดมั่นในหลักความเชื่อทางศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด หรือกรณีกลุ่มนักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านในอียิปต์และอินโดนีเซียซึ่งมีระบบการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของสมาชิกภายในกลุ่ม มิให้มีปฏิสัมพันธ์กับสถานเอกอัครราชทูตฯ ทำให้กลุ่มนักศึกษาที่ไม่แสดงท่าทีที่ชัดเจนต่อหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถเข้าร่วมโครงการเพราะเกรงกลัวกระแสกดดันจากรุ่นพี่ และไม่ต้องการรู้สึกแปลกแยกจากเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งแนวคิดและพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่สร้างข้อจำกัดในการกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิม และมีส่วนทำให้สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ไม่สามารถริเริ่มโครงการและกิจกรรมรูปแบบใหม่ที่มี ความหลากหลาย อาทิ โครงการที่มุ่งส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม พหุวัฒนธรรม หรือการจัดกิจกรรมกีฬาร่วมกับนักศึกษามุสลิมต่างเชื้อชาติ ซึ่งจะมีส่วนช่วยเปิดโลกทัศน์ให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะนักศึกษาไทยมุสลิมส่วนใหญ่ยังคงเคยชินกับการดำเนินกิจกรรมร่วมกับพี่น้องชาวไทยมุสลิมด้วยกันเอง จึงขาดทั้งความพร้อมและความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง

3.2.1.3 มิติการบริหารจัดการ

โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศเป็นภารกิจที่ครอบคลุม 2 มิติ ได้แก่ มิติความมั่นคงและมิติการพัฒนา³¹ ซึ่งสร้างความท้าทายต่อสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในเชิงการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการรักษาสมดุลระหว่างการดำเนินโครงการเพื่อสนองตอบเป้าประสงค์ของภาครัฐในมิติความมั่นคง คือ การเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วมในฐานะ “พลเมืองไทย” และการปลูกฝังทัศนคติอันดีต่อหน่วยงานภาครัฐในกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมกับเป้าประสงค์ในมิติการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างโอกาสและเพิ่มพูนศักยภาพของนักศึกษาไทยมุสลิม อันเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้ นักศึกษากลุ่มนี้เติบโตและกลับไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการเป็นบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต.

ในการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมตลอดห่วงโซ่ที่ผ่านมา กระทรวงการต่างประเทศจำเป็นต้องบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง คุ่มค่ามีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักศึกษา ตลอดจนสอดคล้องกับเป้าประสงค์ของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. โดยกระทรวงการต่างประเทศนับเป็นหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบเรื่องการติดต่อประสานงานกับนักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ ผ่านสมาคมและชมรม

³¹ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 3, อ้างแล้ว

นักศึกษาไทยมุสลิมในแต่ละประเทศ และถ่ายทอดข้อห่วงกังวล ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่นักศึกษาประสบในระหว่างที่ศึกษาต่อในต่างประเทศไปยังหน่วยงานต้นทางและปลายทาง เพื่อพิจารณากำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม ในลักษณะเดียวกับที่สำนักงาน ก.พ. มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนและนักศึกษาไทยในต่างประเทศ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเป็นเสมือน “ผู้ปกครอง” ที่มีหน้าที่แนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ เช่น กรณีศึกษาในปากีสถาน ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนนักศึกษาไทยมุสลิมเหลือเพียงประมาณ 100 คน โดยเป็นกลุ่มที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ จขต. ทั้งหมด และมีการรวมกลุ่มอย่างใกล้ชิดผ่านสมาคมนักเรียน/นักศึกษาไทยในปากีสถาน และมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัด โดยเห็นว่สถานเอกอัครราชทูตฯ เปรียบเสมือน “บ้านหลังที่สอง” ของนักศึกษา³² อันเป็นผลจากการที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ใช้แนวทางถ้อยทีถ้อยอาศัยและความจริงใจในการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษา ซึ่งมีส่วนช่วยทำลาย “กำแพง” และทำให้สถานเอกอัครราชทูตฯ สามารถ “เข้าถึง” นักศึกษาในปากีสถานได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนมีส่วนช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติและความรู้สึกของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐในฐานะ “ผู้ให้” กับ “ผู้พึงได้รับ” เป็นความสัมพันธ์ ในลักษณะครอบครัวที่ใกล้ชิด ซึ่งเป็นหนึ่งในกรณีศึกษาตัวอย่างที่อาจนำไปปรับใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์กับนักศึกษาไทยมุสลิมในประเทศอื่น ๆ

อย่างไรก็ดี การที่ขอบข่ายอำนาจหน้าที่และภารกิจหลักของกระทรวงการต่างประเทศมิใช่เพียงการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ แต่ครอบคลุมมิติอื่น ๆ ทั้งในเรื่องการส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศผู้รับและการคุ้มครองดูแลและให้ความช่วยเหลือคนไทยในภาพรวมตามภารกิจงานด้านกงสุล กระทรวงการต่างประเทศจึงมีบทบาทในมิติของการเป็น “ผู้ประสานงานด้านบริการ” (service coordinator) นอกเหนือไปจากการเป็น “ผู้ปกครอง” ของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ การดำเนินบทบาททั้งสองมิติดังกล่าว ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์และความคาดหวังของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ทั้งกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่เป็นกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนร่วมกับโครงการ นับเป็นประเด็นที่ท้าทายอย่างยิ่ง โดยตลอดห่วงโซ่ที่ผ่านมา โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม ในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่มีกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นการดำเนินการตามหลัก “ประชานิยม” เพื่อปลุกกระแสและสร้างความพึงพอใจให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิม ซึ่งแม้หลักการดังกล่าวจะมีส่วนช่วยดึงดูดให้นักศึกษาสนใจเข้าร่วมโครงการมากขึ้น แต่ก็อาจเข้าข่ายเอาก

³² สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 5 นายยะห์ยา วงศ์กันยา นักการทูตชำนาญการ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัด, 23 มิถุนายน 2564

เอาใจ หรือ “spoil” มากเกินไป จนทำให้นักศึกษา “เคยตัว”³³ อีกทั้งอาจเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้นักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มนี้เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ซึ่งขัดกับหลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในฐานะ “พลเมืองไทย” และย่อมส่งผลกระทบในมิติความมั่นคงในระยะยาว ในขณะเดียวกัน หากโครงการเหล่านี้ไม่อาจสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่ม ก็ย่อมเสริมสร้างความรู้สึกปิดกั้นและก่อให้เกิดทัศนคติในเชิงลบ ซึ่งอาจเป็นชนวนให้นักศึกษาตีตนออกห่างและขาดความไว้วางใจต่อหน่วยงานภาครัฐเช่นกัน ดังนั้น การรักษาคุณภาพในการกำหนดรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการโครงการที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิม จึงเป็นประเด็นที่กระทรวงต่างประเทศจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในการดำเนินภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

3.2.2 ปัจจัยแวดล้อมในมุมมองของหน่วยงานที่มีส่วนร่วมสนับสนุนโครงการ

ในมุมมองของผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนร่วมในภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม ประเด็นสำคัญที่สร้างความท้าทายต่อกระทรวงการต่างประเทศในการขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ได้แก่

3.2.2.1 ความแตกต่างทางแนวคิดและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา จชต.

ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ถูกกำหนดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งจะมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต.³⁴ ต่อไป แต่ในทางปฏิบัติพบว่า หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในกลไกการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ต่างมีกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวที่แตกต่างกัน โดยสามารถจำแนกออกเป็น 2 แนวทาง คือ (1) แนวทางสันติวิธีที่มุ่งเน้นการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักศึกษาและเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา กับหน่วยงานภาครัฐ อันเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวทางหลักของกระทรวงการต่างประเทศ และ (2) แนวทางยุทธวิธีที่มุ่งการสอดส่อง กำกับดูแล และเฝ้าระวังมิให้นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศตกเป็นเหยื่อของการถูกชักจูงหรือโน้มน้าวโดยกลุ่มผู้เห็นต่างที่มีแนวคิดสุดโต่งที่นิยมความรุนแรง อันเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างความมั่นคงภายในของหน่วยงานด้านความมั่นคงต่าง ๆ อาทิ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.)³⁵

³³ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 2, อ้างแล้ว

³⁴ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 6 นายประจักษ์ ประจักษ์ประจักษ์ ที่ปรึกษาสภาความมั่นคงแห่งชาติ สภาความมั่นคงแห่งชาติ, 25 มิถุนายน 2564

³⁵ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 7 นายดนัย มุ่สา ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษประจำสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี, 21 มิถุนายน 2564

ความแตกต่างทางแนวคิดและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา จชต. ระหว่างกระทรวงการต่างประเทศกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยที่ทำให้การขับเคลื่อนภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศขาดเอกภาพ และก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการความร่วมมือระหว่างกัน โดยในมุมมองของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งเป็นหนึ่งในหน่วยงานร่วมที่สนับสนุนแนวทางสันติวิธี การกำกับดูแลและติดตามพฤติกรรมของกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านในต่างประเทศโดยหน่วยงานด้านความมั่นคง นับเป็นส่วนหนึ่งของการใช้กลยุทธ์ “แยกปลาออกจากน้ำ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการนำแนวคิดดั้งเดิมในการเสริมสร้างความมั่นคงในช่วงการต่อสู้ระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์กับสังคมประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา จชต. ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน อีกทั้งมีแนวโน้มที่แนวทางดังกล่าวจะลดทอนความเชื่อมั่นของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากต้นตอของปัญหา จชต. เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างทางอัตลักษณ์ ภาษา และวัฒนธรรม และในทางปฏิบัตินักศึกษาไทยมุสลิมทุกกลุ่มล้วนถูกหล่อหลอมไว้ร่วมกันภายใต้สังคม จชต. ในฐานะ “พลเมืองไทย”³⁶ ดังนั้น กลยุทธ์การปฏิบัติการด้านข่าวสารในมิติด้านความมั่นคงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมและประเด็น จชต. จึงควรดำเนินการอย่างแนบเนียนและระมัดระวัง เพราะเป็นประเด็นที่มีนัยละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง และอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ โดยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องตระหนักอยู่เสมอว่า แนวทางดังกล่าวอาจนำไปสู่สถานการณ์ “แยกคนแยกแผ่นดิน” ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความพยายามในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ของรัฐในภาพรวม

อย่างไรก็ดี ในมุมมองของหน่วยงานความมั่นคงที่ส่งเสริมแนวทางยุทธวิธีการติดตามสอดส่องพฤติกรรมของกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่อาจมีส่วนช่วยยุติหรือลดระดับความรุนแรงของการเคลื่อนไหวโดยนักศึกษากลุ่มดังกล่าว อาทิ กรณีศึกษาในอินโดนีเซีย ซึ่งหน่วยงานด้านความมั่นคงเชื่อว่า กลุ่มนักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านภาครัฐในเมืองบันดุงมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มขบวนการในพื้นที่ จชต. จึงให้ความสำคัญกับการติดตามความเคลื่อนไหวของนักศึกษากลุ่มดังกล่าว โดยเฉพาะหลังจากที่พบว่า นักศึกษากลุ่มนี้ใช้วิธีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการของภาครัฐในพื้นที่ จชต. ที่มีนัยบิดเบือน เพื่อแสวงหาแนวร่วมทั้งจากกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมและชาวมุสลิมในอินโดนีเซีย ซึ่งหากกลุ่มผู้ไม่หวังดีนำประเด็นดังกล่าวไปขยายผลต่อ ก็อาจทำให้สถานการณ์ใน จชต. ถูกยกระดับเป็นประเด็นในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้หน่วยงานด้านความมั่นคงพยายามเรียกร้องให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาขยายขอบข่ายการดำเนินงานเกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้ครอบคลุมมิติความมั่นคงมากขึ้น โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้แนวทาง “การจำกัดเสรีในการปฏิบัติ” ต่อกับกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิม

³⁶ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 7, อ้างแล้ว

ที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน เนื่องจากเชื่อว่า แนวทางดังกล่าวจะมีส่วนช่วยให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาที่มีนัยต่อต้านรัฐบาลและเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติอ่อนกำลังและยุติลงได้ในที่สุด³⁷ อย่างไรก็ตาม การใช้กลยุทธ์นี้มีแนวโน้มที่จะสร้างความอึดอัดและทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกต่อต้านและปลูกเร้าทัศนคติในเชิงลบต่อหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น โดยเฉพาะความหวาดระแวงและการขาดความไว้วางใจต่อการดำเนินงานของรัฐ ซึ่งหากกลุ่กลามและขยายวงไปยังนักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ ย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคในการขับเคลื่อนภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศและส่งผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ในมิติอื่น ๆ ต่อไป

3.2.2.2 แนวคิดและทัศนคติที่มีต่อนักศึกษาไทยมุสลิม

ปัจจัยสำคัญที่เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ คือ ความสามารถในการ “เข้าถึง” นักศึกษา และการกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ของภาครัฐ ตลอดจนสนองตอบความต้องการของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการดำเนินโครงการอย่างแท้จริง ซึ่งการดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าวไม่อาจเป็นไปได้ หากบุคลากรที่เกี่ยวข้องปราศจากองค์ความรู้และ “ความเข้าใจ” เกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มอย่างถ่องแท้ การส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับความแตกต่างของนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่ม จึงมีส่วนช่วยให้การกำหนดรูปแบบโครงการที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนา” นักศึกษาไทยมุสลิมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น กรณีนักศึกษาไทยมุสลิมในจอร์แดนเคร่งครัดการตีกรอบตามหลักศาสนาอิสลามเพราะมีพื้นฐานความเชื่อตามสำนักคิดทางศาสนาที่ว่า ประเทศมุสลิมที่มีแนวโน้มเปิดกว้างต่อวัฒนธรรมต่างชาติ อาทิ กรณีการเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกของรัฐบาลจอร์แดน เป็นความพ่ายแพ้ต่อการรุกรานทางวัฒนธรรมของประเทศตะวันตก³⁸ ซึ่งการศึกษาข้อมูลและรายละเอียดในประเด็นสำคัญเหล่านี้จะช่วยให้กระทรวงการต่างประเทศในฐานะผู้ดำเนินโครงการ มีความเข้าใจในข้อจำกัดของนักศึกษาไทยมุสลิม และสามารถหลีกเลี่ยงการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่มีนัยหมิ่นเหม่กับหลักศาสนาอิสลาม และดึงดูดให้นักศึกษาสนใจและกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมโครงการมากขึ้น

การหยั่งรู้เกี่ยวกับมูลเหตุที่ทำให้นักศึกษาไทยมุสลิมส่วนใหญ่เลือกเรียนสายศาสนาในต่างประเทศมากกว่าสายสามัญ ซึ่งมีต้นตอมาจาก (1) ความต้องการในการยกระดับสถานะทางสังคมและการเป็นที่เคารพและยอมรับนับถือของชุมชนในฐานะผู้นำทางศาสนาและผู้ที่

³⁷ สัมภาษณ์กรณีศึกษาที่ 8 พ.อ. ปกรณ์ สุทธิลักษณ์ ผู้อำนวยการกองข่าว กรมข่าวทหารบก (อดีตผู้ช่วยทูตทหารบก ประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา, 24 มิถุนายน 2564

³⁸ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 10 อิหม่าม ดร. วิสุทธิ์ บิลลาเต๊ะ อดีตผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานสำนักจุฬาราชมนตรี, 23 มิถุนายน 2564

อิทธิพลทางความคิด และ (2) ข้อจำกัดด้านทักษะภาษาอังกฤษและพื้นฐานความรู้ในสายสามัญ ซึ่งทำให้ไม่สามารถศึกษาต่อในสาขาดังกล่าวในต่างประเทศ จะมีส่วนช่วยให้สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ผ่อนคลายความวิตกกังวลเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบและโครงการที่มุ่งเน้นการขยายโอกาสทางอาชีพและเอื้อประโยชน์ต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานของนักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มที่ศึกษาสายศาสนา และสามารถกำหนดรูปแบบโครงการที่สอดคล้องกับเป้าหมายและเส้นทางชีวิตของนักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากนักศึกษากลุ่มนี้ได้กำหนดเป้าหมายและทางเลือกในการดำรงชีวิตไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการเติบโตในสายศาสนา เพื่อก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดและผู้นำของสังคมในการเผยแพร่หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม โดยไม่ได้มีความห่วงกังวลเกี่ยวกับเส้นทางอาชีพในอนาคตและไม่ประสงค์ประกอบอาชีพในสาขาอื่น³⁹

แนวคิดและทัศนคติเกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิมของบุคลากรในสังกัดกระทรวงการต่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดระดับความใกล้ชิดในความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาไทยมุสลิมกับหน่วยงานภาครัฐ โดยการยึดหลักความเป็นกันเอง ความเอาใจใส่ และความจริงใจในการมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มเป็นแนวทางที่มีส่วนช่วยทำลาย “กำแพง” ในความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย และเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ⁴⁰ ความกระตือรือร้นในการให้ความช่วยเหลือในมิติต่าง ๆ แก่นักศึกษาไทยมุสลิมขณะที่ศึกษาต่อในต่างประเทศ มีส่วนช่วยสร้างความรู้สึกอบอุ่นใจและดึงดูดให้นักศึกษาสนใจเข้าร่วมโครงการของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่มากขึ้น นอกจากนี้ การมีวิสัยทัศน์และใส่ใจในประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิม โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักศาสนาของชาวไทยมุสลิม เช่น การจัดเตรียมอาหารฮาลาล หรือการพิจารณาแยกกลุ่มชาย-หญิง ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมทางศาสนา เป็นปัจจัยที่อาจส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ทั้งนี้ หากกระทรวงการต่างประเทศสามารถบริหารจัดการในประเด็นเหล่านี้ได้ดี ก็จะช่วยสะท้อนภาพลักษณ์เชิงบวกเกี่ยวกับความโปร่งใสและความจริงใจในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ และอาจมีส่วนช่วยโน้มน้าวให้ประชาชนในพื้นที่ จชต. มีความรู้สึกที่ดีและพร้อมให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ต่อไป⁴¹

³⁹ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 10, อ้างแล้ว

⁴⁰ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 10, อ้างแล้ว

⁴¹ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 9 นางสาวโรฮานา สะยียูโซะ นักวิชาการศึกษาชำนาญการ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.), 25 มิถุนายน 2564

3.3 มุมมองของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

บทสัมภาษณ์ผู้แทนนักศึกษาไทยมุสลิมที่เคยมีประสบการณ์เข้าร่วมโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในมาเลเซียสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของนักศึกษาที่มีต่อบทบาทและภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ ดังนี้

3.3.1 ประโยชน์ของโครงการ

ในภาพรวม การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ในฐานะส่วนหนึ่งของสมาคม/ชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมที่ดำเนินโครงการร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พบปะ เรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนนักศึกษาไทยมุสลิมหลากหลายกลุ่ม และมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะและเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการวางแผนในที่สาธารณะ การขยายเครือข่ายการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ และเรียนรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและการดำเนินกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเป็นทักษะที่มีคุณค่าและสามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน อีกทั้งมีส่วนช่วยพัฒนาและเพิ่มพูนศักยภาพของนักศึกษา เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพในอนาคต⁴²

3.3.2 ปัจจัยสู่ความสำเร็จของโครงการ

จากกรณีศึกษาในมาเลเซีย การที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์สามารถสานต่อภารกิจและดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในมาเลเซียให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ และความเอาใจใส่ต่อนักศึกษาอย่างแท้จริง โดยร่วมมือกับสมาคมนักศึกษาไทยในมาเลเซีย (Thai Students Association in Malaysia: TSAM) อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นผ่านการจัดประชุมหารือเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบและแนวทางในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีส่วนแบ่งปันความรับผิดชอบและบริหารจัดการโครงการด้วยตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้และเสริมสร้างความรู้สึกร่วมของการมีส่วนร่วม รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วง ตลอดจนเสริมสร้างให้สมาคม/ชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมในมาเลเซียเป็นกลไกสนับสนุนภารกิจการดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาไทยมุสลิมที่มีความแข็งแกร่ง⁴³

⁴² สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 11 กลุ่มนักศึกษาจากสมาคมนักศึกษาไทยในมาเลเซีย, 25 มิถุนายน 2564

⁴³ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 11, อ้างแล้ว

และเป็นเวทีให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้แนวทางการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีส่วนช่วยให้การติดต่อและประสานงานระหว่างสมาคม/ชมรมนักศึกษา กับสถานเอกอัครราชทูตฯ เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

3.3.3 ประเด็นท้าทายในการดำเนินโครงการ

ประเด็นท้าทายสำคัญในการดำเนินภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศในมุมมองของนักศึกษาไทยมุสลิม คือ การสนองตอบความคาดหวังของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ทั้งกลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ กลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิม และภาคประชาสังคม ซึ่งหมายรวมถึงการชี้แจงและเสริมสร้างความเข้าใจให้ชาวไทยพุทธ ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการดำเนินโครงการดังกล่าว อันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. รวมทั้งลดทอนการมีอคติและบรรเทาความคลงแคลงใจของกลุ่มบุคคลที่มีความหวงกังวลเกี่ยวกับแนวนโยบายของภาครัฐต่อนักศึกษาไทยมุสลิมและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโครงการ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางสังคม

นอกจากนี้ การกำหนดท่าทีและแนวทางเพื่อรับมือกับประเด็นที่มีนัยละเอียดอ่อน ได้แก่ ทัศนคติ ค่านิยม แนวคิด และความต้องการที่แตกต่างหลากหลายของนักศึกษาไทยมุสลิม แต่ละกลุ่ม รวมทั้งแนวโน้มการใช้กลยุทธ์การกดดันทางจิตวิทยา (peer pressure) ของกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน เพื่อแสวงหาแนวร่วมทางความคิดโดยใช้ประโยชน์จากความรู้สึกเกรงกลัวการแปลกแยก และแนวโน้มความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่ม ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์และขยายความร่วมมือกับกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดเคร่งครัดในหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งยึดมั่นว่า “ศาสนาอิสลามคือส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้” เป็นประเด็นที่สร้างความท้าทายในการโน้มน้าวให้นักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มดังกล่าวมีส่วนร่วมในโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศ และอาจส่งผลกระทบต่อ การเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกัน และการปลูกฝังทัศนคติอันดีของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐต่อไป⁴⁴

⁴⁴ สัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 11, อ้างแล้ว

3.4 บทวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศกับการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ต่าง ๆ มุมมองของนักศึกษาที่มีต่อโครงการและปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อโครงการ ซึ่งรวบรวมจากประสบการณ์และมุมมองของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้เขียนสรุปได้ว่า ภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศมีความเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. เนื่องจากภารกิจดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและขยายขีดความสามารถของนักศึกษาไทยมุสลิมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย และปลูกฝังแนวคิดและทัศนคติอันดีของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะความไว้วางใจและความรู้สึกมีส่วนร่วม อันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ และเป็นการวางรากฐานเพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ จชต. เนื่องจากการส่งเสริมให้นักศึกษาไทยมุสลิมจากพื้นที่ จชต. ได้รับโอกาสทางการศึกษาในต่างประเทศ ย่อมมีส่วนช่วยเสริมสร้างคุณค่าและพลังให้นักศึกษากลุ่มนี้เติบโตเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีองค์ความรู้ อัตลักษณ์ทางสังคม และวัฒนธรรม และความพร้อมที่จะร่วมมือเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ จชต. สรุปมิติความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาความมั่นคงของนักศึกษาไทยมุสลิมกับความมั่นคงในพื้นที่ จชต. ดังปรากฏตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 มิติความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์กับการพัฒนาความมั่นคงในพื้นที่ จชต. ในบริบทของการสนับสนุนการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของของนักศึกษาไทยมุสลิม

มิติความสัมพันธ์	ความมั่นคงของมนุษย์	ความมั่นคงของชุมชน
คุณค่า (Values)	การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็พลังของแผ่นดิน ตามหลักการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์	การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ และทักษะของนักศึกษาไทยมุสลิมในฐานะพลังของแผ่นดินเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและเสริมสร้างความกินดีอยู่ดีและความมั่นคงในพื้นที่ จชต.
ฐานคิด (Orientation)	การพัฒนาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาไทยมุสลิมเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญกับการเคารพต่อแนวคิดและหลักความเชื่อทางศาสนา รวมทั้งอัตลักษณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล	การพัฒนา จชต. ที่มุ่งยึดให้นักศึกษาไทยมุสลิมเป็นศูนย์กลาง ในฐานะพลังของแผ่นดินในการผลักดันความเปลี่ยนแปลงและกำหนดอนาคตร่วมกัน

มิติความสัมพันธ์	ความมั่นคงของมนุษย์	ความมั่นคงของชุมชน
ระยะเวลา (Time Frame)	- การเตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ - การสนับสนุนช่วยเหลือในช่วงที่ศึกษาต่อในต่างประเทศ - การติดตามประเมินผลภายหลังสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ	- การแนะแนวทางเกี่ยวกับโอกาสทางการศึกษาในช่วงก่อนเดินทางไปต่างประเทศ - การสนับสนุนและส่งเสริมโอกาสทางอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ
วัตถุประสงค์ (Objectives)	การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างทักษะของนักศึกษา ตลอดจนปลูกฝังทัศนคติเชิงบวกเพื่อกระตุ้นความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองของแผ่นดินที่มีคุณค่า	การใช้ประโยชน์จากวิสัยทัศน์และแนวคิดการยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา ในการเสริมสร้างความสมานฉันท์และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในพื้นที่ จชต.
เป้าหมาย เชิงนโยบาย (Goals)	การส่งเสริมให้นักศึกษาไทยมุสลิมรอดพ้นจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตตามบริบทของการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์	การส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ให้เป็นสังคมที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ที่มา: ดัดแปลงจากตารางมิติความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาชุมชนเพื่อความมั่นคงของชุมชนกับความมั่นคงของมนุษย์ โดย ญฐพงศ์ จิตกรนิรัตน์⁴⁵

การที่กระทรวงการต่างประเทศริเริ่มดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศโดยยึดนักศึกษาเป็นจุดศูนย์กลาง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในทุกขั้นตอนตามหลักทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วม⁴⁶ โดยการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินโครงการ การกำหนดให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และการมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการโครงการ ผ่านความร่วมมือกับผู้แทนนักศึกษาในสมาคม/ชมรมนักศึกษาต่าง ๆ นับเป็นการเปิดโลกทัศน์ เสริมสร้างโอกาส และภาวะ

⁴⁵ ญฐพงศ์ จิตกรนิรัตน์, การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ [ออนไลน์], 2564, แหล่งที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/download/70115/56961/> [23 กรกฎาคม 2564]

⁴⁶ ดร. แฮร์รี เชียร์, ทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วม, อ้างแล้ว

ผูกพันให้นักศึกษามีส่วนร่วมในโครงการอย่างเป็นระบบ และมีส่วนช่วยกระตุ้นความรู้สึภาคภูมิใจ และความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (ownership) ในโครงการ ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพของ นักศึกษาไทยมุสลิมให้ก้าวขึ้นเป็นบุคลากรที่มีพลังในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงและเป็นการกำลังสำคัญ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ จขต. บนพื้นฐานของอัตลักษณ์ทาง ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการประยุกต์ใช้ “กระบวนการทัศน์อิสลามกับการ พัฒนา”⁴⁷ ที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่าง จริงจังในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เป็นอิสระ และเหมาะสมกับวิถีของชุมชนตามหลักการและ แนวทางของศาสนาอิสลามที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อแก้ไขปัญหาและส่งเสริมสันติภาพใน จขต. อย่าง ยั่งยืน

⁴⁷ ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้, อ้างแล้ว

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รายงานการศึกษาฉบับนี้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในกลุ่มประเทศมุสลิมตลอดห่วงโซ่ที่ผ่านมา ซึ่งมุ่งยึดแนวทางสันติวิธีในการดำเนินความสัมพันธ์กับนักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ ผ่านการส่งเสริมและขยายโอกาสทางการศึกษาตามหลักการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์มีส่วนช่วยปลูกฝังให้นักศึกษามีทัศนคติอันดีต่อหน่วยงานภาครัฐ ส่งเสริมแนวความคิดการมีส่วนร่วมในสังคมพหุวัฒนธรรมในฐานะ “พลเมืองไทย” ตลอดจนเสริมสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จชต.) และเป็นรากฐานสำคัญนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. อย่างยั่งยืน อย่่างไรก็ดี ในฐานะหน่วยงาน “กลางทาง” ที่มีส่วนร่วมในการกิจสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิม ตามยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศมีขอบข่ายอำนาจหน้าที่และข้อจำกัดในการขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าวให้บรรลุ ผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของหน่วยงานภาครัฐ และสนองตอบความคาดหวังของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ

ในการทดสอบสมมติฐานข้างต้นตามกรอบแนวคิดวิจัยเรื่องความเชื่อมโยงระหว่างความมั่นคงของมนุษย์และการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชน การพิจารณาแนวทางการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศ ตามกรอบทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วม และการติดตามผลการขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าว โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการติดตามการขับเคลื่อนทางทรัพยากร ตามแนวทางการติดตามผลการดำเนินนโยบายการบริหารและการพัฒนา จชต. ของนายทนาย เพิ่มพูล⁴⁸ ซึ่งมุ่งเน้นการประเมินความเหมาะสมและความพอเพียงของงบประมาณ ความเชื่อมโยงและเหมาะสมของแนวนโยบาย กระบวนการและกลไกที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบาย และกลุ่มภาคีที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการขับเคลื่อนนโยบาย

⁴⁸ ทนาย เพิ่มพูล, “การติดตามนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555-2557”, วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 [ออนไลน์], 2564 แหล่งที่มา: <http://www.polsci-law.buu.ac.th/journal/document/12-1/21.pdf> [25 กรกฎาคม 2564].

ดังกล่าว ผู้เขียนได้นำแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์การขับเคลื่อนภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ และสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1 การสนองตอบเป้าประสงค์และแนวนโยบายของภาครัฐ

บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในฐานะหน่วยงานที่มีส่วนร่วมสนับสนุนและขับเคลื่อนภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ตามยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศปี พ.ศ. 2550 มีส่วนช่วยตอบสนองเป้าประสงค์และแนวนโยบายของภาครัฐในการนำหลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ และการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ผ่านการส่งเสริมและพัฒนาศึกษาบนพื้นฐานของความยอมรับในอัตลักษณ์และวิถีชีวิตเฉพาะของนักศึกษาไทยมุสลิม มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ จขต. ดังนี้

4.1.1.1 ความเหมาะสมและความเพียงพอของงบประมาณ

กระทรวงการต่างประเทศสามารถบริหารจัดการวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรเพื่อดำเนินภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศได้อย่างเหมาะสมและพอเพียง โดยตลอดห่วงโซ่ที่ผ่านมา มีการจัดสรรวงเงินงบประมาณโดยเฉลี่ยปีละประมาณ 28 ล้านบาทให้แก่สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศโลกมุสลิมรวม 20 แห่ง ครอบคลุม 18 ประเทศ เพื่อดำเนินโครงการต่าง ๆ โดยมีการพิจารณาข้อเสนอโครงการและติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของภารกิจอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมในแต่ละประเทศ โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศจำเป็นต้องปรับรูปแบบและแนวทางการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติใหม่

4.1.1.2 ความเชื่อมโยงและเหมาะสมของแนวนโยบาย

โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศมีความเชื่อมโยงกับแนวนโยบายของภาครัฐในการใช้หลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์เพื่อพัฒนานักศึกษาไทยมุสลิมให้เติบโตเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จขต. ตลอดจนเป็นบุคคลที่มีทัศนคติอันดีต่อภาครัฐและถ่ายทอดแนวคิดและความรู้สึกเชิงบวกดังกล่าวไปยังประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะมีส่วนช่วยเสริมสร้าง

ปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวมุสลิมในพื้นที่ จชต. กับหน่วยงานภาครัฐ ลดทอนความรู้สึกแปลกแยก และเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ดี โดยที่ภารกิจของกระทรวงการต่างประเทศมีขอบข่ายที่จำกัดเฉพาะการอำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนแก่นักศึกษาไทยมุสลิมขณะศึกษาต่อในต่างประเทศซึ่งเป็นระยะเวลาอันสั้น อีกทั้งข้อจำกัดในการเข้าถึงกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านที่ไม่ประสงค์มีปฏิสัมพันธ์กับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ ทำให้การดำเนินการกิจดังกล่าวไม่อาจบรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าประสงค์ของรัฐบาลได้อย่างสมบูรณ์ และอาจเป็นการแก้ไขปัญหาที่ “ปลายเหตุ” เพราะไม่อาจโน้มน้าวให้นักศึกษากลุ่มดังกล่าวปรับเปลี่ยนทัศนคติและมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์กับหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ ในกรณีที่นักศึกษาไทยมุสลิม ซึ่งเคยเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมของกระทรวงการต่างประเทศ ไม่ได้รับความช่วยเหลือและความเอาใจใส่จากภาครัฐเมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย ก็มีแนวโน้มที่จะขาดความไว้วางใจและมีทัศนคติในเชิงลบต่อภาครัฐได้อีกเช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การจำแนกยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศออกเป็น 3 ช่วง กล่าวคือ ช่วงก่อนเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ (ต้นทาง) ระหว่างที่ศึกษาต่อในต่างประเทศ (กลางทาง) และช่วงหลังสิ้นสุดการศึกษาในต่างประเทศ (ปลายทาง) เพื่อแบ่งหน้าที่รับผิดชอบระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความชัดเจน เป็นแนวทางที่เหมาะสมในเชิงปฏิบัติ แต่อาจก่อให้เกิดอุปสรรคในการขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าประสงค์ของภาครัฐในภาพรวม เนื่องจากการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องพึ่งพาการบูรณาการความร่วมมือระหว่างทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง อาทิ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพื่อขับเคลื่อนภารกิจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกองคาพยพ และให้น้ำหนักกับการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในแต่ละช่วงอย่างทัดเทียมกัน

4.1.1.3 กระบวนการและกลไก

การดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศเป็นภารกิจที่ประกอบด้วย 2 กลไกหลัก คือ (1) กลไกภายในประเทศ ซึ่งหมายถึง การบูรณาการความร่วมมือระหว่างกระทรวงการต่างประเทศในฐานะหน่วยงาน “กลางทาง” กับหน่วยงานภายในประเทศอื่น ๆ ที่รับผิดชอบการกำกับดูแลและให้การสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมทั้งต้นทางและปลายทาง และ (2) กลไกระหว่างประเทศ คือ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเทศ ตลอดจนความร่วมมือ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานเอกอัครราชทูต

และสถานกงสุลใหญ่ในฐานะผู้แทนหน่วยงานรัฐกับกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศผ่านสมาคมและชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมในแต่ละประเทศ

จากการพิจารณากระบวนการดำเนินงานของกลไกทั้ง 2 ระดับ ดังที่ระบุข้างต้นพบว่า แม้หน่วยงานต่าง ๆ จะมีเป้าประสงค์ในการดำเนินการกิจที่สอดคล้องกัน คือ การส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์อันดี อันจะนำไปสู่ความไว้วางใจและทัศนคติเชิงบวกของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อภาครัฐ แต่ในทางปฏิบัตินักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มในแต่ละประเทศ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องล้วนมีความคาดหวังต่อโครงการสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิม รวมทั้งแนวทางและกลยุทธ์ในการดำเนินการกิจที่แตกต่างกัน อันเป็นผลจากความแตกต่างทางพื้นฐานความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยมและแนวคิด ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของรัฐบาลในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาพื้นที่ จชต. อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ การที่หน่วยงานภายในประเทศในพื้นที่ จชต. ที่มีศักยภาพในเรื่องการบริหารจัดการและความสามารถในการเข้าถึงนักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ ตั้งแต่ช่วงก่อนและหลังการศึกษาต่อในต่างประเทศ อาทิ ศอ.บต. ไม่ได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม ตามยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ แต่เป็นเพียงหน่วยงานเสริมในการดำเนินการกิจต่าง ๆ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดอุปสรรคในการผลักดันและขับเคลื่อนโครงการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เพราะ ศอ.บต. เป็นกลไกระดับท้องถิ่นที่มีความสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งระดับต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ตลอดจนการเชื่อมโยงและการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนในพื้นที่ จชต.

4.1.1.4 ภาคี

ภาคีของโครงการ ซึ่งหมายถึงกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ อันได้แก่ (1) กลุ่มข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศในฐานะผู้ดำเนินโครงการ (2) กลุ่มหน่วยงานรัฐที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และ (3) กลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักล้วนมีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศโลกมุสลิม เป็นโครงการที่เป็นประโยชน์และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นโครงการมีนัยครอบคลุมทั้งมิติด้านการพัฒนาและความมั่นคง และมีส่วนช่วยเพิ่มพูนศักยภาพและองค์ความรู้ให้แก่นักศึกษา ตลอดจนปลูกฝังทัศนคติอันดี และเสริมสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์ระหว่างนักศึกษาไทยมุสลิมกับหน่วยงานภาครัฐ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาไทยมุสลิมก้าวขึ้นเป็นบุคลากร

และพลังของแผ่นดินที่มีคุณค่า มีความมั่นคงทางจิตใจ ลดทอนความรู้สึกแปลกแยก และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ให้เป็นสังคมที่มีความมั่นคงและมั่งคั่งอย่างยั่งยืน เมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย

4.1.2 ทิศทางและบทบาทการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศในอนาคต

ผลการศึกษาในรายงานฉบับนี้พบว่า แม้โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศจะมีบทบาทสำคัญในการขยายโอกาสให้นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการดำรงชีวิตที่เหมาะสม ท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายทางสังคม เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์และเสริมสร้างความรู้สึกร่วมของการมีส่วนร่วมและความภาคภูมิใจในฐานะ “พลเมืองไทย” แต่การขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าวให้บรรลุผลสำเร็จลุล่วงอย่างเป็นรูปธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในมิติของการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาไทยมุสลิมในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า และการเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐ โดยการนำหลักความมั่นคงของมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ตลอดจนการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม จำเป็นต้องพึ่งพาการบูรณาการความร่วมมือที่ใกล้ชิดระหว่างกระทรวงการต่างประเทศกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายและแนวทางดำเนินการของทุกองคาพยพให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพ โดยเฉพาะการบริหารจัดการประเด็นท้าทายและข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ครอบคลุมทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1.2.1 มิติกลไกและโครงสร้าง

โดยที่ต้นตอของปัญหาและที่มาของความรู้สึกหวาดระแวงและทัศนคติในเชิงลบของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ เกิดจากสภาวะแวดล้อมและปัจจัยเกื้อหนุนที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ จชต. ซึ่งเป็นทั้ง “ต้นทาง” และ “ปลายทาง” ของนักศึกษาไทยมุสลิมที่เดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องร่วมกันพิจารณากำหนดกลไกในการดำเนินการกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมที่เป็นระบบและสอดคล้องซึ่งกันและกัน และใช้ประโยชน์จากเครือข่ายการติดต่อและขอความช่วยเหลือการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ จชต. ดังนี้

1) การจัดเก็บและแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาที่ครอบคลุมช่วงก่อน-หลังการเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่ม รวมทั้งสาขาอาชีพที่อยู่ในความสนใจและเป็นที่ต้องการของชุมชนในพื้นที่ จชต. โดย ศอ.บต.

2) การกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน อาทิ การวิเคราะห์ภาพรวมสถานการณ์การศึกษาและความต้องการ

แรงงานเพื่อประกอบการพัฒนาในพื้นที่ จชต. ตลอดจนการบริหารจัดการเกี่ยวกับทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาไทยมุสลิมอย่างเป็นระบบ โดย ศอ.บต.

3) การเสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศ

4) การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเทียบโอนวุฒิการศึกษา การช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาในต่างประเทศได้เข้าสู่ตลาดแรงงานภายในประเทศ และประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจโดยสำนักงาน ก.พ. และ ศอ.บต. (จ) การขยายเครือข่ายความร่วมมือด้านการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของภาครัฐให้ครอบคลุมหน่วยงานและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ โดยเฉพาะภาคประชาสังคม อาทิ มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ และหน่วยงานภาคเอกชน

ทั้งนี้ การปรับปรุงกลไกและโครงสร้างการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้ชัดเจนยิ่งขึ้นตามนโยบายที่ระบุข้างต้น จะมีส่วนช่วยพัฒนาและต่อยอดโครงการให้ครอบคลุมมิติการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ และการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ จชต. อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์การระหว่างประเทศได้ตระหนักถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาที่แท้จริงในพื้นที่ จชต. และมีส่วนร่วมในการบูรณาการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นสังคมที่มีความมั่นคงและมั่งคั่งอย่างยั่งยืนต่อไป

4.1.2.2 มิติสังคมและจิตวิทยา

ในฐานะหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินบทบาทการเป็น “ผู้ปกครอง” และการเป็น “ผู้ประสานงานด้านบริการ” ของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนและปรับปรุงรูปแบบและแนวทางในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิม เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของนักศึกษาไทยมุสลิมและกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการกำหนดรูปแบบโครงการที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีหลากหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะอันเนื่องมาจากพื้นฐานทางสังคม แนวคิด ค่านิยม และความเชื่อในหลักศาสนาที่แตกต่างกัน กระทรวงการต่างประเทศจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมเหล่านี้ และนำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงรูปแบบโครงการให้สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาไทยมุสลิมในแต่ละประเทศ โดยอาจพิจารณาดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) ในภาพรวม การดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ จำเป็นต้องตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า นักศึกษาไทยมุสลิมส่วนใหญ่ได้รับการปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับ (1) การเป็น “ผู้ด้อยโอกาส” ที่สมควรได้รับการสนับสนุน

และเยียวยาจากภาครัฐ อันเนื่องจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและสถานการณ์ความรุนแรงใน จชต. และ (2) การยึดมั่นตามหลักศาสนาอิสลามที่กำหนดให้ “ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไม่อาจ แยกออกจากกันได้” (3) ค่านิยมเรื่องการศึกษาสายศาสนาในต่างประเทศ เพื่อยกระดับสถานะทาง สังคมในฐานะการเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดและผู้นำทางศาสนา (4) ทศนคติเกี่ยวกับการอยู่ ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างเหนียวแน่นของชาวไทยมุสลิมตามพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และปัจจัย เชื่อมโยงอื่น ๆ ตลอดจนแนวโน้มการให้ความช่วยเหลือและพึ่งพาซึ่งกันและกันของกลุ่มนักศึกษาไทย มุสลิม ตามหลัก “Muslim brotherhood” ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกเกรงกลัวการแปลกแยก และการ ใช้กลยุทธ์กดดันทางจิตวิทยา (peer pressure) ของกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน เพื่อแสวงหาแนวร่วมทางความคิด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดข้อจำกัดและสร้างความท้าทายต่อ กระบวนการต่างประเทศในการกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมที่มีศักยภาพในการโน้มน้าวและ “เข้าถึง” นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ และสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับแต่ง (customized) โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมอย่างเหมาะสม

2) การวิเคราะห์บริบทและสถานการณ์เกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิมใน แต่ละประเทศ โดยการเปิดโอกาสให้นักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน ข้อคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่อสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ ซึ่งเป็นหน่วยงานปฏิบัติ ในต่างประเทศอย่างใกล้ชิด เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การ มีปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ระหว่างนักศึกษาไทยมุสลิมกับกระบวนการต่างประเทศ ในฐานะผู้แทน หน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนเป็นแนวทางในการพิจารณาจัดลำดับความสำคัญและกำหนดรูปแบบ โครงการและกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของนักศึกษาไทยมุสลิม แต่ละกลุ่มได้อย่างทั่วถึง และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษาในระยะยาวได้อย่างแท้จริง

3) การทบทวนและจำแนกประเภทโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ โดยคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของนักศึกษาไทยมุสลิม แต่ละกลุ่ม ซึ่งต่างเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ ดังนี้

(1) โครงการที่มีแนวโน้มสามารถ “เข้าถึง” และเป็นที่ยอมรับของ นักศึกษาไทยมุสลิมได้ครอบคลุมทุกกลุ่ม เช่น โครงการส่งเสริมสวัสดิการของนักศึกษา โครงการ ส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศาสนา และโครงการสนับสนุนกิจกรรมของสมาคมและชมรม นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ โดยกำหนดให้สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ใน ประเทศ โลกมุสลิมทุกแห่งที่มีนักศึกษาไทยมุสลิมศึกษาอยู่ให้ความสำคัญสูงสุดกับโครงการเหล่านี้ใน ฐานะโครงการพื้นฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมายและจุดเน้นในการดำเนินการกิจของกระทรวงการ ต่างประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ในการขยายเครือข่าย การติดต่อ และการมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาไทยมุสลิมให้ครอบคลุมทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มที่มี

แนวคิดในเชิงต่อต้าน ซึ่งยังคงแสดงท่าทีลังเล ปราศจากความเชื่อมั่น และขาดความกระตือรือร้น ในการเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศ อาจพิจารณาจัดทำ แนวปฏิบัติ (SOPs) ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมลักษณะนี้ให้แก่สถานเอกอัครราชทูตและ สถานกงสุลใหญ่ที่เกี่ยวข้อง โดยระบุข้อดี-ข้อเสีย ข้อควรระวังตามหลักศาสนาอิสลาม และตัวอย่าง ความสำเร็จของโครงการ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ และเพื่อให้การดำเนินการกิจ ในภาพรวมมีเอกภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

(2) โครงการส่งเสริมศักยภาพและเพิ่มพูนทักษะของนักศึกษา ไทยมุสลิมในมิติต่าง ๆ และโครงการแนะแนวทางเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นโครงการที่จะ ช่วยพัฒนาศักยภาพให้นักศึกษาเติบโตเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพและสามารถเป็นกำลังสำคัญในการ แก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อภาครัฐในระยะยาว โดยกระทรวง การต่างประเทศจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทและปัจจัยแวดล้อมของนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มใน แต่ละประเทศที่มีเงื่อนไขและข้อจำกัดที่แตกต่างกันในการดำเนินโครงการลักษณะนี้ เพื่อให้สามารถ กำหนดรูปแบบและแนวทางดำเนินโครงการได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของ นักศึกษาแต่ละกลุ่มได้อย่างแท้จริง ซึ่งอาจดำเนินการได้โดยการศึกษาและถ่ายทอดบทเรียนจาก ประสบการณ์และผลการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในแต่ละประเทศตลอดห่วงโซ่ ที่ผ่านมา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดหมวดหมู่โครงการและกิจกรรมที่เหมาะสมในแต่ละกลุ่ม ประเทศ ดังนี้

ตารางที่ 5 ข้อเสนอแนะประเภทโครงการและกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพและเพิ่มพูนทักษะของ นักศึกษาไทยมุสลิมในแต่ละกลุ่มประเทศ

รายละเอียดกลุ่มประเทศ	ประเทศที่เกี่ยวข้อง	ลักษณะโครงการที่เหมาะสม
1. กลุ่มประเทศมุสลิมสายกลาง ที่มีปัจจัยสนับสนุนด้าน การศึกษาอย่างเหมาะสมทุก ประการทั้งเรื่องสถานการณ์ ความเป็นอยู่ และโอกาส ทางการศึกษา	มาเลเซีย อินโดนีเซีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน อียิปต์ โอมาน คูเวต ตุรกี โมร็อกโก อินเดีย อิหร่าน	- กิจกรรมพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศ - กิจกรรมเพิ่มพูนทักษะทางวิชาชีพ - กิจกรรมส่งเสริมและขยายองค์ความรู้ เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม - กิจกรรมในลักษณะจิตอาสาและการ บำเพ็ญประโยชน์เพื่อเสริมสร้างและ กระตุ้นความรู้สึกร่วม - กิจกรรมแนะแนวทางการดำรงชีวิตใน ต่างประเทศ
2. กลุ่มประเทศที่มีข้อจำกัดบาง	ซูดาน ปากีสถาน	- กิจกรรมพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศ

รายละเอียดกลุ่มประเทศ	ประเทศที่เกี่ยวข้อง	ลักษณะโครงการที่เหมาะสม
ประการในการเป็นแหล่ง ศึกษาต่อ เช่น สถานการณ์ ความปลอดภัย และแนวโน้ม ความเชื่อมโยงกับประเด็น แนวคิดสุดโต่งที่นิยมความ รุนแรง	แอฟริกาใต้ บังกลาเทศ	- กิจกรรมแนะแนวทางการดำรงชีวิตใน ต่างประเทศและทางเลือกทางอาชีพ - กิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคีและการ แนวทางการดำรงชีวิตในสังคมพหุ วัฒนธรรม เช่น กิจกรรมกีฬา
3. กลุ่มประเทศที่มีสถานการณ์ สุมเสี่ยงและจำเป็นต้อง พิจารณาเป็นกรณีพิเศษ	เยเมน	- กิจกรรมการสนับสนุนช่วยเหลือนักศึกษา - กิจกรรมแนะแนวทางการดำรงชีวิตใน ต่างประเทศและทางเลือกทางอาชีพ

อนึ่ง ข้อเสนอแนะโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มประเทศ ดังที่ปรากฏในตารางข้างต้น หมายถึง โครงการและกิจกรรมที่มีกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ กลุ่มนักศึกษา ไทยมุสลิมที่มีทัศนคติเชิงบวกและพร้อมให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์กับ หน่วยงานภาครัฐ โดยมีได้ครอบคลุมกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน หรือกลุ่มที่ เคร่งครัดการตีความตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาแนวทางและการริเริ่มโครงการที่ สอดคล้องกับกระบวนทัศน์ทางอิสลามกับการพัฒนา เพื่อดึงดูดความสนใจและการมีส่วนร่วมของ นักศึกษากลุ่มดังกล่าวเป็นการเฉพาะ นอกจากนี้ ในการคัดเลือกวิทยากรเพื่อเข้าร่วมโครงการและ กิจกรรมแนะแนวทางการดำรงชีวิตในต่างประเทศและทางเลือกทางอาชีพ ก็จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ บริบทและปัจจัยแวดล้อมของนักศึกษาแต่ละกลุ่มในแต่ละประเทศอย่างรอบคอบด้วย เพื่อเสริมสร้าง ศักยภาพในการโน้มน้าวและดึงดูดความสนใจของนักศึกษาอย่างทั่วถึง

4.1.2.3 มิติสังคมการบริหารจัดการ

ในการขับเคลื่อนภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติด้านการพัฒนาและความมั่นคงให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่า และก่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุด ทั้งในแง่การพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาไทยมุสลิมให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพตาม หลักการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ และการตอบสนองเป้าประสงค์ของรัฐในการนำหลักการ ทรัพยากรมนุษย์จากการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและเสริมสร้าง ความมั่นคงในระดับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จขต. กระทรวงการต่างประเทศ จำเป็นต้องรักษาสอดคล้องระหว่าง (1) การดำเนินบทบาทการเป็น “ผู้ปกครอง” และการเป็น “ผู้ประสานงานด้านบริการ” ที่รับผิดชอบการกำกับดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาไทยมุสลิม ในต่างประเทศ เพื่อลดทอนความรู้สึกหวาดระแวงและเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างนักศึกษา

ไทยมุสลิมที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ กับ (2) การเสริมสร้างความเข้าใจและขยายเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความเข้าใจคลาดเคลื่อน และมีอคติต่อบทบาทและแนวทางในการดำเนินภารกิจของกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีกวิพาศวิจารณ์ว่า โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่เป็นเพียงการใช้กลยุทธ์ “ประชานิยม” เพื่อ “ซื้อใจ” นักศึกษาที่อาจเข้าข่ายการ “เอาใจ” นักศึกษาจนเกินขอบเขต และกระตุ้นให้นักศึกษาไทยมุสลิมเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ซึ่งขัดกับหลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในฐานะ “พลเมืองไทย” และอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐต่อไป โดยกระทรวงการต่างประเทศอาจดำเนินการต่อประเด็นท้าทายนี้ โดยการขยายเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งชี้แจงและดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ แนวทางดำเนินการและความคืบหน้าของโครงการให้กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงพัฒนาการและประเด็นสำคัญต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง อันจะมีส่วนช่วยผลักดันความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ระหว่างกันต่อไป

4.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเห็นว่า การขับเคลื่อนภารกิจการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ตามยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ปี พ.ศ. 2550 ให้มีประสิทธิภาพและบังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือที่ใกล้ชิด และการดำเนินการที่สอดคล้องซึ่งกันและกันในทุกองคาพยพ ตั้งแต่หน่วยงาน “ต้นทาง” จนถึง “ปลายทาง” โดยมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติสำหรับกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงาน “กลางทาง” ดังนี้

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.2.1.1 การกำหนดขอบข่ายบทบาท อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ รวมทั้งแนวทาง ในการดำเนินภารกิจของกระทรวงการต่างประเทศในฐานะหน่วยงาน “กลางทาง” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินภารกิจดังกล่าว ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของภาครัฐ ซึ่งกำหนดให้ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ⁴⁹ เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหา

⁴⁹ ล่าสุด สภาความมั่นคงแห่งชาติกำลังพิจารณาดำเนินการทบทวนและปรับปรุงยุทธศาสตร์การสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้มีความเหมาะสมและทันสมัยยิ่งขึ้น ตลอดจนสอดคล้องกับบริบทในปัจจุบันที่

และพัฒนาพื้นที่ จชต. และนโยบายการบริหารและการพัฒนา จชต. โดยกระทรวงการต่างประเทศ อาจพิจารณาสื่อสารข้อมูลและดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกิจดังกล่าว ให้ตระหนักถึงข้อจำกัดและประเด็นท้าทายต่าง ๆ ทั้งในมิติกลไกและโครงสร้าง สังคมจิตวิทยา และการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นในการใช้กลยุทธ์สันติวิธี และการดำเนินบทบาทการเป็นผู้ประสานงานบริการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ รวมทั้งอุปสรรคในการเข้าถึงนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศบางกลุ่ม อันเนื่องจากความแตกต่างทางแนวคิด พื้นฐานความเชื่อและค่านิยมของสังคมไทยมุสลิม

4.2.1.2 การส่งเสริมให้มีการกำหนดกลไกเพื่อบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบภารกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญและการเพิ่มพูนบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จชต. อาทิ ศอ.บต. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิมอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง และการบริหารจัดการโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาให้เป็นไปอย่างสอดคล้องและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน อาทิ โครงการพัฒนาศักยภาพและทักษะทางวิชาชีพ ซึ่งสามารถเริ่มดำเนินการได้ตั้งแต่การวิเคราะห์และชี้แนะเส้นทางอาชีพที่มีแนวโน้มเป็นที่ต้องการในพื้นที่ จชต. และการเตรียมการเพื่อรองรับนักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศเข้าสู่ตลาดแรงงานภายในประเทศ หรือระบบราชการในพื้นที่ จชต. นอกจากนี้ การจัดตั้งกลไกดังกล่าวยังมีส่วนช่วยให้การกำหนดตัวชี้วัด วัตถุประสงค์โครงการการติดตามประเมินผลการดำเนินการกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างมีเอกภาพและสอดคล้องกับบริบทที่แท้จริง รวมทั้งมีส่วนต่อยอดให้โครงการดังกล่าวเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการ และการดำเนินงานของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ในภาพรวมต่อไป

4.2.1.3 การแสวงหาความร่วมมือด้านการศึกษาในมิติต่าง ๆ ระหว่างไทยกับประเทศโลกมุสลิมที่มีนักศึกษาไทยมุสลิมนิยมเดินทางไปศึกษาต่อ รวมทั้งหน่วยงานภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางมนุษย์และความมั่นคงของชุมชน ดังนี้

เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะภายหลังผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งทำให้จำนวนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และกรณีนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศจำนวนมากที่ตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทยประสบปัญหาจากการเทียบโอนวุฒิการศึกษา และอุปสรรคในการประกอบอาชีพ

1) การพัฒนากลไกเพื่อบริหารจัดการทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาไทยมุสลิมที่ประสงค์ศึกษาต่อในต่างประเทศอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาทุนการศึกษาต่อต่างประเทศสำหรับนักศึกษาไทยมุสลิม ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศอ.บต. กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) เพื่อร่วมพิจารณาแนวทางการจัดสรรทุนการศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มในพื้นที่ จชต. ได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนการวางแผนและเตรียมการรองรับทางอาชีพสำหรับนักศึกษาไทยมุสลิมที่ได้รับทุนการศึกษาต่อในต่างประเทศ

2) การริเริ่มพัฒนาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาชั้นนำในต่างประเทศ เรื่องการจัดตั้งสถาบันอิสลามศึกษาภายในประเทศ หรือการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันการศึกษาในประเทศไทยที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยเป็นหลักสูตรที่นักศึกษาไทยมุสลิมสามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและมีความคุ้มค่าในเรื่องค่าใช้จ่าย เพื่อขยายโอกาสและเพิ่มทางเลือกด้านการศึกษาต่อให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมจากพื้นที่ จชต. และภูมิภาคอื่น ๆ ที่อาจมีข้อจำกัดในการเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ ตลอดจนเป็นโอกาสในการสร้างงานและกระจายรายได้ให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศอีกต่อหนึ่งด้วย

3) การส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศโลกมุสลิมใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบของการเป็นหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ ในการขยายเครือข่ายและพัฒนาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงด้านหลักสูตรอิสลามศึกษาในประเทศที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากนักศึกษาไทยมุสลิม เพื่อริเริ่มโครงการนาร่องการส่งเสริมการศึกษาสำหรับนักศึกษาไทยมุสลิม เช่น โครงการแลกเปลี่ยนวิทยาการและผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามศึกษา โครงการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาร่วมระหว่างสถาบันการศึกษาในประเทศไทยกับประเทศโลกมุสลิม ในลักษณะ joint degree หรือ double degree และโครงการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น หรือหลักสูตรออนไลน์ที่มีเนื้อหาในลักษณะบูรณาการระหว่างการศึกษาในสายสามัญกับสายศาสนา เพื่อสอดแทรกองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ อันจะมีส่วนช่วยเพิ่มพูนศักยภาพของนักศึกษากลุ่มดังกล่าวต่อไป

4.2.1.4 การส่งเสริมให้บุคลากรของกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับแนวคิด วิถีชีวิตและพื้นฐานความเชื่อของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างหลากหลายในแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและพื้นฐานความเชื่อในเรื่อง “กระบวนทัศน์หลักมุสลิมในการพัฒนา” ซึ่งมุ่งเน้นการนำหลักศาสนาอิสลามเป็นแกนกลางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับการศึกษาด้านศาสนา และการเป็นผู้เชี่ยวชาญในหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นช่องทางในการก้าวขึ้นสู่

การเป็นผู้นำของชุมชนที่มีอิทธิพลทางความคิด และสามารถผลักดันการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชน

การเน้นย้ำให้บุคลากรของกระทรวงการต่างประเทศมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของหลักความเชื่อตามศาสนาอิสลามดังกล่าว จะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสามารถกำหนดรูปแบบและแนวทางในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่ม อีกทั้งเป็นการผ่อนคลายความวิตกกังวลเกี่ยวกับข้อจำกัดทางอาชีพของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มุ่งเน้นการศึกษาต่อในสายศาสนา เนื่องจากนักศึกษากลุ่มนี้มีเป้าหมายชีวิตและเส้นทางอาชีพตามหลักความเชื่อทางศาสนาที่แน่วแน่ และไม่ต้องการถูกชักจูงหรือโน้มน้าวไปในทิศทางอื่น ดังนั้น การดำเนินภารกิจของกระทรวงการต่างประเทศและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเคารพและการยอมรับในหลักความเชื่อทางศาสนาดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างทัศนคติและปฏิสัมพันธ์อันดีของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ และส่งเสริมความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ควบคู่ไปกับการสอดแทรกแนวคิดให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่ศึกษาสายศาสนาตระหนักถึงประโยชน์และความจำเป็นในการเพิ่มพูนทักษะทางวิชาชีพอื่น ๆ ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว

4.2.1.5 การสนับสนุนโครงการที่มีนัยเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการถ่ายทอดเรื่องเล่าเชิงบวก และกรณีศึกษาตัวอย่าง (success stories) เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิมที่ประสบความสำเร็จในมิติต่าง ๆ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ อาทิ “เกร็ดชีวิตของ ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ จากมุสลิมแดนใต้สู่การเป็นสุภาพบุรุษในเวทีโลก” เพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมในการพัฒนาและเพิ่มพูนศักยภาพของตนเองเพื่ก้าวขึ้นสู่การเป็นบุคลากรที่มีคุณค่า และเป็นพลังสำคัญที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในอนาคต

4.2.2 ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

4.2.2.1 การจัดสัมมนาข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่มีส่วนรับผิดชอบโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ เพื่อถ่ายทอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินความสัมพันธ์กับนักศึกษาไทยมุสลิมอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักศึกษา สามารถสนองตอบความคาดหวังของนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่ม อีกทั้งสอดคล้องกับเป้าประสงค์และแนวนโยบายของภาครัฐในการเชื่อมโยงมิติด้านการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์กับความมั่นคงของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต.

4.2.2.2 การกำหนดให้สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศโลกมุสลิมที่มีนักศึกษาไทยมุสลิมเดินทางไปศึกษาต่อประยุกต์ใช้ “ทฤษฎีเส้นทางการมีส่วนร่วม” ในการพิจารณากำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิม เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในฐานะ “พลเมืองไทย” และเสริมสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (ownership) ในโครงการ ตลอดจนเพิ่มพูนศักยภาพในการบริหารจัดการ พัฒนาแนวคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเสริมสร้างประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นบนพื้นฐานของความแตกต่างทางอัตลักษณ์ เชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในอนาคต

4.2.2.3 การสร้างเครือข่ายการติดต่อและรวบรวมฐานข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิม ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ เพื่อแสวงหาแนวร่วมและใช้ประโยชน์จากอดีตนักศึกษาไทยมุสลิม ซึ่งมีประสบการณ์ศึกษาต่อในต่างประเทศ ที่ประสบความสำเร็จทางวิชาชีพและการดำรงชีวิตและมีศักยภาพในการเป็นผู้นำและมีอิทธิพลทางความคิด ในการเข้าร่วมเป็นวิทยากรบรรยายในโครงการสัมมนาหรือฝึกอบรมต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ โดยอาจดำเนินการในรูปแบบออนไลน์ หรือช่องทางอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องจากผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 รวมทั้งการพิจารณาคัดเลือกวิทยากรเข้าร่วมโครงการสัมมนาในลักษณะดังกล่าวอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มในแต่ละประเทศ

4.2.2.4 การพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ จชต. และสถาบันการศึกษาท้องถิ่น ในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางวิชาชีพระยะสั้น เช่น ทักษะการเป็นผู้ประกอบการและการดำเนินธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่เผชิญปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพเมื่อเดินทางกลับประเทศไทย เพื่อขยายโอกาสและเพิ่มพูนทางเลือกวิชาชีพให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิม ซึ่งจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและพัฒนาพื้นที่ จชต. ต่อไป

4.2.2.5 การร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งกลไกในการติดตามและผลักดันให้นักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศได้เข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนการส่งเสริมให้สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศที่มีนักศึกษาไทยมุสลิมเดินทางไปศึกษาต่อดำเนินกิจกรรมที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์ทำงานจริง อาทิ โครงการ paid internship โดยอาจร่วมมือกับหน่วยงานระดับท้องถิ่นในพื้นที่ จชต. ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ศอ.บต.

4.2.2.6 การส่งเสริมและสานต่อความร่วมมือระหว่างสมาคมและชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศกับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในประเทศที่มีนักศึกษา

ไทยมุสลิมเดินทางไปศึกษาต่อให้เป็นไปอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ตลอดจนการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพให้องค์กรดังกล่าวเป็นกลไกที่แข็งแกร่งในการสนับสนุนการดำเนินงานภารกิจ การดูแลและให้ความช่วยเหลือนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ และเป็นเวทีให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้แนวทางการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

4.2.2.7 การประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่หน่วยงานต้นทางจนถึงปลายทางอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ตลอดจนการริเริ่มจัดทำช่องทางในการรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการที่เป็นระบบ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ระหว่างกัน เพื่อใช้เป็นกรอบในการทบทวนและพิจารณาปรับปรุงแนวทางในการกำหนดตัวชี้วัด วัตถุประสงค์ รูปแบบและวิธีดำเนินโครงการที่มีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน โดยคำนึงถึงเงื่อนไข ข้อจำกัดและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการ ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

หนังสือ

องค์การช่วยเหลือเด็กแห่งประเทศไทย. เสียงจากใจเด็ก: ขาดแดนใต้ ผ่านกระบวนการงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: องค์การช่วยเหลือเด็กแห่งประเทศไทย.
Duncan McCargo. Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand. Singapore: NUS Press 2009.

บทความจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ณัฐพงษ์ จิตรนิรัตน์. การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/download/70115/56961/> [23 กรกฎาคม 2564].
ทนาย เพิ่มพูล. การติดตามนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555-2557. วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย, 12(1). [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา: <http://www.polsci-law.buu.ac.th/journal/document/12-1/21.pdf>. [25 กรกฎาคม 2564].
International Institute for Democracy and Electoral Assistance. Democracy and Human Security. Democracy, Conflict and Human Security: Pursuing Peace in the 21st Century. [Online]. 2021. Available from: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/democracy-conflict-and-human-security-handbook-volume-1.pdf>. [2021, June 26].
Organizing Management. Models Pathways to Participation. [Online]. 2021. Available from: <https://organizingengagement.org/models/pathways-to-participation/> [2021.June 25].

เอกสารทางการและผลงานทางวิชาการ

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560-2562. กรุงเทพมหานคร: สภาความมั่นคงแห่งชาติ.

ยะห์ยา วงษ์กันยา. บทบาทเชิงรุกของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัตต่อนักศึกษาไทยมุสลิมในปากีสถาน และการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษาชาวไทยในปากีสถานอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ, 2564.

เอกสารทางการจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ United Nations Development Program, Thailand.

แผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2556-2566. [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา:

[http://www.bps.m-society.go.th/uploads/content/download/](http://www.bps.m-society.go.th/uploads/content/download/539681f52ccac.pdf)

539681f52ccac.pdf. [27 มิถุนายน 2564].

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ สภาความ

มั่นคงแห่งชาติ แผนปฏิบัติการการแก้ไขปัญหาและพัฒนา จชต. พ.ศ. 2558-2560.

[ออนไลน์]. 2559. แหล่งที่มา: [http://www.nsc.go.th/wp-](http://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2019/09/แผนปฏิบัติการการแก้ไขปัญหา-จชต2559.pdf)

[content/uploads/2019/09/แผนปฏิบัติการการแก้ไขปัญหา-จชต2559.pdf](http://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2019/09/แผนปฏิบัติการการแก้ไขปัญหา-จชต2559.pdf). [24

มิถุนายน 2564].

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมใน

ต่างประเทศ. [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา: [http://www.nsc.go.th/Download1/](http://www.nsc.go.th/Download1/strategy_student.pdf)

[strategy_student.pdf](http://www.nsc.go.th/Download1/strategy_student.pdf). [27 มิถุนายน 2564].

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.

2562-2565). [ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา: [http://www.nsc.go.th/wp-](http://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2019/11/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ-พ.ศ.-๒๕๖๒-๒๕๖๕.pdf)

[content/uploads/2019/11/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ-](http://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2019/11/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ-พ.ศ.-๒๕๖๒-๒๕๖๕.pdf)

[พ.ศ.-๒๕๖๒-๒๕๖๕.pdf](http://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2019/11/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ-พ.ศ.-๒๕๖๒-๒๕๖๕.pdf). [22 มิถุนายน 2564].

United Nations. In Larger Freedom: Towards Development Security and Human

Rights for All: Report of the Secretary-General. UN document A/59/2005.

[Online]. 21 March 2005. Available from: <https://undocs.org/A/59/2005>.

[2021, June 27].

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล

ชัชววรรณ สาครสินธุ์ ร.อ., ร.น. การปรับนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศเพื่อสนับสนุน

นักศึกษาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, หลักสูตรนักบริหาร
การทูต รุ่นที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวง
การต่างประเทศ, 2556.

เนตรนภา คงศรี. ตรกียะ: ทางเลือกทางการศึกษาสำหรับนักศึกษาไทยมุสลิม โดยเฉพาะจากจังหวัด
ชายแดนภาคใต้. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 6.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ,
2557.

ประเพ็ญพิมพ์ ประจันปัจฉิก. บทบาทสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตาในการสนับสนุน

การศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในอินโดนีเซีย. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, หลักสูตร
นักบริหารการทูต รุ่นที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ
กระทรวงการต่างประเทศ, 2560.

พรพรรณ บัวเกิด. ยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ: ศึกษา

กรณีการดำเนินงานของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคโร. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
รุ่นที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวง
การต่างประเทศ, 2553.

การสัมภาษณ์

คณะกรรมการนักศึกษา สมาคมนักศึกษาไทยในมาเลเซีย. สัมภาษณ์. 25 มิถุนายน 2564.

ชัยณรงค์ กิริติยวงศ์. เอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย. สัมภาษณ์.
23 มิถุนายน 2564.

दनัย มุ่สา. ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษประจำสำนักนายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2564.

นริสสา สมานะวนิชย์. นักการทูตชำนาญการ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคโร ประเทศอียิปต์.
สัมภาษณ์. 23 มิถุนายน 2564.

ปกรณ สุทธิลักษณ์ พ.อ. ผู้อำนวยการกองข่าว กรมข่าวทหารบก. สัมภาษณ์. 24 มิถุนายน 2564.

ประกิจ ประจันปัจฉิก. ที่ปรึกษาสภาความมั่นคงแห่งชาติ สภาความมั่นคงแห่งชาติ. สัมภาษณ์.
25 มิถุนายน 2564.

พรพงศ์ กนิษฐานนท์. เอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน ประเทศจอร์แดน. สัมภาษณ์. 21 มิถุนายน
2564.

พุทธิพร อ้วนถก้าน. เอกอัครราชทูต ณ กรุงโคโร ประเทศอียิปต์. สัมภาษณ์. 24 มิถุนายน 2564.

ยะห์ยา วงษ์กันยา. นักการทูตชำนาญการ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัต ประเทศ
ปากีสถาน. สัมภาษณ์. 23 มิถุนายน 2564.

โรฮานา อะยียูโซะ. นักวิชาการศึกษาดำเนินการ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้.
สัมภาษณ์. 25 มิถุนายน 2564.

วิสุทธิ บิลล่าเต๊ะ. อิหม่าม อดีตผู้อำนวยการศูนย์ประสานงาน สำนักจุฬาราชมนตรี. สัมภาษณ์.
23 มิถุนายน 2564.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ
บทบาทกระทรวงการต่างประเทศในการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

1. Email.....
2. ชื่อ-สกุล.....
3. เพศ
☐ ชาย ☐ หญิง ☐ ไม่ประสงค์ระบุ
4. โปรดระบุสถานะการศึกษาในปัจจุบัน
☐ กำลังศึกษาอยู่ ☐ จบการศึกษาแล้ว
5. โปรดระบุรายละเอียดประเภทการศึกษา
☐ สายสามัญ ☐ สายศาสนา
6. โปรดระบุรายละเอียดวุฒิ/สาขาการศึกษา/สถาบันการศึกษา

7. ภูมิลำเนา (โปรดระบุจังหวัดที่อยู่ในปัจจุบัน)

ส่วนที่ 2: การประเมินความพึงพอใจ

1. ท่านเคยเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศใด ที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ (โปรดระบุรายละเอียดโครงการ/กิจกรรม และหน่วยงานที่จัด โดยสามารถระบุได้มากกว่า 1 โครงการ)

2. ท่านมีความพึงพอใจในกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่เคยเข้าร่วมมาน้อยเพียงใด (โปรดระบุข้อใดข้อหนึ่งที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด)
 - 2.1 ภาพรวมการดำเนินโครงการ/กิจกรรม
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
 - 2.2 รูปแบบโครงการ/กิจกรรม
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

- 2.3 สถานที่ดำเนินโครงการ/กิจกรรม
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
- 2.4 หัวข้อและรายละเอียดโครงการ/กิจกรรม
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
- 2.5 แนวทางการประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรม
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
- 2.6 องค์ประกอบและจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
3. ท่านมีความพึงพอใจในผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมและประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมมากน้อยเพียงใด (โปรดระบุข้อใดข้อหนึ่งที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด)
- 3.1 โครงการ/กิจกรรมบรรลุเป้าหมายตามความคาดหวัง
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
- 3.2 โครงการ/กิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และมีส่วนช่วยขยายโอกาส ในการประกอบอาชีพในอนาคต
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
- 3.3 โครงการ/กิจกรรมมีส่วนช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
- 3.4 โครงการ/กิจกรรมมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาความไม่สงบและพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
- 3.5 โครงการ/กิจกรรมมีส่วนช่วยเพิ่มพูนโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิต
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
- 3.6 โครงการ/กิจกรรมมีส่วนช่วยเสริมสร้างเครือข่ายการติดต่อและปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา กับหน่วยงานภาครัฐของไทย
☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
4. ท่านเห็นสมควรให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินโครงการ/กิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศต่อไปหรือไม่ (โปรดระบุข้อใดข้อหนึ่งที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด)
- ☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

5. ท่านสนใจเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่หรือไม่ (โปรดเลือกข้อใดข้อหนึ่ง)

☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่

6. ท่านจะแนะนำให้บุคคลอื่นเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศในอนาคตหรือไม่ (โปรดเลือกข้อใดข้อหนึ่ง)

☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่

ส่วนที่ 3: ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

1. ท่านเห็นว่า โครงการ/กิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่มีปัญหาและอุปสรรคในมิติใด (สามารถระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ รูปแบบโครงการ
- ☐ การประชาสัมพันธ์โครงการ
- ☐ ขอบข่ายการมีส่วนร่วม
- ☐ การกำหนดหัวข้อ รายละเอียดและวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรม
- ☐ การนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในอนาคต
- ☐ งบประมาณในการดำเนินโครงการ
- ☐ อื่น ๆ โปรดระบุรายละเอียด.....

2. ท่านเห็นว่า กระทรวงการต่างประเทศควรปรับปรุงและพัฒนาโครงการ/กิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในมิติใดบ้าง (สามารถระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ รูปแบบและลักษณะของโครงการ/กิจกรรม
- ☐ แนวทางการประชาสัมพันธ์
- ☐ ขอบข่ายการมีส่วนร่วม
- ☐ การกำหนดหัวข้อ รายละเอียดและวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรม
- ☐ การต่อยอดโครงการ/กิจกรรมให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันและการประกอบอาชีพในอนาคต
- ☐ การจัดสรรงบประมาณ
- ☐ อื่น ๆ โปรดระบุรายละเอียด.....

3. ท่านคิดว่า โครงการ/กิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่มีส่วนช่วยในการขยายโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรมมากน้อยเพียงใด (โปรดเลือกข้อใดข้อหนึ่งเพียงข้อเดียว)

☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

4. ท่านได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่มากน้อยเพียงใด (โปรดเลือกข้อใดข้อหนึ่งเพียงข้อเดียว)

☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4: ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการ/กิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศ

1. ท่านคิดว่า ในอนาคต โครงการ/กิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ควรมีรูปแบบและแนวทางดำเนินการอย่างไร (โปรดเลือกหัวข้อและลักษณะโครงการที่กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญ โดยสามารถระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับกีฬาและสันทนาการ
- ☐ โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา
- ☐ โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะด้านภาษาต่างประเทศ
- ☐ โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการสนับสนุนและการให้ความช่วยเหลือนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ
- ☐ โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการเพิ่มพูนทักษะเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต
- ☐ อื่น ๆ โปรดระบุรายละเอียด.....

ภาคผนวก ข บทสัมภาษณ์กรณีศึกษา

1. กลุ่มผู้ดำเนินโครงการ

1.1 กรณีศึกษาที่ 1 นายพรพงศ์ กนิษฐานนท์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงอัมมาน ประเทศจอร์แดน

(1) ท่านคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับภาพรวมการดำเนินการกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรค และความเชื่อมโยงระหว่างภารกิจดังกล่าวกับยุทธศาสตร์และแนวนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จซต.

- โครงการสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศนับเป็นการแก้ไขปัญหาที่ “ปลายเหตุ” และอาจไม่ตอบโจทย์เรื่องการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จซต. เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติที่ดีต่อภาครัฐอยู่แล้ว โดยในกรณีจอร์แดนร้อยละ 90 ของนักศึกษาไทยมุสลิมเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อภาครัฐ ในขณะที่กลุ่มนักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน (radicals) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ ดังนั้น การดำเนินการต่อกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีแนวคิดในลักษณะดังกล่าวจึงจำเป็นต้องดำเนินการตั้งแต่ต้นทาง

- ในภาพรวม โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทรวงการต่างประเทศจัดขึ้นมีส่วนช่วยขยายโอกาสทางการศึกษา เพิ่มพูนทักษะและองค์ความรู้ให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมจากพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จซต.) ซึ่งทำให้นักศึกษามีศักยภาพและขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากความรู้และความเชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลาม อย่างไรก็ตาม ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่านักศึกษาได้ใช้ประโยชน์จากทักษะและองค์ความรู้ดังกล่าวมากน้อยเพียงใดเมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย

- ที่ผ่านมา การดำเนินโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับนักศึกษาไทยมุสลิมในจอร์แดนประสบปัญหาเนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่เคร่งครัดในหลักความเชื่อทางศาสนาอิสลาม จึงตีความการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ตามหลักศาสนาอิสลามในลักษณะที่แคบ และไม่เปิดกว้างต่อแนวคิดและหลักความเชื่อที่แตกต่าง โดยถูกปลูกฝังความคิดดังกล่าวตั้งแต่วัยรุ่น ซึ่งทำให้เกิดข้อจำกัดในการขยายความร่วมมือและส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์กับกลุ่มนักศึกษาดังกล่าว การดึงดูดให้นักศึกษาสนใจเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งการผลักดันโครงการต่าง ๆ ให้เป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะโครงการเพิ่มพูนทักษะด้านวิชาชีพและภาษา และโครงการขยายองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีซึ่งยังไม่ได้ได้รับความสนใจจากกลุ่มนักศึกษาในจอร์แดนมากนัก

(2) ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- กระทรวงการต่างประเทศควรพิจารณากำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อสนองตอบความต้องการที่แตกต่างกันของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม โดยในกรณีจอร์แดน ประกอบด้วย (1) กลุ่มที่ได้รับทุนการศึกษาจากการจอร์แดน (2) กลุ่มที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนปอเนาะ และมีข้อจำกัดทางวิชาการและภาษา ซึ่งทำให้ไม่สามารถศึกษาต่อสายสามัญในประเทศไทย (3) กลุ่มที่ครอบครัวไม่ประสงค์ให้ศึกษาต่อในประเทศไทย เพราะข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ จซต. (4) กลุ่มที่คำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายและค่าครองชีพ ซึ่งในหลายกรณีพบว่าการศึกษาต่อในต่างประเทศมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าการศึกษาต่อในประเทศไทย และ (5) กลุ่มที่มีความเชื่อว่า การศึกษาต่อในต่างประเทศจะช่วยยกระดับสถานะทางสังคมให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น

- ขอให้กระทรวงการต่างประเทศ (1) มุ่งเน้นโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการเพิ่มพูนทักษะทางวิชาชีพมากขึ้น เช่น โครงการ start-up และโครงการเรียนรู้เทคนิคการตัดต่อวิดีโอ หรือการแนะนำด้านวิชาชีพและการถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ โดยวิทยากรที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับ เพื่อเปิดโลกทัศน์และขยายโอกาสให้นักศึกษานำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพัฒนาต่อยอดและใช้ประโยชน์เมื่อสำเร็จการศึกษา (2) รักษาความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนกิจกรรมกีฬาและสันติภาพที่ริเริ่มโดยสมาคม/ชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมในแต่ละพื้นที่ เพราะเป็นโครงการที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างความไว้วางใจและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา กับหน่วยงานภาครัฐ (3) ตระหนักถึงมุมมองและทัศนคติของนักศึกษาไทยมุสลิมที่ถูกปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการเป็น “ผู้ด้อยโอกาส” ที่สมควรได้รับการดูแลและเยียวยาจากภาครัฐ และ (4) พิจารณาขยายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาไทยมุสลิมตระหนักถึงคุณค่าและความจำเป็นของการศึกษาในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากสายศาสนา โดยอาจดำเนินการในลักษณะการจัดสรรทุนรัฐบาลเพื่อศึกษาต่อในสายสามัญให้แก่ นักศึกษาไทยมุสลิมที่มีศักยภาพ รวมทั้งการเตรียมการรองรับด้านอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษากลุ่มดังกล่าวได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จซต. อย่างแท้จริง

1.2 กรณีศึกษาที่ 2 นายชัยณรงค์ กิริติยวงศ์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

(1) ท่านคิดว่า โครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแนวนโยบายของภาครัฐ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จซต. มากน้อยเพียงใด

- โครงการและกิจกรรมการส่งเสริมสวัสดิการของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ อาทิ โครงการตรวจสุขภาพฟันและช่องปากเป็นโครงการที่มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ และสามารถดึงดูดนักศึกษาในวงกว้าง เพราะเป็นโครงการที่นักศึกษาได้รับผลประโยชน์โดยตรง จึงมีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐและตอบสนองเป้าประสงค์ของรัฐในมิติความมั่นคง

- อย่างไรก็ดี ประเด็นที่กระทรวงการต่างประเทศควรให้ความสำคัญ คือ การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอดแทรกแนวคิดสำคัญต่าง ๆ ให้แก่นักศึกษา อาทิ การบริหารจัดการงบประมาณอย่างคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนไทยมุสลิมมีกระบวนการคิดที่สร้างสรรค์และเป็นระบบ

(2) ในมุมมองของท่าน อะไรคือประเด็นท้าทายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- ค่านิยมพื้นฐานของชาวไทยมุสลิมที่ยังคงมุ่งแสวงหาจุดยืนและต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ โดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่จำเป็นต้องแสวงหา “สิ่งล่อใจ” เพื่อดึงดูดนักศึกษาให้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งทำให้โครงการในลักษณะ “จิตอาสา” ที่ไม่มีการระบุสิ่งตอบแทนอย่างชัดเจน อาจไม่ได้รับความสนใจและสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการส่งเสริมให้นักศึกษาไทยมุสลิมตระหนักถึงคุณค่าในเชิงจิตใจจากการมีส่วนร่วมในโครงการ และลดการยึดติดกับผลตอบแทนในเชิงวัตถุ

- ลักษณะนิสัยของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่มีกรวมกลุ่มกันเอง และจำกัดการมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาจากกลุ่มอื่น ๆ เป็นปัจจัยที่ทำให้ขอบข่ายการเรียนรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างเป็นไปอย่างจำกัด และก่อให้เกิดอุปสรรคในการผลักดันโครงการเกี่ยวกับการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม

- ความแตกต่างทางพื้นฐานการศึกษาระหว่างกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมสายสามัญกับสายศาสนา เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดรูปแบบโครงการที่มีความเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักศึกษาได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ความพยายามในการตอบสนองความต้องการและดึงดูดความสนใจของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม ก็อาจตกเป็นเป้าถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นการดำเนินการตามแนวนโยบาย “ประชานิยม” โดยไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. อย่างเป็นรูปธรรม

(3) ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- เสนอให้พิจารณากำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณค่าทางจิตใจให้แก่กลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ โดยอาจใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์โครงการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้นักศึกษาสนใจเข้าร่วมโครงการมากขึ้น

- กระทรวงการต่างประเทศจำเป็นต้องศึกษารายละเอียดและคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางพื้นฐานการศึกษา ทัศนคติ และค่านิยมของนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อของนักศึกษาสายศาสนาที่ว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านศาสนาในประเทศโลกมุสลิมเปรียบเสมือนนักปราชญ์ที่มีสถานะทางสังคมเหนือกว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านวิชาชีพอื่น ๆ อาทิ วิศวกรรมศาสตร์

- กระทรวงการต่างประเทศควรคำนึงถึงผลประโยชน์ที่นักศึกษาจะพึงได้รับการเข้าร่วมโครงการ โดยอาจให้ความสำคัญสูงสุดกับ (1) โครงการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและทักษะที่มีส่วนช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้แนวทางการพึ่งพาตนเอง (2) โครงการจิตอาสาที่สอดแทรกแนวคิดในเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการกระตุ้นความรู้สึภาคภูมิใจและการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองไทย และ (3) โครงการส่งเสริมสวัสดิการที่สามารถดึงดูดให้นักศึกษาสนใจเข้าร่วมโครงการในวงกว้าง และมีส่วนช่วยเผยแพร่ภาพลักษณ์เชิงบวกเกี่ยวกับบทบาทของภาครัฐในการสนับสนุนช่วยเหลือนักศึกษาไทยมุสลิม

- นอกจากนี้ ข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ จำเป็นต้องประสานงานและร่วมมือกับสมาคม/ชมรมนักศึกษาไทยมุสลิมอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อลด “กำแพง” ในการดำเนินปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับหน่วยงานภาครัฐ โดยกระทรวงการต่างประเทศอาจพิจารณาจัดโครงการสัมมนาและฝึกอบรมข้าราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษาไทยมุสลิม รวมทั้งกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการดำเนินโครงการให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.3 กรณีศึกษาที่ 3 นายพุทธิพร อ้วนทศล้าน เอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร ประเทศอียิปต์

(1) ท่านคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

- โครงการสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศเป็นภารกิจที่ครอบคลุม 2 มิติ ได้แก่ มิติด้านความมั่นคง เพื่อสนองตอบยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จซต. และมิติด้านการพัฒนา โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา กับหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะการเน้นย้ำให้นักศึกษาตระหนักถึงความพร้อม

ของภาครัฐในการสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในกรณีต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินการกิจทั้ง 2 มิติดังกล่าวมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

- ในมิติด้านความมั่นคง กระทรวงการต่างประเทศมุ่งเน้นการใช้หลักสันติวิธีเป็นหลัก ซึ่งอาจแตกต่างจากแนวทางของหน่วยงานด้านความมั่นคง โดยในกรณีอียิปต์ สามารถจำแนกประเภทนักศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่เข้าร่วมในสมาคมนักศึกษาไทยในอียิปต์ ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานเอกอัครราชทูตฯ และ (2) กลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมในสมาคมฯ ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านและไม่ประสงค์ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสถานเอกอัครราชทูตฯ (ซึ่งมักมีการบริหารและการรวมตัวที่เป็นระบบและเข้มงวด ตลอดจนมีการตรวจตราสอดส่องกันเองภายในกลุ่ม เพื่อมิให้สมาชิกของกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กับสถานเอกอัครราชทูตฯ) และกลุ่มที่มีแนวคิดสายกลาง แต่ไม่สนใจเข้าร่วมโครงการของสถานเอกอัครราชทูตฯ อย่างไรก็ตาม สถานเอกอัครราชทูตฯ มุ่งขยายเครือข่ายและช่องทางการติดต่อกับนักศึกษาไทยมุสลิมทุกกลุ่ม โดยไม่คำนึงถึงแนวคิดและทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อภาครัฐ ทั้งนี้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในห้วงที่ผ่านมา มีส่วนช่วยให้สถานเอกอัครราชทูตฯ สามารถเข้าถึงนักศึกษาแต่ละกลุ่มได้อย่างทั่วถึงมากขึ้นผ่านการดำเนินโครงการมอบถุงยังชีพและการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว

- ในมิติด้านการพัฒนา กระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทย อาจจำเป็นต้องปรับแนวทางการดำเนินการให้สอดคล้องกันมากขึ้น เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ที่เดินทางไปศึกษาต่อในอียิปต์เป็นนักศึกษาสายศาสนา ซึ่งอาจประสบข้อจำกัดในการประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย โดยเฉพาะเมื่อคำนึงถึงสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้การเพิ่มพูนทักษะทางวิชาชีพ อาทิ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเสริมสร้างโอกาสทางอาชีพ หน่วยงานต้นทางในพื้นที่ ได้แก่ ศอ.บต. และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) จึงจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจและชี้ช่องทางในการประกอบอาชีพอื่น ๆ ให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ โดยอาจประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยท้องถิ่นในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางวิชาชีพระยะสั้น เพื่อขยายโอกาสในการเป็นผู้ประกอบการ สร้างโอกาสและทางเลือกให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิม ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาพื้นที่ จขต. ต่อไป นอกจากนี้ หน่วยงานต้นทางกลางทาง และปลายทาง ควรพิจารณาริเริ่มโครงการส่งเสริมทางเลือกในการประกอบอาชีพเพื่อรองรับนักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ อาทิ การบรรยายและชี้แนะแนวทางในการประกอบอาชีพโดยวิทยากรที่มีอิทธิพลทางความคิดหรือผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อบูรณาการความร่วมมือในเรื่องดังกล่าว อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักศึกษาไทยมุสลิมอย่างแท้จริงต่อไป

(2) โปรดอภิปรายแนวทางการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในอียิปต์ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร ดำเนินโครงการโดยประสานงานและหารือกับผู้แทนนักศึกษาไทยมุสลิมในพื้นที่อย่างใกล้ชิด กิจกรรมส่วนใหญ่ของนักศึกษาในอียิปต์เป็นการรวมกลุ่มของนักศึกษาไทยมุสลิม โดยไม่มีนักศึกษาต่างชาติกลุ่มอื่นเข้าร่วม อันเนื่องจากข้อจำกัดด้านภาษาและค่านิยมของชาวไทยที่มีกรวมกลุ่มกันเอง อย่างไรก็ตาม สถานเอกอัครราชทูตฯ มุ่งส่งเสริมให้นักศึกษาในอียิปต์ปรับเปลี่ยนรูปแบบและแนวทางดำเนินโครงการให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของโลกในปัจจุบันมากขึ้น โดยเฉพาะการขยายเครือข่ายการติดต่อและเสริมสร้างการมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาต่างชาติ เพื่อเปิดโลกทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในอนาคต

(3) ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- โดยที่การเดินทางไปศึกษาต่อด้านศาสนาในต่างประเทศอาจประสบปัญหาทั้งในเรื่องความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต กระทรวงการต่างประเทศจึงควรพิจารณาประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันโครงการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันการศึกษาภายในประเทศ โดยอาจดำเนินการร่วมกับสถาบันการศึกษาชั้นนำในต่างประเทศ รวมทั้งการเชิญวิทยากรหรืออาจารย์พิเศษจากต่างประเทศเข้าร่วมโครงการ เพื่อยกระดับหลักสูตรดังกล่าวเข้าสู่มาตรฐานสากล ซึ่งจะมีส่วนช่วยขยายโอกาสและเพิ่มพูนทางเลือกทางการศึกษาให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมใน จขต. ต่อไป

- กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นโครงการที่เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่นักศึกษา โดยเฉพาะโครงการส่งเสริมทักษะและเพิ่มพูนศักยภาพที่เป็นประโยชน์สำหรับการประกอบอาชีพ โดยอาจดำเนินการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ และปรับรูปแบบโครงการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์โควิด-19 มากขึ้น อาทิ การดำเนินโครงการในรูปแบบออนไลน์ รวมทั้งการคัดเลือกวิทยากรที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มนักศึกษา เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทางเลือกในการประกอบอาชีพ

1.4 กรณีศึกษาที่ 4 นางสาวนริสสา สมานะวณิช นักการทูตชำนาญการ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร ประเทศอียิปต์

(1) โปรดอภิปรายแนวทางการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในอียิปต์ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไคโร

- โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในอียิปต์มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา โดยแบ่งเป็น (1) โครงการที่จัดโดยสถานเอกอัครราชทูตฯ และ (2) โครงการที่

สมาคมนักศึกษาไทยในอียิปต์เป็นผู้ริเริ่มและบริหารโครงการ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถานเอกอัครราชทูตฯ การดำเนินโครงการในภาพรวมมีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติอันดีของนักศึกษาที่มีต่อภาครัฐ อย่างไรก็ดี โดยที่นักศึกษาไทยมุสลิมในอียิปต์แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มที่เป็นสมาชิกสมาคมนักเรียนไทยในกรุงไคโรในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติและความสัมพันธ์อันดีกับสถานเอกอัครราชทูตฯ และ (2) กลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในสมาคมฯ ซึ่งไม่ประสงค์ติดต่อกับสถานเอกอัครราชทูตฯ การกำหนดรูปแบบโครงการจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าว ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติ การกำหนดรูปแบบโครงการเพื่อดึงดูดความสนใจของกลุ่มนักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านเป็นสิ่งที่ดำเนินการได้ยาก ในขณะเดียวกัน การโน้มน้าวความสนใจของกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมสายกลางซึ่งไม่ได้มีแนวคิดในเชิงต่อต้านมากนักก็อาจประสบปัญหาเช่นกัน โดยเฉพาะในกรณีที่นักศึกษาไม่อาจแยกแยะประเด็นทางศาสนาออกจากประเด็นทางการเมือง และใช้หลัก “Muslim brotherhood” ในการตีความประเด็นทางการเมือง รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดกับแนวนโยบายด้านความมั่นคงของอียิปต์ และเป็นสาเหตุให้นักศึกษาไทยมุสลิมบางกลุ่มเป็นที่จับตามองของหน่วยงานด้านความมั่นคงของอียิปต์

- โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานเอกอัครราชทูตฯ เช่น โครงการสนับสนุนที่ทำการของสมาคมนักเรียนไทยอียิปต์ ซึ่งเป็นการสนับสนุนงบประมาณในการเช่าสถานที่ทำการ เพื่อให้สมาคมฯ มีพื้นที่สำหรับการดำเนินภารกิจและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างเป็นกิจลักษณะ เช่น โครงการตีพิมพ์หนังสือ การเตรียมเอกสารเพื่อขอรับ/ ต่ออายุการตรวจลงตราให้แก่นักศึกษาไทยในอียิปต์ โดยที่ผ่านมา สถานเอกอัครราชทูตฯ ดำเนินการโดยหารือกับผู้แทนสมาคมฯ อย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ดี ในบางกรณี การพึ่งพากลไกสมาคมฯ ในการมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาเป็นแนวทางที่เปรียบเสมือน “ดาบสองคม” เพราะอาจสร้างความคาดหวังให้แก่ศึกษามากเกินไปจนเข้าข่าย “spoil” โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและอำนวยความสะดวกในเรื่องที่อยู่ในวิสัยที่นักศึกษาหรือสมาคมฯ ควรดำเนินการด้วยตนเอง อาทิ การจัดรถรับ-ส่งนักศึกษาเมื่อเดินทางถึงอียิปต์ สถานเอกอัครราชทูตฯ จึงจำเป็นต้องพิจารณาขอบเขตและแนวทางการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาอย่างรอบคอบและระมัดระวัง โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้นักศึกษามีความรับผิดชอบและสามารถพึ่งพาตนเองได้

(2) ในมุมมองของท่าน อะไรคือประเด็นท้าทายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

วิกฤติสถานการณ์ต่าง ๆ ในอียิปต์ เช่น สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองและล่าสุดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีส่วนช่วยให้สถานเอกอัครราชทูตฯ สามารถขยายช่องทางการติดต่อสื่อสารไปยังนักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น โดยเฉพาะ

กลุ่มนักศึกษาที่มีแนวคิดสายกลางซึ่งเริ่มผ่อนคลายท่าทีและตอบสนองในเชิงบวกต่อความช่วยเหลือของสถานเอกอัครราชทูตฯ เพราะตระหนักว่า อุดมการณ์ทางการเมืองไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องนอกจากนี้ สถานการณ์เหล่านี้ยังช่วยให้นักศึกษาตระหนักถึงความพยายามของรัฐในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนนักศึกษา อันจะนำไปสู่ทัศนคติเชิงบวกของนักศึกษาที่มีต่อภาครัฐ อย่างไรก็ตาม การที่นักศึกษาบางกลุ่มยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรุ่นพี่อย่างใกล้ชิด เป็นปัจจัยที่ทำให้นักศึกษาบางกลุ่มลังเลที่จะเข้าร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับสถานเอกอัครราชทูตฯ โดยจะพิจารณาเข้าร่วมเฉพาะในกรณีที่นักศึกษาได้รับประโยชน์โดยตรงเท่านั้น

(3) ท่านคิดว่า การดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ของกระทรวงการต่างประเทศมีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ และอย่างไร

ในภาพรวม โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศมีความเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์ โดยในกรณีอียิปต์ สถานเอกอัครราชทูตฯ ผนึกกำลังดำเนินการร่วมกับสมาคมนักเรียนไทยในอียิปต์ในพระบรมราชูปถัมภ์อย่างใกล้ชิดซึ่งการดำเนินในลักษณะดังกล่าวเป็นกลไกและตัวแปรสำคัญในการดึงดูดนักศึกษาให้สนใจเข้าร่วมโครงการของสถานเอกอัครราชทูตฯ และนำไปสู่กระแสตอบรับในเชิงบวก ตลอดจนมีส่วนช่วยเสริมสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมของนักศึกษา จากการได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบโครงการ ซึ่งทำให้นักศึกษาได้เพิ่มพูนประสบการณ์ และพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการอย่างเป็นระบบ

(4) ท่านคิดว่า กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศในรูปแบบใด และเพราะเหตุใด

เห็นว่า ข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องของภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและแนวทางการดำเนินโครงการมากขึ้น เช่น การสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยาการที่มีอิทธิพลทางความคิดเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และเสนอแนะแนวทางในการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงนักศึกษา ซึ่งจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความรู้จักคุ้นเคยและปลูกฝังทัศนคติเชิงบวกของนักศึกษาที่มีต่อภาครัฐ อีกทั้งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความต้องการของนักศึกษา อันจะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบโครงการที่สามารถสนองตอบความต้องการของนักศึกษาได้อย่างแท้จริง

1.5 กรณีศึกษาที่ 5 นายยะห์ยา วงศ์กันยา นักการทูตชำนาญการ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัต ประเทศปากีสถาน

(1) โปรดอธิบายแนวทางการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในอียิปต์ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสลามาบัต

- โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของสถานเอกอัครราชทูตฯ มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม และการเพิ่มพูนศักยภาพและทักษะที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพให้แก่นักศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มนักศึกษาสายสามัญในกรุงอิสลามาบัต และ (2) กลุ่มนักศึกษาสายศาสนาในเมืองละฮอร์ โดยแต่ละกลุ่มมีแนวคิด ความคาดหวังต่อโครงการ และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มนักศึกษาในกรุงอิสลามาบัตเป็นกลุ่มที่ศึกษาในสถาบันที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ในขณะที่นักศึกษาที่เมืองละฮอร์ศึกษาในสถาบันที่ไม่ได้รับการรับรองจาก ก.พ. จึงไม่มีวุฒิการศึกษาที่เป็นทางการ

- สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมในปากีสถานจาก (1) แผนงานบูรณาการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา จต. ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ เพื่อดำเนินโครงการเกี่ยวกับการจัดงานเฉลิมฉลองวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ และ (2) งบสนับสนุนกิจกรรมคนไทยในต่างประเทศของกรมการกงสุล เพื่อดำเนินโครงการฝึกอบรมด้านสหวิชาชีพ

- ในห้วงที่ผ่านมา ความสัมพันธ์ระหว่างสถานเอกอัครราชทูตฯ กับนักศึกษาเป็นไปอย่างดียิ่ง เนื่องจากนักศึกษามีความไว้วางใจและติดต่อขอรับความช่วยเหลือ ตลอดจนสนใจเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานเอกอัครราชทูตฯ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโครงการเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสวัน Eid ซึ่งใช้วงเงินงบประมาณน้อยแต่มีประสิทธิภาพสูงในการเข้าถึงนักศึกษา และมีส่วนช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับหน่วยงานภาครัฐ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พบปะข้าราชการสถานเอกอัครราชทูตฯ เพื่อสอบถามในประเด็นต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

- นักศึกษาในปากีสถานส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาใน จต. แต่ไม่ใช่กลุ่มที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน โดยสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี เพราะมีจำนวนไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับสลิติ นักศึกษาไทยมุสลิมในประเทศอื่น ๆ ซึ่งมีนักศึกษาไทยมุสลิมหลายกลุ่มอยู่ร่วมกัน นอกจากนี้ ยังเป็นกลุ่มที่ขาดประสบการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม เพราะไม่มีโอกาสได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของสังคมอื่นที่นอกเหนือไปจากสังคม จต. การมีส่วนร่วมในโครงการของสถานเอกอัครราชทูตฯ จึงมีส่วนช่วยเปิดโลกทัศน์และส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักศึกษาได้รับทราบแนวปฏิบัติและการวางตัวในสังคมอย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งเป็นประเด็นที่มีนัยละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างแนบเนียน

- การดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในปากีสถานของสถานเอกอัครราชทูตฯ มุ่งยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยมีการ

มอบหมายหน้าที่ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจ เพื่อเสริมสร้างความคุ้นเคย และเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการดำเนินโครงการอย่างใกล้ชิด ซึ่งทำให้โครงการของสถานเอกอัครราชทูตฯ สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาอย่างแท้จริง

(2) ในมุมมองของท่าน อะไรคือประเด็นท้าทายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

ทัศนคติและการวางตัวของข้าราชการที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบภารกิจ การดูแลนักศึกษาไทยมุสลิมเป็นตัวแปรสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการให้เกิดความคืบหน้าและประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ วิธีการ (approach) ในการเข้าถึงนักศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษา โดยในกรณีของสถานเอกอัครราชทูตฯ การเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และการใช้แนวทางถ้อยทีถ้อยอาศัยและความจริงใจในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่นักศึกษาริเริ่มขึ้น เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อสถานเอกอัครราชทูตฯ

(3) ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- ในฐานะหน่วยงาน “กลางทาง” ในภารกิจการสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิม กระทรวงการต่างประเทศควรกำหนดขอบข่ายหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่มีนัยเชื่อมโยงกับภารกิจของหน่วยงานต้นทางและปลายทาง เพื่อให้การดำเนินการกิจดังกล่าวครอบคลุมทุกมิติ รวมทั้งควรบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดรูปแบบโครงการที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อาทิ โครงการแนะแนวและฝึกอบรมทางวิชาชีพ เพื่อให้โครงการดังกล่าวเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม

- การคัดเลือกวิทยากรเพื่อเข้าร่วมโครงการสัมมนาเพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจ (inspiration talk) ต่าง ๆ รวมทั้งการดำเนินโครงการในรูปแบบออนไลน์ ควรพิจารณาอย่างเหมาะสมและคำนึงถึงความเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ตลอดจนความสอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน โดยกระทรวงการต่างประเทศอาจรับฟังข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักศึกษาโดยตรง เพื่อให้โครงการสามารถเข้าถึงและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษาได้อย่างแท้จริง

- การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพและทักษะทางวิชาชีพต่าง ๆ ควรมีการระบุประเด็นและหัวข้ออย่างชัดเจน อาทิ การเสริมสร้างทักษะเกี่ยวกับการวางแผนธุรกิจ ซึ่งนักศึกษาสามารถนำไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างแท้จริง

- การมอบหมายข้าราชการเพื่อดำเนินภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ ทั้งในเรื่องทัศนคติ ความใส่ใจ ภาวะผู้นำ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษา โดยกระทรวงการต่างประเทศอาจพิจารณาสนับสนุนโดยการจัดโครงการสัมมนา/ฝึกอบรมสำหรับข้าราชการที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการดังกล่าว เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

2. กลุ่มบุคลากรภาครัฐที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ

2.1 กรณีศึกษาที่ 6 นายประกิจ ประจันปัจฉนิก ที่ปรึกษาสภาความมั่นคงแห่งชาติ

(1) ท่านคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

- ภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศเป็นองค์ประกอบสำคัญในยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศที่สภาความมั่นคงแห่งชาติได้จัดทำขึ้น เพื่อสนองนโยบายของรัฐในการนำหลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ผ่านการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา เพื่อเป็นรากฐานนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ซึ่งเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ยังถูกจำกัดโอกาสทางการศึกษาด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจความยากไร้และความห่างไกลตั้งแต่อดีต โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าวมุ่งหวังให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการดำเนินภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมที่ชัดเจนและเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งช่วงก่อนการเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ ขณะที่ศึกษาอยู่ และภายหลังสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย

- กระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างและปลูกฝังทัศนคติอันดีของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ ผ่านการใช้แนวทางสันติวิธีในการดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาด้วยความเอาใจใส่ ความเข้าใจและความยอมรับในวิถีของชาวไทยมุสลิม ที่มีความแตกต่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติต่อนักศึกษาไทยมุสลิมทุกกลุ่มบนพื้นฐานของความเท่าเทียม ในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. ดังที่นายแพทย์ประเวศ วะสี เคยกล่าวไว้ว่า “ไม่มีใครช่วยแก้ไขปัญหา จชต. ได้ดีเท่าคนในพื้นที่ โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่”

(2) ท่านคิดว่า กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศในรูปแบบใด และเพราะเหตุใด

- บุคลากรของกระทรวงการต่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมจำเป็นต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจและยอมรับในค่านิยมและหลักความเชื่อของชาวไทยมุสลิมที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับประเด็นทางศาสนา อาทิ สถานะทางสังคมและการเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลทางความคิดของผู้นำและครูสอนศาสนา และตระหนักถึงประเด็นดังกล่าวในการกำหนดรูปแบบและแนวทางการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

- โดยคำนึงถึงผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในบริบทต่าง ๆ กระทรวงการต่างประเทศจำเป็นต้องกำหนดแนวทางและประเมินสถานการณ์รวมทั้งให้คำแนะนำต่อนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยอาจร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนปรับปรุงแบบการดำเนินโครงการให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติใหม่ในช่วงหลังสถานการณ์โควิด-19 มากขึ้น ได้แก่ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการด้านสาธารณสุขของแต่ละประเทศ การติดตามความเป็นอยู่และให้ความช่วยเหลือนักศึกษา และการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบออนไลน์

(3) ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- ในเชิงนโยบาย รัฐบาลโดยสภาความมั่นคงแห่งชาติอยู่ระหว่างการปรับปรุงยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยกระทรวงการต่างประเทศอาจใช้โอกาสนี้ในการชี้แจงข้อจำกัดและประเด็นท้าทายในการดำเนินโครงการ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการปรับปรุงยุทธศาสตร์และแนวทางดำเนินการให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่อง (1) การจัดทาระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษา (2) การใช้ประโยชน์จากกลไกคณะอนุกรรมการบริหารจัดการด้านการศึกษานักศึกษาไทยมุสลิมใน จชต. เพื่อขับเคลื่อนภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ (3) การใช้ประโยชน์จากนักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. (4) การแสวงหาความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างไทยกับประเทศที่มีนักศึกษาไทยมุสลิมเดินทางไปศึกษาต่อ และ (5) การบริหารจัดการทุนการศึกษาจากต่างประเทศอย่างเป็นระบบ

- ในเชิงปฏิบัติ กระทรวงการต่างประเทศควรพิจารณาให้ความสำคัญกับโครงการแนะแนวการศึกษาต่อในต่างประเทศให้แก่เด็กและเยาวชนไทยที่มีความประสงค์ดังกล่าว เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่นักศึกษา รวมทั้งพัฒนากลไกในการบริหารและจัดการทุนการศึกษา ตลอดจนเสริมสร้างความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศกับสถาบันการศึกษาในประเทศที่เกี่ยวข้อง

- นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาไทยมุสลิมมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรักและทัศนคติเชิงบวก

ของการเป็นพลเมืองไทยและการเป็นตัวแทนประเทศ โดยอาจดำเนินการผ่านการติดต่อประสานกับ สมาคม ชมรม หรือศูนย์ประสานงานนักศึกษาไทยในต่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้องค์กรดังกล่าว เป็นกลไกการติดต่อประสานงานที่มีความเข้มแข็ง และเป็นการเพิ่มพูนศักยภาพและส่งเสริมให้ นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมต่อไป

2.2 กรณีศึกษาที่ 7 นายดนัย มุสา ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษประจำสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี

(1) ท่านคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนิน โครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

- โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมสภาความมั่นคงแห่งชาติได้จัดทำขึ้น ตามนโยบายและแผนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต. และยุทธศาสตร์ชาติด้านความ มั่นคง ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการดำเนินโครงการคือ ทัศนคติและแนวคิดของหน่วยงานรัฐและ กลุ่มนักศึกษาที่มีต่อภารกิจดังกล่าว โดยเฉพาะข้อห่วงกังวลของกระทรวงการต่างประเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในมิติของความมั่นคง ที่มุ่งเน้นการดำเนินการในเชิง ยุทธวิธีและการปฏิบัติการด้านข่าวสาร ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับแนวนโยบายและท่าทีของกระทรวงฯ ที่มุ่งเน้นสันติวิธีและการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในการดำเนินภารกิจดังกล่าว บนพื้นฐานที่ว่า นักศึกษาไทยมุสลิมทุกคนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

- กระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจกับทุก ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ การเคารพใน ความแตกต่าง และการปฏิบัติต่อนักศึกษาไทยมุสลิมทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม มิใช่มุ่งเน้นเพียงการ เสริมสร้างความมั่นคงของรัฐ ผ่านกลยุทธ์ “แยกปลาออกจากน้ำ” ซึ่งหมายถึงการแบ่งแยกชาวไทย มุสลิมที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านออกจากประชาชนกลุ่มอื่น ตามแนวปฏิบัติที่เคยใช้ในการต่อสู้ทาง ความคิดระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์กับหลักประชาธิปไตยในอดีต ซึ่งอาจก่อให้เกิดความรู้สึก หวาดระแวงและขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยกระทรวงฯ จำเป็นต้องเน้นย้ำให้ทุกฝ่าย ตระหนักถึงสถานการณ์ที่แท้จริงในปัจจุบัน ซึ่งประชาชนทุกกลุ่ม ไม่ว่าเชื้อชาติศาสนาใด ล้วนถูกหล่อ หลอมไว้ร่วมกันในฐานะ “พลเมืองไทย”

(2) ในมุมมองของท่าน อะไรคือประเด็นท้าทายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนิน โครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- การแยกยุทธศาสตร์การสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมออกเป็นสามส่วน คือ ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ก่อให้เกิดปัญหาในการขับเคลื่อนภารกิจเพราะไม่มีการเชื่อมโยงการทำงาน ของแต่ละหน่วยงาน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาซึ่งเป็น

ข้อมูลที่มีนัยสำคัญอย่างยิ่งและเป็นพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบและแนวทางดำเนินโครงการอย่างเหมาะสม ซึ่งการจัดทำชุดข้อมูลดังกล่าวต้องริเริ่มตั้งแต่หน่วยงานต้นทาง โดย ศอ.บต.

- การจัดกลุ่มนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีมากมายหลายกลุ่ม และการกำหนดแนวทางในการดำเนินโครงการต่อนักศึกษาแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสม เป็นปัจจัยชี้วัดความสำเร็จและการดึงดูดความสนใจของนักศึกษาให้เข้าร่วมโครงการ โดยประเด็นสำคัญอยู่ที่การเสริมสร้างความไว้วางใจและความไว้วางใจของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้นักศึกษาเหล่านี้เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดแผนนโยบายและการดำเนินงานของรัฐในมิติต่าง ๆ ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งจะมีส่วนช่วยสะท้อนมุมมองและท่าทีของชุมชนต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา จสท. อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแผนนโยบายของรัฐในเรื่องดังกล่าวต่อไป

- ค่านิยมและความเชื่อของชาวไทยมุสลิมที่ว่า การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาด้านศาสนาในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของศาสนา นับเป็นหน้าที่ตามหลักศาสนาของพ่อแม่และผู้ปกครองที่มีต่อบุตร เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ โดยกระทรวงการต่างประเทศจำเป็นต้องตระหนักและให้การสนับสนุนในประเด็นนี้ เพราะการส่งเสริมการศึกษาและการเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ยังเป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม และการแก้ไขปัญหา จสท.

(3) ท่านคิดว่า กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศในรูปแบบใด และเพราะเหตุใด

- กระทรวงการต่างประเทศอาจพิจารณาเชิญนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศเข้าร่วมการสัมมนานักศึกษาไทยมุสลิมในประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ มาเลเซีย และเชียวิตยากรและผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐไปเข้าร่วม เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์และพัฒนาการทางเมืองซึ่งจะช่วยเปิดโอกาสให้นักศึกษาในประเทศต่าง ๆ ได้พบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งประสบการณ์ระหว่างกันโดยตรงภายใต้กรอบและเวทีที่กระทรวงฯ เป็นผู้กำหนด นับเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตที่แตกต่างของนักศึกษาแต่ละกลุ่มในแต่ละประเทศ ตลอดจนส่งเสริมการถกเถียงทางความคิดอย่างเสรี ทำให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงคุณค่าของการเป็นพลเมืองไทย และทราบสถานะและจุดยืนทางสังคมของตนเอง

- นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นโครงการอบรมและพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การเป็นผู้นำ การบริหารจัดการ และการรู้เท่าทันทางเทคโนโลยี เพื่อให้ นักศึกษาสามารถปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการต่าง ๆ โดยอาจดำเนินการผ่านการทำงานร่วมกับสมาคมนักศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้กลไกดังกล่าวมีความแข็งแกร่งยิ่งขึ้น และเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประสานงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอย่างเข้มแข็ง

(4) ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- กระทรวงการต่างประเทศอาจพิจารณาบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการที่มีนัยเชื่อมโยงทั้งต้นทาง กลางทางและปลายทาง เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนโครงการสนับสนุนนักศึกษาได้อย่างเป็นระบบ และครอบคลุมทุกมิติ ตลอดจนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษารูปแบบใหม่ที่เข้ากับยุคสมัยและรองรับบริบทของโลกที่เปลี่ยนไป ไม่ใช่เพียงการดำเนินการให้ความช่วยเหลือในลักษณะกิจวัตร (routine) เช่น การอบรมและส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับความอดทน อดกลั้น (tolerance) เพื่อให้นักศึกษาได้ตระหนัก มีทักษะ และองค์ความรู้ทางสันติวัฒนธรรมเกี่ยวกับแนวทางการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างทางสังคม เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

- กระทรวงการต่างประเทศควรแสวงประโยชน์จากสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งทำให้มีนักศึกษาไทยมุสลิมที่ศึกษาในต่างประเทศจำนวนมากเดินทางกลับประเทศไทย ในการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาที่ได้รับผลกระทบในเรื่องต่าง ๆ เช่น การอำนวยความสะดวกในการเดินทาง การให้ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการด้านสาธารณสุขของต่างประเทศ และการจัดสรรวัคซีน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้นักศึกษามีความรู้สึกในเชิงบวกต่อภาครัฐ และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างกันมากขึ้น

- นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศอาจพิจารณาริเริ่มช่องทางออนไลน์ในการระดมสมองและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนชี้แจงพัฒนาการและความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินการกิจสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนโครงการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.3 กรณีศึกษาที่ 8 พ.อ. ประณ สุทธิลักษณ์ ผู้อำนวยการกองข่าว กรมข่าวทหารบก

(1) ท่านคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐได้เข้าถึงนักศึกษาไทยมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ โดยในกรณีอินโดนีเซียสามารถจำแนกนักศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ (1) กลุ่มที่มีทัศนคติอันดีกับภาครัฐ (2) กลุ่มที่ไม่แสดงท่าทีต่อภาครัฐอย่างชัดเจน และ (3) กลุ่มที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับผู้นำขบวนการ BRN ที่เป็นคู่พุดคยของรัฐ ทั้งนี้ สัดส่วนของนักศึกษาแต่ละกลุ่มใกล้เคียงกัน แต่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มยังเป็นไปอย่างจำกัด อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่กลุ่มที่ (3) จะชักจูงและโน้มน้าวให้กลุ่มที่ (2) เข้าร่วมขบวนการ โดยที่ผ่านมา โครงการ

ของกระทรวงการต่างประเทศมีกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ นักศึกษากลุ่มที่ (1) ซึ่งให้การตอบรับและสนใจเข้าร่วมโครงการเป็นอย่างดี

(2) ท่านคิดว่า กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศในรูปแบบใด และเพราะเหตุใด

- ที่ผ่านมา กระทรวงการต่างประเทศให้ความร่วมมือในการดำเนินภารกิจที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศด้วยดีมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม กระทรวงฯ ควรตระหนักถึงข้อบ่งชี้การดำเนินงานของหน่วยงานด้านความมั่นคง และพิจารณาให้การสนับสนุนตามสมควร โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน เช่น การเผยแพร่ข้อมูลที่มีนัยยะเป็นทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยอาจมอบหมายให้สถานเอกอัครราชทูตฯ ให้การสนับสนุนเรื่องการติดตามและสอดส่องพฤติกรรมและความเคลื่อนไหวของนักศึกษากลุ่มดังกล่าว โดยดำเนินการร่วมกับหน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่ ทั้งนี้ การขยายขอบข่ายกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมกลุ่มนักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้าน และการใช้กลยุทธ์ “จำกัดเสรีในการปฏิบัติ” ต่อนักศึกษากลุ่มนี้ จะมีส่วนช่วยยุติหรือลดระดับความรุนแรงของความเคลื่อนไหวในเชิงต่อต้าน อันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหา จซต.

- ในภาพรวม กระทรวงการต่างประเทศจำเป็นต้องรักษาช่องทางการติดต่อและปฏิสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มนักศึกษาที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อภาครัฐต่อไป แต่อาจพิจารณาดำเนินการควบคู่ไปกับการดำเนินภารกิจในมิติด้านความมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับการติดตามความเคลื่อนไหวและการกำกับดูแลพฤติกรรมของกลุ่มนักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านเพราะนักศึกษากลุ่มนี้มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มขบวนการ BRN ในพื้นที่ จซต. และมีแนวโน้มที่จะก้าวขึ้นเป็นผู้นำทางศาสนาที่มีอิทธิพลทางความคิดในพื้นที่เมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย ซึ่งนับเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงกว่าการใช้กำลังและความรุนแรงในพื้นที่ จซต. เพราะเป็นการเผยแพร่และปลุกกระดมแนวคิดในเชิงต่อต้าน เพื่อขับเคลื่อนความเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งอาจลุกลามบานปลายและถูกนำไปขยายผลในเวทีระหว่างประเทศ

2.4 กรณีศึกษาที่ 9 นางสาวโรฮานา ฮะยีโยเซ นักวิชาการศึกษาชำนาญการ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)

(1) ท่านคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

- ภารกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศมีส่วนช่วยเปิดโลกทัศน์ให้นักศึกษาจากพื้นที่ จซต. ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนที่มีพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่าง และแนวทางการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นโครงการที่ช่วยปลูกฝังทัศนคติอันดีของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ

เนื่องจากนักศึกษาเห็นว่า สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศเป็นเสมือน “ผู้ปกครอง” ที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาในกรณีที่ประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ (2) ในมุมมองของท่าน อะไรคือประเด็นท้าทายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการและ กิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- ทศนคติ วิสัยทัศน์ หลักความเชื่อทางศาสนา และทักษะในการบริหารจัดการ ของบุคลากรกระทรวงการต่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมใน ต่างประเทศ นับเป็นตัวแปรสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าว โดยการดำเนินโครงการให้ประสบ ความสำเร็จ จำเป็นต้องพึ่งพาความร่วมมือและการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างกัน และมีการกำหนดเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาแต่ละกลุ่มในแต่ละประเทศ

(3) ท่านคิดว่า กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนิน โครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศในรูปแบบใด และเพราะเหตุใด

- เสนอให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาเร่งดำเนินการดำเนินโครงการพัฒนา ทักษะด้านภาษาที่สอดคล้องกับความรู้เกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองให้แก่นักศึกษาไทยมุสลิมใน ต่างประเทศ เพื่อพัฒนาศักยภาพและขยายโอกาสทางวิชาชีพให้แก่นักศึกษา เนื่องจากปัญหาและ อุปสรรคสำคัญของนักศึกษาไทยมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ คือ การขาดทักษะการใช้ ภาษาไทย ทั้งด้านการพูดและการเขียน ซึ่งทำให้นักศึกษากลุ่มนี้ไม่สามารถเลือกเส้นทางอาชีพ โดยการเข้าสู่ระบบราชการได้ โดยในระยะหลังนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศมีแนวโน้ม เข้าสู่ระบบราชการมากขึ้น อันเนื่องจากผลกระทบจากสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้นักศึกษาสนใจงาน ที่มีความมั่นคง

- เสนอให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาริเริ่มโครงการที่มีส่วนช่วยเพิ่มพูน ทักษะในการบริหารจัดการให้แก่นักศึกษา รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการดำเนิน โครงการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ อาทิ การริเริ่มระบบสะสมคะแนน (score card) สำหรับนักศึกษาที่ เข้าร่วมโครงการจิตอาสา เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วม รวมทั้งมีการประกาศเกียรติคุณและ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับนักศึกษาที่มีสถิติการเข้าร่วมโครงการในระดับที่โดดเด่น เพื่อเสริมสร้าง ความรู้สึกการมีส่วนร่วม ตลอดจนส่งเสริมการมีสถานะและการเป็นที่ยอมรับในสังคมให้แก่ศึกษา โดยอาจบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินโครงการในลักษณะเชื่อมโยง ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับชาติ อันจะมีส่วนช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ศึกษา ไทยมุสลิมให้เติบโตเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลทางความคิด และมีความภาคภูมิใจในฐานะพลเมืองไทยต่อไป

- นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศควรใส่ใจเรียนรู้และความสำคัญกับ รายละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมในการดำเนินภารกิจกิจการสนับสนุนนักศึกษา

ไทยมุสลิมในต่างประเทศ เช่น ประเด็นข้อจำกัดเกี่ยวกับอาหารฮาลาล และการแยกกลุ่มชาย-หญิงในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกของนักศึกษาที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ และเป็นปัจจัยดึงดูดให้นักศึกษาสนใจเข้าร่วมโครงการมากขึ้น

2.5 กรณีศึกษาที่ 10 อิหม่าม ดร. วิสุทธิ บิลล่าเต๊ะ อดีตผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานสำนักจุฬาราชมนตรี

(1) ท่านคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศ

- การกิจการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศมีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถให้แก่นักศึกษาในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนจากพื้นที่ จชต. ได้บรรลุเป้าหมายชีวิตจากการศึกษาต่อในต่างประเทศ นอกจากนี้ การดูแลและให้ความช่วยเหลือนักศึกษาอย่างใกล้ชิด เสมือนพ่อแม่ดูแลบุตร ก็มีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติและปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา กับหน่วยงานภาครัฐ และทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายกระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

- การกิจของกระทรวงการต่างประเทศสะท้อนให้เห็นว่า แม้หน่วยงานรัฐที่นับถือศาสนาพุทธก็พร้อมและยินดีให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาไทยมุสลิม ซึ่งมีส่วนช่วยเผยแพร่ภาพลักษณ์เชิงบวกของรัฐในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม และทำให้ชาวไทยมุสลิมใน จชต. ตระหนักว่า รัฐบาลไม่ได้ทอดทิ้งประชาชน และความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนาไม่ได้เป็นเงื่อนไขในการได้รับความช่วยเหลือและโอกาสทางการศึกษา

(2) ในมุมมองของท่าน อะไรคือประเด็นท้าทายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- การที่นักศึกษาไทยมุสลิมแต่ละกลุ่มในแต่ละประเทศมีพื้นฐานความคิดและหลักความเชื่อตามหลักศาสนาอิสลามที่แตกต่างกัน อาทิ กรณีนักศึกษาไทยมุสลิมบางกลุ่มจำกัดการติดกรอบตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยเห็นว่า การที่ประเทศมุสลิมสายกลาง เช่น จอร์แดน แสดงท่าทีที่เปิดกว้างและยอมรับวัฒนธรรมตะวันตก นับเป็นความพ่ายแพ้ต่อการรุกรานทางวัฒนธรรม ในขณะที่นักศึกษาไทยมุสลิมในปากีสถานมีท่าทีผ่อนปรน และให้การยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างมากกว่า เป็นประเด็นที่มีนัยสำคัญและอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิม กระทรวงการต่างประเทศจึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับประเด็นดังกล่าวอย่างรอบคอบ เพื่อหลีกเลี่ยงการดำเนินการใดที่อาจเข้าข่ายหมิ่นเหม่หรือขัดกับหลักศาสนาอิสลาม

- ทัศนคติและบุคลิกของบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมนับเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ โดยผู้ที่มีแนวคิดเปิดกว้าง โอบอ้อมอารี และเอาใจใส่ มีแนวโน้มที่จะสามารถโน้มน้าวและดึงดูดนักศึกษาได้

มากกว่าผู้ที่มีลักษณะเก็บตัวและมุ่งเน้นเรื่องพิธีการ อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับนักศึกษาไทยมุสลิมไม่ควรตั้งอยู่บนเงื่อนไขของความแตกต่างทางทัศนคติและบุคลิกส่วนบุคคลของข้าราชการที่เกี่ยวข้อง แต่ควรเป็นหลักการร่วมที่ทุกฝ่ายจำเป็นต้องเรียนรู้และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างความปรองดองและความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างกัน

(3) ท่านคิดว่า กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศในรูปแบบใด และเพราะเหตุใด

- โดยที่นักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศมีหลายกลุ่ม และบางกลุ่มไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ เช่น กรณีนักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านในอียิปต์และอินโดนีเซีย หน่วยงานรัฐรวมทั้งกระทรวงการต่างประเทศอาจจำเป็นต้องพิจารณากำหนดแนวทางในการโน้มน้าวและเสริมสร้างความเข้าใจกับนักศึกษากลุ่มนี้ด้วย ในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์และเป็นกำลังสำคัญของประเทศ โดยอาจเริ่มจากการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งต้นทางและปลายทาง เพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจที่ให้นักศึกษาที่มีแนวคิดในเชิงต่อต้านไม่ประสงค์ให้ความร่วมมือกับภาครัฐ และนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการที่สามารถดึงดูดความสนใจและสนองตอบความต้องการของนักศึกษาในกลุ่มดังกล่าว เช่น (1) โครงการที่มุ่งเน้นการถกแถลงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรี โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้เหตุและผล ซึ่งจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และ (2) การจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา เพื่อโอกาสให้นักศึกษาได้พบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยกระตุ้นความรู้สึก การมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองไทย และเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศ

- กระทรวงการต่างประเทศควรมีท่าทีที่เปิดกว้าง และดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมโดยตระหนักว่า ประเทศไทยเป็นชาติที่มีพื้นฐานจากสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลาย โดยมีวัฒนธรรมมุสลิมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่ง การกำหนดรูปแบบโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ จึงควรสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมดังกล่าว ตลอดจนให้น้ำหนักและความสำคัญกับการส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม เพื่อช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกของนักศึกษาไทยมุสลิมที่มีต่อภาครัฐ และดึงดูดให้นักศึกษาสนใจเข้าร่วมโครงการมากขึ้น

(4) ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

- กระทรวงการต่างประเทศควรพิจารณาผ่อนคลายความวิตกกังวลในการดำเนินโครงการที่มุ่งเสริมสร้างทักษะทางวิชาชีพ และขยายทางเลือกในการประกอบอาชีพแก่นักศึกษาไทยมุสลิมที่เดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศในสายศาสนา เพราะนักศึกษากลุ่มนี้มีเป้าหมายและ

เส้นทางชีวิตที่แน่นอนว่า ต้องการเติบโตเป็นผู้นำทางความคิดในสายศาสนา เพราะเป็นหนทางนำไปสู่การยกระดับสถานะและการเป็นที่ยอมรับในสังคมอย่างกว้างขวาง โดยเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ได้ต้องการเข้ารับราชการหรือประกอบอาชีพอื่น แต่อาจใช้ทักษะการบริหารและเครือข่ายการติดต่อกับต่างประเทศในการดำเนินธุรกิจส่วนตัว เพื่อนำรายได้มาใช้ในการช่วยเหลือสังคมตามหลักความเชื่อทางศาสนา

- กระทรวงการต่างประเทศควรพิจารณามุ่งเน้นการถ่ายทอดประสบการณ์และเรื่องเล่าเกี่ยวกับความสำเร็จของนักศึกษาไทยมุสลิมที่ศึกษาต่อในต่างประเทศ รวมทั้งผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการของรัฐ ซึ่งจะมีส่วนช่วยเผยแพร่ภาพลักษณ์เชิงบวกของรัฐในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม ตลอดจนพัฒนาการและความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ จชต.

3. กลุ่มเป้าหมายของโครงการ

3.1 กรณีศึกษาที่ 11 ผู้แทนคณะกรรมการนักศึกษาจากสมาคมนักศึกษาไทยในมาเลเซีย

(1) ท่านคิดว่า การดำเนินโครงการและกิจกรรมสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศมีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ และอย่างไร

- โครงการของกระทรวงการต่างประเทศมีความเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษาโดยตรง เนื่องจากการเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะด้านบริหารจัดการ การติดต่อและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งการวางตนในที่สาธารณะ ซึ่งมีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

- การมีส่วนร่วมในสมาคมและการดำเนินโครงการร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตทำให้นักศึกษาได้พบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนนักศึกษาจากต่างสถาบัน เรียนรู้การทำงานเป็นทีม และพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ อาทิ การใช้ระบบเทคโนโลยีในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ซึ่งล้วนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในอนาคต

(2) ในมุมมองของท่าน อะไรคือประเด็นท้าทายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการและกิจกรรมการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ

ความแตกต่างในแนวคิดและพื้นฐานความเชื่อ รวมทั้งการตีความตามหลักศาสนาอิสลามของนักศึกษาแต่ละกลุ่มเป็นประเด็นสำคัญที่สร้างความท้าทายในการดำเนินโครงการให้บรรลุผลสำเร็จและสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม เพราะศาสนาเป็นประเด็นที่มีนัยยะเยียดอ่อนอย่างยิ่ง โดยชาวไทยมุสลิมเห็นว่า ศาสนาอิสลาม คือ ส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ซึ่งทำให้นักศึกษาบางกลุ่มหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมโครงการที่เข้าข่ายหมิ่นเหม่และ ขัดกับหลักศาสนา กระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องพิจารณาและให้

ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้ในการกำหนดรูปแบบและแนวทางดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยมุสลิม

(3) ท่านคิดว่า กระทรวงการต่างประเทศควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการสนับสนุนนักศึกษาไทยมุสลิมในต่างประเทศในรูปแบบใด และเพราะเหตุใด

- เสนอให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินโครงการในรูปแบบออนไลน์มากขึ้น เช่นการจัดฝึกอบรมออนไลน์เพื่อเตรียมความพร้อมและแนะแนวทางเกี่ยวกับการศึกษาต่อ และการใช้ชีวิตในต่างประเทศ การอบรมทักษะการตัดต่อวิดีโอ การประกวดคลิปวิดีโอเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม การสัมภาษณ์อดีตนักศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ อาทิ podcast รวมทั้งการจัดกิจกรรมแนะแนวเกี่ยวกับระบบการทำงานของภาครัฐและเส้นทางอาชีพในระบบราชการ

- สนับสนุนแนวทางของกระทรวงการต่างประเทศที่มุ่งส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านกลไกสมาคมนักศึกษา ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดความสามัคคีและเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่สมาคมดังกล่าว และสะท้อนให้เห็นถึงความใกล้ชิดและความเป็นกันเองของบุคลากรภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อันเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จของโครงการ

- การพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา หรือสถาบันการศึกษาด้านศาสนาอิสลามในประเทศไทยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นทางเลือกทางการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนไทยมุสลิมที่ไม่มีโอกาสเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศเป็นแนวคิดริเริ่มที่ดีและจะมีส่วนช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ และพัฒนาระบบการศึกษาภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม การผลักดันแนวคิดดังกล่าวให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมจนเป็นที่ยอมรับอาจดำเนินการได้ยาก และเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา เพราะชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ยังมีค่านิยมและความเชื่อที่ว่า การศึกษาต่อด้านอิสลามศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างประเทศที่มีประวัติศาสตร์ ความเก่าแก่ และความเชี่ยวชาญเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ย่อมมีส่วนช่วยยกระดับสถานะทางสังคมได้ดีกว่าการศึกษาต่อภายในประเทศ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางพรพรรณ จันทร์กระจ่าง
ประวัติการศึกษา	– Bachelor of Science in Foreign Service Georgetown University, United States
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2543–2546	เจ้าหน้าที่การทูต 3 กองเอเชียตะวันออก 2 กรมเอเชียตะวันออก
พ.ศ. 2546	เลขานุการโท และเลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง
พ.ศ. 2550	เจ้าหน้าที่การทูต 6 สำนักบริหารบุคคล สำนักงานปลัดกระทรวงการต่างประเทศ
พ.ศ. 2551	เจ้าหน้าที่การทูต 6 กองเอเชียตะวันออก 2 กรมเอเชียตะวันออก
พ.ศ. 2552	เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคเปนเฮเกน
พ.ศ. 2556	นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองประมวลและวิเคราะห์ข่าว กรมสารนิเทศ
พ.ศ. 2559	ที่ปรึกษา และอัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงแคนเบอร์รา
ตำแหน่งปัจจุบัน	หัวหน้ากลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงการต่างประเทศ